BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG

TILL INRÄTTANDE AF EN

PEDAGOGISK UNDERVISNINGS-ANSTALT

FÖR ELEMENTAR-LÄRARE,

AFGIFVET DEN 13 DECEMBER 1873

AF DEN DERTILL UTSEDDA KOMITÉ.

STOCKHOLM, 1874.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

INNEHÅLL.

Sid.

Skrifvelse till Herr Statsrådet och Chefen för kongl. Ecklesiastik-departementet ..... 1.

I. Öfversigt och granskning af hittills vidtagna åtgärder för praktisk utbildning af blifvande elementar-lärare:

Inledning ..... 4.

Historik öfver åtgärder för lärarebildningen i Tyskland ..... 6.

» » » i Schweiz ..... 9.

» » » i England, Holland, Norge och Danmark 9.

» » » i Frankrike och Belgien ..... 10.

» » » i Amerikas Förenta stater ..... 10.

» » » i Ryssland ..... 11.

» » » i Finland ..... 11.

» » » i Sverige ..... 13.

Granskning af dessa åtgärder:

1. öfvervägande teoretisk riktning

a) Fackseminarier ..... 18.

b) Högre normalskolor ..... 18.

c) Pedagogiska seminarier vid några af Tysklands universitet ..... 19.

2. öfvervägande praktisk riktning

a) Profårs-inrättningen ..... 20.

b) Pedagogiska statsseminarier utom universiteten ..... 22.

3. relativ jemvigt mellan det teoretiska och praktiska

a) Tillfälliga Utskottets förslag vid 1868 års riksdag ..... 25.

b) Det utvecklade profåret enligt sista läroverks-komiténs förslag ..... 27.

c) Det filologiskt-historiska institutet i Petersburg ..... 28.

d) Det Zillerska privatseminariet i Leipzig ..... 28.

e) Normalskolan i Helsingfors ..... 29.

II. Motiveradt förslag till anstalt för praktisk utbildning af blifvande lärare vid de svenska elementar-läroverken:

Allmän organisation ..... 32.

Anstaltens styrelse ..... 44.

Seminariets lärare ..... 45.

Seminariiskolan, dess lärare och lärjungar ..... 48.

Lärarekandidaterna ..... 51.

Kommission för bedömande af praktiska lärareprof ..... 58.

Sid.
Utbildning af blifvande öfningslärare ..... 58.
Anstaltens stat ..... 59.
Öfvergångstiden ..... 62.
Återblick ..... 64.
Bilagor ..... 68—79.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Ecklesiastik-departementet.

Sedan Herr Statsrådet genom skrifvelse af den 12 sistlidne Juni kallat undertecknade att i hufvudstaden deltaga i öfverläggning rörande åtskilliga läroverksfrågor och efter afslutandet af denna öfverläggning gifvit oss det särskilda uppdraget att utarbeta ett förslag till inrättande af en anstalt för blifvande elementarlärares praktiska utbildning, ett arbete, som borde vara fullbordadt senast i början af December månad detta år; så hafva komiterade till fullgörande af detta uppdrag den 11 Juli sammankommit till ett förberedande sammanträde, hvilket fortgått till den 19 i samma månad, samt, efter det tvänne af komiténs medlemmar, undertecknade Svahn och Gustrin, i utlandet tagit närmare kännedom af åtskilliga der befintliga prak-

tiska lärarebildningsanstalter, derefter ånyo sammanträdt den 15 Oktober och oafbrutet fortsatt sin verksamhet, till dess arbetet blifvit afslutadt.

Den fråga, som komiterade haft i uppdrag att utreda, har i vårt land, liksom i flere andra kulturländer, länge stått på dagordningen och framkallat många olika förslag och försök till lösning, utan att något af dessa befunnits fullt tillfredsställande. Så mycket har dock vunnits genom det arbete, som på denna angelägenhet blifvit nedlagdt, att dess vigt och betydelse för samhället blifvit allt klarare insedda, allt allmännare erkända. Detta erkännande har hos oss aldrig fått ett kraftigare och bestämdare uttryck än i Herr Statsrådets anförande till Statsrådsprotokollet den 3 Januari detta år, bifogadt Kongl. Maj:ts Nådiga proposition angående förändrad anordning af rikets elementarläroverk af den 30 Januari, samt i Riksdagens underdåniga skrifvelse i anledning af samma nådiga proposition. Genom sistnämda skrifvelse har Riksdagen till alla delar instämt i Herr Statsrådets anförande i denna fråga, förklarande sig »fullkomligt öfvertygad om otillräckligheten af hvarje annan åtgärd än den, som står att åstadkomma genom en för det afsedda ändamålet enkom inrättad anstalt, äfvensom derom, att på lärarebildningen och på den inverkan, hon förmår utöfva på den offentliga undervisningen, kommer att bero, långt mer än på enskilda föreskrifter och lagstadganden, ej allenast huruvida öfveransträngningen i vårt lands skolor verkligen och fortfarande skall blifva afhulpen, utan ock huruvida vårt undervisningsväsende skall i sin helhet lyckas erhålla en högre lyftning och kunna taga ett länge efterlängtadt steg framåt». På grund häraf har Riksdagen beträffande Herr Statsrådets af Kongl. Maj:t godkända förslag, det förberedande åtgärder må ofördröjligen vidtagas för utredande af frågan och framläggande af ett förslag till hennes ordnande, för sin del ansett denna sak, särskildt med afseende på de förestående förändringarne i läroverkens organisation, så angelägen, att den velat uttala den underdåniga önskan, det måtte »redan för nästa riksdag framläggas förslag om inrättande af en anstalt för elementarlärares praktiska utbildning».

Då komiterade nu gå att framlägga resultatet af sitt arbete, så anhålla de att få fästa uppmärksamheten på de egendomliga svårigheter, som möta ett arbete af detta slag. Då det nämligen ej varit fråga om att ombilda en äldre, redan bestående anstalt, utan att skapa en ny, hittills i vårt land okänd institution, så har komitén ej inom landet haft någon positiv erfarenhet såsom ledning för sitt omdöme, utan det har blifvit för densamma nödvändigt att genom några af sina medlemmar taga personlig kännedom om likartade anstalter, som i andra länder kommit till stånd. Sålunda hafva, såsom redan är nämdt, tvänne af komiténs medlemmar för detta ändamål tillbragt någon tid i utlandet, hvarvid den ene besökt de pedagogiska anstalterna i Stettin, Berlin, Leipzig och Wien, den andre de i Helsingfors

och St. Petersburg befintliga, samt inhemtat närmare upplysningar om dessa anstalter såväl i allmänhet som särskildt med afseende på vissa af komitén uppsatta frågepunkter. Men ehuruväl komiterade för sitt arbete haft mycket gagn af de sålunda vunna upplysningarne, så hafva de dock ej i någon af de utländska anstalterna egt ett verkligt mönster, som de kunnat under iakttagande af vårt lands olika förhållanden följa och efterbilda, utan de hafva måst samla de spridda erfarenheter, som å olika ställen blifvit gjorda rörande de särskilda anstalternas brister och fördelar, pröfva dessa erfarenheter och jemföra dem med de fordringar, som måste ställas på praktisk lärarebildning i allmänhet och särskildt på en efter våra förhållanden afpassad, samt på detta sätt söka åstadkomma en fullt tillfredsställande organisation. Dessa svårigheter äfvensom kortheten af den tid, komiterade haft till sitt förfogande, lära tillräckligt förklara, att komiterade i formelt hänseende ej kunnat utarbeta sitt betänkande så noggrant som de önskat. Hvad dess anordning beträffar, så hafva komiterade ansett sig först böra redogöra för frågans allmänna betydelse, de olika sätt, hvarpå hon blifvit fattad och löst i olika länder, samt de brister, som enligt komiterades mening vidlåda hittills för detta ändamål upprättade anstalter; derpå och med ledning af de sålunda vunna resultaten hafva komiterade framstält ett utförligt, motiveradt förslag till inrättande af en praktisk lärarebildningsanstalt för vårt land samt, då en dylik anstalt ej kan eller bör på en gång fullständigt organiseras, äfven angifvit de åtgärder, som borde under öfvergångstiden successivt vidtagas.

I.

Öfversigt och granskning af hittills vidtagna åtgärder för praktisk utbildning af blifvande elementarlärare.

Det yrkande på praktisk lärarebildning, som i våra dagar blifvit en allmän lösen på skolväsendets område, måste med växande styrka göra sig gällande, så snart bildningen nått en högre ståndpunkt, och den offentliga undervisningen erkänts såsom en samhällets lifsfråga. I äldre tider egnade man föga uppmärksamhet åt lärarebildningen. Det antogs såsom gifvet, att en hvar, som egde någon grad af vetenskaplig insigt, också vore tillräckligt förberedd att uppträda såsom undervisare, om han af yttre omständigheter eller egen fallenhet dertill föranleddes. Detta förhållande kunde fortgå endast så länge, som de lärda studierna voro inskränkta till ett fåtal vetenskaper, och deras idkare utgjorde en afskild krets inom skolans eller kyrkans murar. Men då vetenskapen började härifrån sprida sig till vidsträcktare kretsar af samhället samt få en direkt, genomgripande betydelse för det verkliga lifvet, och då den i sammanhang härmed vann en dittills okänd utveckling, uppstod snart behofvet af ett särskildt lärarestånd med särskild utbildning för sitt kall. Det var ej längre nog för läraren att ega några spridda vetenskapliga insigter i ett eller annat ämne; man började nu af honom fordra grundliga fackstudier i de särskilda vetenskaper, som efter hand vunno insteg i skolan, och dessutom den allmänbildning, han behöfde för att kunna ställa sin undervisning i dess rätta förhållande till lifvet och verkligheten. Att tillgodose dessa växande fordringar öfverläts i början åt universiteten och närmast åt de filosofiska fakulteterna, hvilka också för att kunna fylla sin uppgift efter hand utrustades med nya lärostolar och nya institutioner. Och för att vinna nödig garanti för blifvande lärares teoretiska insigter, anordnade man i somliga länder särskilda lärareexamina, i hvilka utom de speciela undervisningsfacken äfven allmänt bildande ämnen upptogos. Slutligen har man i några länder inrättat särskilda anstalter för lärares teoretiska utbildning, vare sig derför att universiteten

ej ansetts göra tillfyllest, eller med afseende på sådan lärareverksamhet, för hvilken akademisk bildning ej varit af nöden.

Genom dessa och likartade åtgärder för lärarebildningens höjande ansåg man sig i början hafva gjort nog, i det man menade, att kännedomen af en vetenskap och dess metod äfven innefattade kännedomen af rätta sättet för dess meddelande åt andra: hvad läraren derutöfver behöfde för sin praktiska verksamhet, skulle praktiken sjelf tids nog lära honom, och på sin höjd fordrade man såsom vilkor för ett lyckligt utöfvande af lärarekallet dessutom medfödda anlag för detta kall. Men i samma mon som man började allmännare inse den offentliga undervisningens betydelse för samhället och stegra sina anspråk på densamma, i samma mon som allt flere ämnen måste upptagas inom skolan, men derjemte också yrkandet på förkortad skoltid och mer praktiskt ordnad undervisning blef allt högljuddare, i samma mon som de bildningssökandes antal mångdubblades, och i följd deraf allt flere, äfven utan afgjorda anlag för detta kall, indrogos på lärarebanan — i samma mon blef det allt tydligare, att det ej är nog, om läraren eger teoretisk bildning och grundliga insigter i de ämnen, hvari han undervisar, utan att han äfven måste ega vederbörlig insigt och färdighet på det område af praktisk verksamhet, der han har att tillämpa sina teoretiska kunskaper. Man började inse, att lärarens yrke, om han skall verkligen fylla sin uppgift, är på samma gång ett af de svåraste och ett af de för samhället vigtigaste — ett af de svåraste, ty han har icke blott att meddela vissa kunskaper, utan först och främst att odla lärjungens förstånd, ja att harmoniskt utbilda alla själens förmögenheter — ett af de för samhället vigtigaste, ty af dess rätta utöfvande beror väsentligen det uppväxande slägtets utveckling och hela samhällets framtid. Att detta yrkes ämnessvenner erhålla en ändamålsenlig praktisk förberedelse för sitt vigtiga kall, måste sålunda blifva ett oafvisligt samhällskraf, såvida ej läroverken skola göras till experimentalfält för omogna, opröfvade lärarekrafter, af hvilka några efter långt famlande och åtskilliga missgrepp lyckas utbilda en duglig eller till och med utmärkt metod, många åter aldrig komma längre än vare sig till allmänna regler utan förmåga att tillämpa dem, eller till yttre handgrepp och exercis utan insigt i läroämnenas eller lärjungarnes rätta behandling och derför utan kärlek till ett kall, som under sådana förhållanden drifves såsom ett handtverk eller en födkrok.

Den fordran på praktisk lärarebildning, som på detta sätt gjorde sig gällande, blef först tillgodosedd i afseende på *folkskolans* lärare, för hvilkas utbildning många och förträffliga anstalter efter hand uppstått. Orsaken till det försteg, folkskolan i detta hänseende vunnit framför den lärda skolan, inses lätt: behofvet af praktisk lärarebildning var på förra området ännu mer trängande än på det senare. Dels saknade nämligen folkskole-

läraren den grundliga teoretiska underbyggnad, som elementarläraren vid universitetet förvärfvade, dels fans inom folkskolan ej, liksom inom den lärda skolan, en fast tradition i afseende på undervisningsmetoden, dels måste folkskoleläraren emottaga barnen vid tidig ålder och på en gång undervisa ett stort antal lärjungar, hvilket medförde egendomliga pedagogiska svårigheter, som ej i samma grad förefunnos för elementarläraren. Ett annat skäl, hvarför nämde fordran ej lika snart och lika kraftigt gjordes gällande för den lärda skolan som för folkskolan, kan sökas deri, att frågan blef mera invecklad och svårlöst, då hon flyttades öfver på den lärda skolans område. Men slutligen blef behofvet äfven här så känbart och oafvisligt, att frågan ej längre kunde undanskjutas. Huru hon i olika länder blifvit fattad och löst, skall följande öfversigt visa.

Den första tanken på praktisk lärarebildning framkastades af en man, som spelat en viss roll äfven i det svenska undervisningsväsendets historia, nämligen den bekante pedagogen Amos Comenius, hvilken lefde och verkade kring medlet af sjuttonde århundradet. Det dröjde dock länge, innan denna tanke vann någon vidsträcktare tillämpning på verklighetens område. De äldsta lärarebildningsanstalterna afsågo nämligen hufvudsakligen den rent teoretiska, vetenskapliga grundläggningen och behandlade den praktiska lärarebildningen mera såsom en bisak. Sådana anstalter voro de för folkskolans behof afsedda seminaria scholastica i Sachsen—Gotha (1698), vidare Franckes anstalt vid barnhuset i Halle och de äldsta kongl. preussiska folkskoleseminarierna, som inrättades på 1730-talet. Enahanda uppgift hade äfven de för den lärda skolan beräknade särskilda lärarebildningsanstalter, som under adertonde århundradet började inrättas vid de tyska universiteten, under namn af *filologiska seminarier*. Det första fullt organiserade af dessa seminarier var det vid universitetet i Göttingen 1737 inrättade, men först emot slutet af århundradet, sedan filologiska seminariet i Halle kommit till stånd på förslag af den utmärkte filologen F. A. Wolf och någon tid fortgått under hans ledning, började likartade inrättningar att grundas vid de flesta tyska universitet. I begynnelsen voro universitetsseminarierna uteslutande egnade åt den klassiska filologiens studium, men sedan äfven andra ämnen vunnit insteg vid de tyska skolorna, inrättades efter hand äfven historiska, matematisk-fysikaliska, naturhistoriska och modernfilologiska universitetsseminarier. Dessa anstalter, hvilka väsentligen bidragit att höja både det tyska universitetets och den tyska lärarekorpsens vetenskapliga ståndpunkt, hafva till uppgift att genom särskilda vetenskapliga öfningar och prof bibringa de studerande en grundlig vetenskaplig fackbildning och derigenom utbilda dem på en gång till sjelfständiga vetenskapsidkare och dugliga skolmän. De äldsta af dessa seminarier (de i Göttingen och Halle) sökte äfven bereda sina elever någon praktisk öfning

i undervisningskonsten, och ännu förefinnes vid ett och annat tyskt universitetsseminarium (t. ex. i Erlangen, Tübingen) tillfälle till dylik öfning, men i det stora hela hafva dessa seminarier blifvit rent akademiska läroanstalter för den teoretiska delen af lärarebildningen.

De första försöken att förverkliga lärarebildningens idé hade utgått från det protestantiska Nordtyskland och äro närmast att härleda från den impuls, som reformationen gifvit åt folkupplysningens sak. En annan kraftig impuls tillkom i senare delen af 1700-talet genom den s. k. Upplysningen, under hvars inflytande en liflig verksamhet utvecklades på det pedagogiska området, och en serie af nya försök till lärarebildningsanstalter framträdde såväl i katolska som i protestantiska länder. Hit äro att räkna den af Maria Teresia i Wien upprättade *normalskolan*, ämnad på samma gång till en mönster-folkskola och en lärarebildningsanstalt på detta område; vidare den af franska nationalkonventet 1794 beslutade, men först af Napoleon I organiserade *école normale*, som skulle utdana lärare för de högre och mellanskolorna, samt ändtligen de *pedagogiska stats-seminarierna* i Preussen. De sistnämda påkalla vår särskilda uppmärksamhet.

Det äldsta af de pedagogiska seminarierna, det som under Gedikes ledning inrättades i Berlin 1787, var i sjelfva verket den första anstalt, som hade den *praktiska* lärarebildningen till sin egentliga uppgift. Det hade nämligen till sitt förfogande ett af hufvudstadens läroverk, vid hvilket lärarekandidaterna efter genomgången universitetskurs anställdes såsom extralärare med 10 timmars undervisning i veckan samt under uppsigt af de ordinarie lärarne, i första rummet rektor, som tillika var seminariets direktor. Till seminariikursen hörde utom denna öfningsundervisning äfven auskultation af andra lärares undervisning samt författande och diskuterande af pedagogiska uppsatser äfvensom särskild uppsigt öfver vissa skolans lärjungar, som deraf voro i behof. Efter väsentligen enahanda grunder inrättades derpå det pedagogiska seminariet i Stettin (1804), hvilket också har bibehållit sig temligen oförändradt. Deremot har det Berlinska seminariet sjelft sedan den tiden undergått väsentliga förändringar, i det att kandidaterna fördelats på flere af hufvudstadens läroverk och stälts under högsta ledning af en särskild seminariidirektor, som har att med dem anställa pedagogiska öfningar och i samråd med vederbörande rektorer och lärare öfvervaka deras öfningsundervisning. Denna organisation af det pedagogiska seminariet har blifvit det i Preussen förherskande: utom i Berlin finnas dylika anstalter för närvarande äfven i Breslau och Königsberg.

Emellertid synes man i Tyskland på flere håll hafva ansett denna organisation alltför löslig och otillfredsställande, hvarför man sökte finna en form, som erbjöde större garantier ej mindre för kandidaternas teoretisktpedagogiska än för deras praktiska bildning. För detta ändamål upprättade

man pedagogiska seminarier, som stodo i direkt förbindelse på samma gång med universitetet och med skolan. Af denna beskaffenhet äro de pedagogiska universitets-seminarierna i Halle, Göttingen och Leipzig (sedan 1829, 1846, 1864). Det gemensamma och utmärkande för dessa seminarier är, att de mottaga lärarekandidaten, medan han ännu vistas vid universitetet, genom pedagogiska föreläsningar och särskilda öfningar bibringa honom en grundlig teoretiskt-pedagogisk bildning samt tillika bereda honom tillfälle till praktisk öfning. Denna öfning är dock mycket olika anordnad. I Göttingen får kandidaten, sedan han genomgått en teoretiskt-pedagogisk kurs under en universitetsprofessors ledning, 2 år meddela sjelfständig undervisning vid stadens gymnasium (omkring 12 timmar i veckan) under tillsyn af läroverkets rektor. Vid Leipzigs pedagogiska seminarium deremot består den praktiska öfningen endast i några få proflektioner, hållna ej med hel klass i en verklig skola, utan med några lärjungar, som för ändamålet tillkallas från vissa af stadens läroverk.

Förutom de offentliga pedagogiska seminarierna i Tyskland förtjena äfven att nämnas några der inrättade privata anstalter af samma art. Sådana äro det af Herbart stiftade seminariet i Königsberg, som dock numera upphört, samt de af Herbarts lärjungar Stoy och Ziller upprättade seminarierna i Jena och Leipzig, af hvilka endast det senare ännu eger bestånd. Det Zillerska seminariet har i likhet med de preussiska seminarierna ett öfvervägande praktiskt ändamål, men medan de senare låta kandidaterna öfva sig vid redan befintliga läroverk, som för öfrigt hafva en helt annan uppgift, så har professor Ziller inrättat ett särskildt mindre läroverk, enkom afsedt att tjena till öfningsskola för blifvande lärare. Kandidaternas öfningar bestå dels i en sammanhängande undervisning vid läroverket, hvilken skall med systematisk noggrannhet prepareras och öfvervakas, dels i proflektioner, som underkastas en sträng kritik, dels i diskussioner öfver pedagogiska frågor, allt under ledning af direktor och tre öfverlärare.

Oaktadt sålunda Tyskland ingalunda saknar anstalter för praktisk lärarebildning, så är det dock endast en mycket ringa del af dess lärarekorps, som verkligen kommer i åtnjutande af de fördelar, dessa anstalter erbjuda. Detta beror af det ringa antal lärarekandidater, som hvarje anstalt emottager. Sålunda utbildas vid Berlins seminarium på en gång endast 10 ordinarie medlemmar, i Leipzig 12, i Göttingen och Stettin 4 o. s. v., och det oaktadt kursen vid de flesta seminarier beräknas till 2—3 år. Endast vid de enskilda anstalterna under professorerne Stoy och Ziller har ett större antal, 20—25, kunnat på en gång emottagas och utbildas. Ändamålet med de tyska seminarierna har alltså ej varit att fylla landets behof af pedagogiskt bildade lärarekrafter, utan att utbilda en stam af skickliga lärare, som blefve liksom kärnan inom lärarekorpsen, de förebilder, hvilka

den stora mängden hade att taga till mönster. För att nu bereda en hvar blifvande lärare tillfälle att följa utmärkte lärares undervisning, sjelf vinna öfning och färdighet samt visa sin praktiska duglighet, införde man det s. k. *profåret*. Det påböds först (1826) i Preussen och har sedermera efter dess exempel blifvit infördt i de flesta tyska länder, såsom i Baden, Bayern, Hannover, Kurhessen, Sachsen och Österrike. Den vanliga anordningen af detta profår är följande. Efter slutad universitetskurs och aflagd lärareexamen (i hvilken å somliga orter och för vissa befattningar äfven ingår pröfning i teoretisk pedagogik) har kandidaten att genomgå profåret, d. v. s. att under ett läsår vid något läroverk förskaffa sig praktisk öfning i undervisning. Denna öfning är å olika ställen olika anordnad. Der profåret varit bäst inrättadt, har det varit stadgadt, att kandidaten i sin öfningsundervisning (6—8 timmar i veckan, fördelade på minst 2 olika klasser) skulle öfvervakas af rektor och vederbörande hufvudlärare samt af dem erhålla råd och anvisningar; derjemte har han bort afhöra ordinarie lärares lektioner, göra sig förtrogen med läroverkets organisation och arbetssätt, taga enskilda vanvårdade lärjungar under sin särskilda uppsigt o. s. v. Men i vissa tyska stater har profåret egentligen ej varit annat än ett års tjenstgöring såsom extra-lärare under rektors tillsyn och med ett inskränkt antal undervisningstimmar.

Lemna vi nu det land, der lärarebildningsfrågan varit längst och flitigast bearbetad, nämligen Tyskland, och vända oss till andra länder, så möter oss i det tysktalande *Schweiz* ett försök att i en och samma anstalt förena de fördelar, som de filologiska och de pedagogiska seminarierna i Tyskland erbjuda. Det *filologisk-pedagogiska* seminariet vid Zürichs universitet afser nämligen ej blott att bibringa sina alumner en grundlig filologisk bildning, utan äfven att meddela dem insigt i teoretisk pedagogik samt ändtligen att bereda dem tillfälle till auskultation vid stadens gymnasium; kandidaterna få t. o. m. vid ordinarie lärares förfall under rektors tillsyn vikariera vid läroverket.

Hvad *England* beträffar, så har derstädes på senare tider ett och annat blifvit gjordt för blifvande lärares teoretiska utbildning i de särskilda skolämnena, synnerligen genom det s. k. *College of preceptors*, en privat förening af skolmän, hvilken erhållit kongl. stadfästelse; men deremot saknas der, så vidt vi känna, hvarje slags anstalt för *praktisk* lärarebildning. Detsamma är förhållandet med *Holland* och med *Norge*, i hvilka länder aflagd akademisk examen utan vidare medför kompetens till läraretjenst. I *Danmark* är såsom vilkor för fast anställning i statens lärda skolor stadgadt, att man skall hafva tjenstgjort ett år såsom konstituerad lärare; den som aflagt filologisk-historisk embetsexamen, hvartill äfven höra några proflektioner vid Metropolitanskolan, kan dock redan efter ½ års tjenstgöring

utnämnas. I teoretisk pedagogik hafva föreläsningar tidtals blifvit hållna vid Kjöbenhavns universitet.

I *Frankrike* och *Belgien* har ett egendomligt slag af lärarebildningsanstalter framträdt i de s. k. *normalskolorna*, hvilka till sin plan och inrättning väsentligen skilja sig från de tyska seminarierna. Frankrikes förnämsta inrättning af denna art, *école normale supérieure* i Paris, hvilken år 1852 fick sin nuvarande organisation, är en öfvervägande teoretisk lärarebildningsanstalt, förgrenande sig i 2 afdelningar, en humanistisk och en realistisk; hon emottager lärjungarne, till ett antal af omkring 30—40 årligen, först efter vunnet baccalaureat och bibringar dem under en 3:årig kurs en grundlig vetenskaplig bildning i de ämnen, som utgöra föremål för skolans undervisning. Eleverna, som äfven bevista de akademiska fakulteternas föreläsningar, skola efter andra årets slut aflägga licentiatexamen; de åtnjuta fri undervisning, kost och bostad på statens bekostnad och äro underkastade ett slags militäriskt skoltvång. Den praktiska öfningen i undervisningskonsten spelar en jemförelsevis underordnad roll: hon utgöres nämligen hufvudsakligen af lektioner under form af muntligt föredrag, hvilka under 3:dje året af eleverna hållas inför lärare och medlärjungar, hvartill kommer en half månads tjenstgöring i någon af hufvudstadens skolor, bestående i auskultation och ett mindre antal proflektioner. Ungefär samma plan ligger till grund för de *Belgiska högre normalskolorna* i *Liège* för de humanistiska, i *Gand* för de matematisk-naturvetenskapliga ämnena, båda upprättade år 1852; dock är endast den förra ett internat (helpension). Båda stå i förbindelse med de å nämda orter befintliga universiteten. I Liège är kursen 4:årig, i Gand 3:årig; endast få elever emottagas årligen. Den praktiska öfningen är här ännu obetydligare än vid den franska normalskolan; den består nämligen endast i fingerade lektioner inför lärare och medlärjungar samt kritik af dessa lektioner, och den rätt, som lärarne ega att sända eleverna till en skola för att åhöra eller sjelfva meddela undervisning, lär aldrig begagnas. Större betydelse har den praktiska utbildningen vid de *lägre Belgiska normalskolorna* i *Nivelles* och *Bruges*, som bilda lärare för de lägre mellanskolorna. Med dessa äro nämligen förenade särskilda öfningsskolor, i hvilka all undervisning under vederbörlig ledning bestrides af eleverna i normalskolan och folkskolelärareseminariet. Denna öfningsundervisning föregås af auskultation och noggranna preparationer samt åtföljes af proflektioner och andra praktiska öfningar. Vid dessa normalskolor, liksom äfven vid den i Liège, undervisas i pedagogik och metodik.

De normalskolor, som finnas i *Amerikas Förenta stater*, stå på gränsen emellan de belgiska lägre normalskolorna och vanliga folkskolelärareseminarier: de bilda lärare för den primära undervisningen, som dock innefattar

äfven lägsta stadiet af vårt elementarläroverk. En för Amerika egendomlig art af lärarebildningsanstalter äro de s. k. *Teachers Institutes*, ett slags läraremöten, som äro samlade 8—14 dagar om året under inspektörernas ledning, och vid hvilka de äldre lärarne genom föredrag och diskussion meddela de yngre sina erfarenheter och äfven underkasta dem ett slags pröfning.

Den franska normalskolan synes hafva utgjort närmaste mönstret för *Rysslands* förnämsta lärarebildningsanstalt, det år 1867 inrättade *historisk-filologiska institutet* i Petersburg. Denna anstalt afser, liksom normalskolan i Liège och den franska normalskolans ena afdelning, att fylla behofvet af dugliga lärare i de humanistiska ämnena; den emottager årligen i internat ett antal af omkring 25 unge män, som genomgått fullständig kurs vid ett klassiskt gymnasium, och utbildar dem medelst en 4:årig kurs till gymnasiallärare i ofvannämda ämnen. Men i ett afseende utmärker sig denna anstalt fördelaktigt framför sina mönster: den har sökt fylla en af dessas största brister genom att bereda sina elever verklig praktisk utbildning i lärarekallet. Med anstalten är nämligen förenadt ett klassiskt gymnasium, vid hvilket eleverna det 4:de året få under ledning af rektor och öfverlärare förvärfva praktisk öfning. Denna öfning består deri, att eleverna 10 timmar i veckan äro sysselsatta med att åhöra undervisningen, deltaga i de konferenser, som hvarje öfverlärare har att leda, samt äfven lägga hand vid undervisningen, det senare dock så, att ej mer än $\frac{1}{10}$ af undervisningstimmarne i samma ämne och klass åt eleverna öfverlåtes; detta gör, att öfningsundervisningen i vissa ämnen blir temligen ringa. Den teoretiska pedagogiken är upptagen bland läroämnena vid anstalten.

Närmaste anledning till upprättande af de franska och belgiska normalskolorna, liksom ock af Petersburger-institutet, torde hafva varit de akademiska studiernas och profvens otillfredsställande skick med afseende på de fackinsigter, som den blifvande läraren behöfde. Ett helt annat ursprung hade *normalskolan* i *Finland* och de ur densamma framgångna, nu bestående *normallycéerna*. I Finland, liksom i Sverige, kunde de insigter, som den blifvande läraren vid universitetet förvärfvade, anses i teoretiskt afseende tillfyllestgörande, men deremot kände man djupt behofvet af praktisk lärarebildning. För att i någon mon afhjelpa detta behof införde man 1856 profåret — en inrättning, som dock ej kom att genomföras — samt anordnade vissa praktiska öfningar och prof under ledning af professoren i pedagogik vid Helsingfors universitet. Detta visade sig dock snart otillräckligt; och sedan de år 1860 stiftsvis hållna läraremötena allmänt erkänt behofvet af förbättrad lärarebildning samt angifvit medlen till dess afhjelpande, framställdes bestämda förslag i detta syfte, och utfärdades 1862 en på dessa förslag grundad förordning om inrättande af en *normalskola*

i hufvudstaden, vid hvilken lärarekandidaterna skulle praktiskt utbilda sig för sitt blifvande kall under ledning af erfarne lärare. De till öfverlärare designerade personerna utsändes derpå till utlandet för att taga kännedom af skolväsendet och lärarebildningen i Europas förnämsta kulturländer, och under samma personers ledning började normalskolan den 1 September 1864 sin verksamhet. Hon hade först endast två klasser till sitt förfogande, men genom successiv indragning af högre elementarskolan i Helsingfors och öfverförande af dess klasser till normalskolan blef denna redan under sitt femte läsår (1868—9) fullständig. Normalskolan i Helsingfors, hvars organisation och verksamhet provisoriskt bestämdes genom den på förslag af normalskolans inspektor och öfverlärare grundade förordningen af den 11 Juni 1864, har haft till uppgift ej blott att utgöra en lärarebildningsanstalt, utan äfven och kanske i första rummet att vara en mönsterskola, genom hvilken de nyaste och bästa undervisningsmetoder skulle tillämpas och göras bekanta i landet, samt ändtligen (sedan 1869) att vara en anstalt, vid hvilken alla lärareprof skulle aflägga och bedömas. Ledningen af det hela har tillkommit en inspektor, tillika professor i pedagogik vid universitetet, samt 4 öfverlärare, deribland en rektor för normalskolan. Öfverlärarnes åliggande har varit att undervisa i normalskolan högst 16 timmar i veckan, att öfvervaka och leda undervisningen i sina ämnen hela skolan igenom, att handleda lärarekandidaterna, hvar i sin ämnesgrupp, samt att i samråd anordna och bedöma de praktiska lärareprofven. Den öfriga undervisningen i skolan har varit skött hufvudsakligen genom timlärare, hvilkas antal uppgått stundom ända till 29. Kandidaternas förnämsta åliggande har varit, att under loppet af två terminer auskultera i vissa ämnen, hålla några proflektioner hvarje termin, taga verksam del såväl i veckokonferenserna under vederbörande öfverlärares ledning som i de månadtliga konferenser, som ledas af pedagogie professorn, samt att författa en pedagogisk afhandling äfvensom hålla föredrag vid veckokonferenserna. I afseende på val af ämnen, anordning af auskultation och proflektionerna o. s. v. hafva kandidaterna åtnjutit mycken frihet; deras antal har på senare åren vexlat mellan 14—28. Det praktiska lärareprofvet har vanligen först efter någon tids extra tjenstgöring blifvit aflagdt. Hvad den teoretiskt-pedagogiska kursen beträffar, så är densamma förlagd till universitetet, och profvet i detta ämne utgör den s. k. pedagogie examen, som aflägges inför och bedömes af professorn i pedagogik. Såväl denna kurs som den praktiska vid normalskolan är obligatorisk för alla blifvande lärare vid Finlands elementarläroverk. — Vid normalskolan upprättades efter hand för landets finsktalande befolkning några parallelklasser, i hvilka finskan begagnades såsom undervisningsspråk, men i stället för att öka dessa klasser till en fullständig finsk parallelafdelning vid sidan af den svenska, har styrelsen genom

förordning af den 29 Maj 1873 upprättat en särskild finsk normalskola i Tavastehus och gifvit båda anstalterna det förändrade namnet *normallycéer*. Äfven organisationen, som härmed blifvit definitiv, har i vissa delar förändrats: lycéerna skola nämligen följa samma undervisningsplan som landets öfriga högre läroverk, och extra-lärare-systemet är afskaffadt, hvartill kommer, att inspektors inflytande på normalskolorna har blifvit inskränkt o. s. v. Staten för de båda normallycéerna har blifvit fastställd, för det i Helsingfors till 60,500, för det i Tavastehus till 56,200 finska mark. Sålunda kommer det lilla Finland att för den praktiska lärarebildningen årligen utgifva en summa af 116,700 mark; och om äfven dess lärarebildningsanstalter ännu lemna åtskilligt öfrigt att önska, har det dock i denna fråga tagit försteget framför alla andra länder.

Vända vi oss nu slutligen till *Sverige*, så skola vi finna, att frågan om praktisk lärarebildning äfven här länge varit föremål för uppmärksamhet, och att de anstalter för dylik bildning, som i Europas förnämsta kulturländer kommit till stånd, äfven hos oss blifvit dels föreslagna, dels verkligen försökta. Första impulsen till frågans upptagande i vårt land synes hafva blifvit gifven genom de filologiska och pedagogiska seminarierna i Tyskland. Det s. k. Kanslersgillet, som i början af detta århundrade hade högsta ledningen af svenska undervisningsväsendet, föreslog nämligen år 1801, att läraresemínarier och professioner i pedagogik måtte vid landets universitet inrättas, eller, i fall detta befunnes allt för kostsamt, att åtminstone föreläsningar i pedagogik måtte vid universiteten anordnas och blifvande lärare åläggas att undergå förhör äfven i detta ämne. På grund häraf utfärdade Kongl. Maj:t den 15 Mars 1803 kungörelse »angående studerandes vid akademierna åliggande att vederbörligen bestyrka deras inhemtade kunskap i undervisningsläran, innan de såsom lärare eller informatorer finge med undervisningsyrket sig befatta». Nu höllos under loppet af några år *pedagogiska föreläsningar* vid universiteten i Upsala, Lund och Åbo; vid sistnämda universitet kom till och med ett pedagogiskt seminarium till stånd, och en enskild donation gjordes för att bereda Upsala universitetet en profession i pedagogik, med hvilken ett läraresemínarium borde förenas. Väl blef donationen af Kongl. Maj:t stadfäst och seminariet påbudet, men vid verkställandet mötte hinder af hvarjehanda slag, och under de nu följande oroliga tiderna råkade hela denna angelägenhet i glömska och förfall. Först sedan lugnare tider åter inträdt, på 1820-talet, vaknade åter intresset för lärarebildningsfrågan, men det riktade sig i början hufvudsakligen på folkskolan, som ock onekligen var bäst i behof deraf. Det i Stockholm stiftade sällskapet för Vexelundervisningens befrämjande inrättade i hufvudstaden en normalskola, som 1830 öppnades, och som skulle vara på samma gång en mönsterskola och en

lärarebildningsanstalt för folkskolelärare; ej långt derefter (1838) upprättades i Lund det första egentliga folkskolelärareseminarium med åtföljande öfningsskola, i hvilken seminaristerne fingo praktiskt öfva sig i undervisningskonsten. Dylika öfningsskolor hafva sedermera inrättats vid samtliga rikets folkskolelärareseminarier och hafva ej allenast kraftigt bidragit till lärarekandidaternas praktiska utbildning, utan äfven i afseende på barnens undervisning lemnat goda resultat; der öfningsskolan varit ledd af skickliga lärare, har ingen väsentlig olägenhet af elevernas ingripande i undervisningen försports. Hvilken betydelse dessa seminarier i sin helhet haft för folkskolans utveckling i vårt land, torde ej behöfva närmare angifvas.

Från folkskolans område fördes lärarebildningsfrågan snart öfver på den lärda skolans. Hon återupptogs efter nära 40-årig hvila af 1843 års skolrevision, som förklarade »inrättandet af lämpliga anstalter för lärares teoretiska och praktiska bildning vara att betrakta såsom en af de mest maktpåliggande åtgärder till läroverkets förbättring» samt utarbetade ett förslag till dylika anstalter. Dessa borde enligt revisionens mening förläggas hufvudsakligen till universitetsstäderna och vara af två slag, teoretiska och praktiska. De *teoretiska* anstalter, som af revisionen föreslogos, motsvarade närmast de tyska universitetsseminarierna och bestodo deri, att blifvande lärare vid högre läroverk i de klassiska och moderna språken samt matematik borde genomgå särskilda kurser i dessa ämnen under vederbörande universitetslärares ledning. För den *praktiska* lärarebildningen åter skulle *pedagogiska seminarier* inrättas vid de i Upsala och Lund befintliga katedralskolorna; dessa seminarier, hvilka till sin plan närmast erinra om de äldsta preussiska, skulle stå under ledning af skolans rektor och öfverlärare och bereda lärarekandidaterna tillfälle såväl till teoretiskt-pedagogiska som praktiska öfningar, de förra bestående i författande af pedagogiska uppsatser med åtföljande diskussion och kritik, de senare i auskultation, proflektioner med några tillkallade lärjungar samt äfven sammanhängande öfningsundervisning, allt under vederbörlig uppsigt och granskning. En sådan kurs vid seminariet borde med tiden blifva obligatorisk för alla lärare, dock så att det blefve respektive skolstyrelser obetaget att affordra sökande de i skollagen föreskrifna profven. Intilldess dylika lärarebildningsanstalter hunne komma till stånd, föreslog revisionen, att såsom vilkor för erhållande af ordinarie lärarebefattning måtte fordras någon tids tjenstgöring vid motsvarande slag af läroverk under inseende och ledning af vederbörande lärare. Dessa förslag ledde emellertid ej till några åtgärder från myndigheternas sida, utan allt förblef vid det gamla, oaktadt flere läraremöten enhälligt uttalade sig för behofvet af såväl teoretiska som praktiska bildningsanstalter för blifvande lärare.

Vid riksdagen 1853—54 blef denna fråga första gången föremål för representationens behandling, för att sedermera gång efter annan af densamma återupptagas. Representanten för Upsala universitet, professor Carlson, väckte nämligen motion derom, att *läraresemínarier* borde inrättas ungefärligen efter samma grunder, som 1843 års skolrevision föreslagit, och dertill anslås en summa af 10,000 rdr bko. Denna motion, som för tillfället förföll, återupptogs vid följande, 1856—8 års riksdag och föranledde då en skrifvelse till Kongl. Maj:t af den 25 Februari 1858, i hvilken ständerna »under fullkomligt erkännande af vigten af ändamålsenliga bildningsanstalter för lärare vid elementarläroverken» anhöllo, att Kongl. Maj:t täcktes låta uppgöra och till följande riksdag aflemna förslag till inrättande af dylika anstalter. Denna skrifvelse remitterades till den för granskning af 1856 års läroverksstadga tillsatta komitén, hvilken ock redan samma år afgaf yttrande i saken och derpå, sedan vederbörande myndigheter blifvit hörda och ärendet taget under förnyad pröfning, den 18 November 1859 inkom med sitt slutliga utlåtande. Kongl. Maj:t fann skäl att hufvudsakligen godkänna de åsigter, som af komitén blifvit uttalade, och aflät den 30 December samma år en på dessa åsigter grundad proposition om inrättande af bildningsanstalter för lärare vid elementarläroverken och om 12,000 rdr årligt anslag för detta ändamål. Enligt detta förslag skulle vid hvartdera af rikets universitet inrättas ett *seminarium* för blifvande lärares teoretiska utbildning, förgrenadt i två afdelningar, en filologisk för samtliga språken och en matematisk-naturvetenskaplig; vid dessa anstalter skulle eleverna samtidigt med gradualstudierna under ledning af vederbörande professorer och yngre universitetslärare genomgå en två-årig kurs i de angifna ämnena. Derpå skulle de för sin praktiska utbildning vid något af statens läroverk genomgå profår, d. v. s. under ett års tid der följa undervisningens gång och under erfarne lärares ledning sjelfve undervisa, dock högst 8 timmar i veckan. Detta förslag tillstyrktes af statsutskottet, men afslogs af ständerna, som det synes hufvudsakligen på den grund, att de föreslagna läraresemínarierna, såsom afseende endast de teoretiska fackstudierna, vore i vårt land obehöfliga, men deremot i förslaget saknades hvarje anstalt för undervisning i de rent pedagogiska vetenskaperna. Man stod sålunda qvar på samma ståndpunkt som förut.

Ett lyckligare öde hade det äfven vid 1856—8 års riksdag väckta förslaget om en normalskola för flickor, vid hvilken tillika skickliga lärarinnor kunde bildas. Sedan Kongl. Maj:t på ständernas begäran framlagt ett förslag i ämnet vid riksdagen 1859—60, och sedan ett väsentligt modifieradt förslag blifvit af statsutskottet tillstyrkt samt af riksdagen antaget, öppnades 1861 *seminariet för bildande af lärarinnor* i Stockholm och fick sin organisation bestämd genom kongl. reglemente af den 6 Augusti 1864.

Den kurs, som vid denna anstalt genomgås, är tre-årig samt afser både den teoretiska och den praktiska utbildningen; för senare ändamål är med anstalten förenad en normalskola för flickor, vid hvilken seminarii-eleverna under vederbörlig ledning praktiskt öfva sig medelst auskultation och proflektioner äfvensom aflägga särskilda afgångsprof. Äfven vid detta läroverk har man gjort den erfarenheten, att elevernas praktiska öfning vid normalskolan endast undantagsvis för densamma medfört någon störande inverkan på undervisningens gång.

Ehuru Kongl. Maj:ts förslag till lärarebildningsanstalter vid 1859—60 års riksdag ej blifvit af ständerna antaget, kom likväl en del af detta förslag inom kort till utförande. Detta skedde dels genom den begynnelse till *fack-seminarier* som gjordes medelst inrättandet af det filologiska seminariet vid Lunds universitet i nära öfverensstämmelse med nämda förslag (1864), dels och hufvudsakligen genom kongl. stadgan om *profåret* af den 12 Maj 1865. Denna stadga, som var hemtad ur 1859 års förslag, föreskrifver i enlighet dermed, att sökande till läraresyssla vid elementarläroverket skall hafva förvärfvat öfning och erfarenhet i lärarekallet genom att minst ett år vid något högre läroverk, som af chefen för kongl. Ecklesiastik-departementet bestämmes, under rektors och vederbörande lärares ledning hafva följt undervisningens gång och deri sjelf såsom lärare deltagit, dock högst 8 timmar i veckan, eller ock kunna styrka sig ega annorledes genom öfning förvärfvad, emot nyss nämnda prof svarande undervisningsskicklighet. Detta är i sjelfva verket den första åtgärd, som i Sverige vidtagits till främjande af praktisk lärarebildning. Vid de tre följande läraremötena (1866, 69, 72) erkändes visserligen det gagn, profåret medfört i och för lärarnes praktiska utbildning, men tillika framhöllos denna inrättnings brister och betonades på det kraftigaste nödvändigheten att ej stanna vid densamma, utan oförtöfvadt vidtaga de åtgärder, som ytterligare vore af nöden för lärarebildningens höjande. Också har på senare tider det ena försöket efter det andra blifvit gjordt att främja denna angelägenhet. Vid 1867 års riksdag framlade Kongl. Maj:t ett förslag till inrättande af en *pedagogisk profession* vid Upsala universitet: härigenom skulle en teoretisk grundläggning kunna vinnas för den praktiska tillämpning, som profåret erbjöde. Förslaget bekämpades hufvudsakligen på den grund, att den teoretiskt-pedagogiska undervisningen, om den skall göra vederbörligt gagn, ej får skiljas från den praktiska öfningen, utan måste på det närmaste ansluta sig till densamma; det bifölls af Första kammaren, men föll vid gemensam omröstning. Vid följande riksdag 1868 väcktes tvänne sins emellan öfverensstämmande motioner om upprättande af en *normalskola*, vid hvilken profåret skulle af alla lärarekandidater genomgås. Den ena af dessa motioner, som sedermera ändrades till ett förslag angående underdånig skrif-

velse till Kongl. Maj:t med anhållan om frågans utredning, behandlades af ett tillfälligt utskott, hvilket också tillstyrkte nämda skrifvelse och derjemte föreslog inrättande ej af en normalskola, utan af en *seminarii-anstalt* i hufvudstaden; denna anstalt borde stå under ledning af en på högst 5 år förordnad direktor samt i öfrigt för de speciela läroämnenas metodiska behandling anlita de bästa lärarekrafterna vid hufvudstadens läroverk. Direktorn hade, utom den allmänna ledningen af det hela, äfven åliggandet att hålla föreläsningar i pedagogik och examinera i detta ämne; lärarne i de särskilda skolämnena skulle undervisa i dessa ämnens metodik, öfvervaka kandidaternas auskultation samt äfven, der sådant läte sig göra utan olägenhet för skolan, låta dem praktiskt deltaga i undervisningen. Ett af direktorn och de ledande lärarne bestående kollegium skulle anställa och bedöma afgångsprofven, hvilka borde medföra kompetens för anställning vid rikets alla elementarläroverk. Såväl detta utskottets förslag som den väckta motionen om en normalskola i hufvudstaden blefvo vid riksdagen afslagna, den senare på grund af frågans outredda skick, det förra som det vill synas hufvudsakligen af det skäl, att den praktiska öfning, som en dylik inrättning erbjöde, ej kunde anses för den blifvande läraren tillfyllestgörande.

Efter så många misslyckade försök till lärarebildningens ordnande åtnöjde man sig tills vidare att söka utveckla och förbättra den redan bestående profårsinrättningen. Så träffades öfverenskommelse med akademiska lärare i Upsala och Lund, hvilka åtogo sig att med de till dessa städers läroverk hänvisade profårskandidaterna anställa teoretiskt-pedagogiska öfningar samt äfven biträda rektorerne vid öfvervakandet af de praktiska öfningarna. För att gifva större fasthet åt dessa anstalter, som för öfrigt erinra om skolrevisionens förslag af 1843, hemstälde den år 1870 tillsatta läroverkskomitén, att profåret skulle genomgås företrädesvis vid de i universitetsstäderna belägna läroverken samt omfatta två samtidiga kurser, en teoretiskt-pedagogisk, hvars föreståndare skulle särskildt utses af chefen för Ecklesiastik-departementet, och en praktisk, som skulle ledas af läroverkets rektor och bestå i auskultation, öfnings- och profundervisning under vederbörande lärares uppsigt. Detta är det sista förslag till lärarebildningens ordnande, som i vårt land framträdt. Hvad som i saken förekommit vid 1873 års riksdag, är redan omtaladt; det bör endast tilläggas, att tillfälliga utskottets förslag vid 1868 års riksdag blef genom enskild motion af generaldirektören Huss återupptaget.

Undersöker man nu närmare de för närvarande inom kulturländerna existerande anstalter för högre lärarebildning samt de vigtigaste förslag till sådana, som särskildt inom vårt land på senare tider uppstått, så visar sig lätt, att åtskilliga af dessa ega en öfvervägande teoretisk, andra åter en öfvervägande praktisk riktning, under det slutligen ett tredje slag söker att upprätthålla jemvigten mellan den teoretiska och praktiska sidan af ändamålet, eller med andra ord vill befordra såväl teoretiskt-pedagogisk insigt som färdighet i undervisningskallets utöfning.

Till det första slaget måste räknas först och främst *fackseminarierna* vid universiteten, vidare *de högre normalskolorna i Paris, Liège, Gand* m. fl., slutligen de öfvervägande *teoretiskt-pedagogiska seminarierna*, som finnas vid några af Tysklands *universitetet*.

Då *fackseminarierna* ega till uppgift att befrämja teoretisk insigt i en eller annan vetenskap och öfva ämnessvennen att på ett sjelfverksamt sätt söka vinna större makt öfver det vetenskapliga stoffet, så äro dessa seminarier egentligen icke af pedagogisk art, utan tjena endast så till vida det pedagogiska seminariets ändamål, som de verka för meddelandet af den vetenskapliga insigt, hvilken till ett visst mått måste fordras såsom vilkor för inträdet i det pedagogiska seminariet, och hvilken otvifvelaktigt utgör en af förutsättningarne för att kunna blifva en god lärare på det högre undervisningsstadiet.

Hvad som blifvit sagdt om fackseminarierna, gäller också om de ofvannämda *högre normalskolorna* så till vida, som äfven dessas verksamhet i första rummet är beräknad för teoretiskt-vetenskapliga studier, med den skilnad blott, att den ej, såsom fackseminariernas, inskränker sig till behandlingen af en enda vetenskap eller en ämnesgrupp, utan omfattar alla de till ett visst slag af högre undervisning hörande ämnen. Likväl framträder det pedagogiska syftet här tydligare än uti fackseminarierna, alldenstund en teoretiskt-pedagogisk kurs verkligen ingår uti planen för några af dessa normalskolor, hvarjemte deras stiftare äfven synas hafva insett nödvändigheten af praktisk öfning, ehuru denna förekommer endast under de ofullständiga och otillräckliga formerna af s. k. fingerade lektioner, hvartill på vissa ställen kommer auskultation och några veckors tjenstgöring i ett icke till normalskolan hörande läroverk. Den fingerade lektionen, som vanligen är så anordnad, att antingen en af seminaristerna föreställer lärare, under det de öfriga bilda klass, eller också lärarekandidaten inför lärarne föredrager ett visst uppgifvet ämne så, som om han uppträdde i en verklig skola, måste naturligtvis betraktas som ett nödfallsmedel, hvilket svårligen ensamt kan bibringa den blifvande läraren vare sig insigt uti eller makt öfver den undervisningsform, som på skolans särskilda stadier fordras; lika litet kan han på denna väg erhålla någon färdighet att upprätthålla den

ordning och tukt, som tjenstgöringen i en verklig skola kräfver. Hvad åter auskultationen beträffar, har denna visserligen en stor betydelse såsom den nödvändiga förberedelsen till en följande öfningsundervisning, men kan naturligtvis icke göra tillfyllest, ej ens om dermed förbindes en kortare tids undervisning i en verklig skola; resultatet måste blifva ännu mera otillfredsställande, om denna undervisning icke öfvervakas och underkastas granskning och icke är stödd på sammanhängande teoretiskt-pedagogiska grundsatser. Såväl den teoretiskt-pedagogiska som den praktiska delen af lärarebildningen blifver följaktligen vid de nämda högre normalskolorna antingen alldeles icke eller föga tillgodosedd.

Hvad slutligen det tredje slaget af högre lärarebildningsanstalter med öfvervägande teoretisk riktning angår, nämligen *de pedagogiska universitetsseminarierna* i Leipzig, Göttingen, Halle m. fl., så finna vi här en fullständig teoretiskt-pedagogisk föreläsningskurs, föredragen af den vid universitetet anställde professorn i pedagogik. Men då pedagogiken är en praktisk vetenskap, hvilken, såsom sådan, fordrar ett tillämpningsfält, för att dess satser må kunna fullständigt begripas, så har man här insett nödvändigheten jemväl af någon öfningsundervisning, hvilken, särskildt hvad seminariet i Leipzig beträffar, försiggår under följande form. De praktiska öfningarna omfatta såväl de matematisk-naturvetenskapliga som de filologiska undervisningsämnena, för hvilka senares räkning stadgarna föreskrifva, att pedagogie-professoren skall ega till sitt biträde en filolog af facket, helst anställd vid något gymnasium. Seminariet sammanträder tvänne gånger i veckan, omvexlande under den pedagogiske och filologiske lärarens ledning, hvarvid en hvar af seminariets 12 ordinarie lärjungar, i tur och ordning, håller en proflektion öfver något uppgifvet ämne med några från ett af stadens läroverk tillkallade lärjungar, hvarefter lektionen underkastas granskning såväl af kandidaten sjelf som af seminariets öfrige lärjungar och slutligen af vederbörande seminariidirektor. Den väsentligaste anmärkningen emot detta slags seminarier skulle kunna uttryckas så, att den praktiska öfningen härstädes är till anordningen så ofullständig och till omfånget så obetydlig, att just derigenom den teoretiskt-pedagogiska undervisningen väsentligen förfelar sitt syfte. Först och främst är nämligen seminariiledarnes antal allt för litet, ty om än filologen skulle kunna ega tillräckligt mångsidig insigt för att rätt grundligt handleda kandidaterne i såväl modersmålets som de klassiska och främmande lefvande språkens metodik, hvilket knappast kan antagas, så torde man med bestämdhet kunna påstå, att en enda person, här representerad af den andre seminariiledaren, icke, utan i högst sällsynta undantagsfall, kan hafva så tillegnat sig de öfriga, historiska, matematisk-naturvetenskapliga, filosofiska och teologiska undervisningsämnenas innehåll, att han på det högre skolstadiet vore fullt skicklig att i alla dessa ämnen

handleda blifvande lärare på ett för dem fruktbringande sätt. Vidare måste anmärkas, att ofvannämda proflektioner äro allt för få, 2—3 årligen för hvarje kandidat; att de förekomma i allt för många ämnen, för att kandidaterna, i synnerhet i betraktande af den ofullständiga ledningen, skulle kunna grundligt inhemta ämnenas metodik; att lektionerna äro osammanhängande eller ej utgöra länkar af den föregående och efterföljande lektionskedja, som den verklige läraren städse måste hafva i sigte; att de slutligen företagas, ej med en hel klass, utan med några få från klassen isolerade lärjungar, hvaraf följer, att kandidaten svårligen kan genom sin öfningsundervisning, äfven om denna vore till omfånget betydligare, förvärfva sig den rätta blicken för hvad tjenstgöringen i en verklig skola af honom kräfver.

Hvad angår det pedagogiska seminariet i Göttingen, så består det af tvänne afdelningar, af hvilka den första är till sin verksamhet af teoretisktpedagogisk art, under det den andra afdelningen väsentligen är organiserad på samma sätt som seminariet i Stettin.

Vända vi oss nu till den andra hufvudgruppen, högre lärarebildningsanstalter med öfvervägande praktisk riktning, så möter oss här i första rummet *profårsinrättningen*, vidare de *pedagogiska statsseminarierna* (utom universiteten) i *Berlin*, *Breslau*, *Königsberg* och *Stettin*.

Den väsentliga bristen hos detta slags lärarebildningsanstalter är, att de ej söka bereda sina lärjungar en sammanhängande teoretiskt-pedagogisk undervisning, eller att de, med andra ord sagdt, blott åsyfta att meddela pedagogisk färdighet utan att derjemte sörja för, att färdigheteu må stöda sig på i sitt vetenskapliga sammanhang klart och tydligt insedda grunder.

Hvad först angår *profårsinrättningen*, för hvars anordning såväl i Tyskland som i Sverige blifvit i det föregående redogjordt, så kan den erfarenhet, man i Tyskland förvärfvat angående denna inrättning, ungefär sålunda angifvas. Der gällande bestämmelser kunnat till alla sina delar genomföras, har profåret ansetts medföra rätt goda frukter, i synnerhet som enligt regeln ej flere än två kandidater bort hänvisas till hvarje läroverk. Kandidatens föregående auskultation och den noggranna uppmärksamhet, hvarmed hans arbete följts af rektor och lärare, har å ena sidan i väsentlig mon undanröjt olägenheterna för lärjungarne af en ung och oöfvad lärares ingripande i undervisningen och å andra sidan varit egnad att förskaffa läraren en inblick i skolans verksamhet och metod. Efter hand synas likväl de flesta och vigtigaste af de gifna föreskrifterna hafva stannat på papperet utan full motsvarighet i verkligheten, och profårets anseende har i sammanhang dermed sjunkit. Vid flere af de läroverk, dit kandidater hänvisats, hafva nämligen hvarken rektor eller lärare varit vuxna den svåra uppgiften att lemna lärarekandidaterna erforderlig ledning; redan förut hårdt

betungade af arbete hafva de betraktat kandidaternas handledning såsom en börda och derföre ej egnat dem erforderlig uppmärksamhet. Man har börjat inse, att en god lärarebildning aldrig kan vinnas såsom en tillfällig biprodukt vid en vanlig skola, utan att härför erfordras ett läroverk, från början till slut organiseradt med full beräkning att tjena ett dylikt ändamål; på annat sätt känna sig hvarken lärare eller profkandidater tillräckligt manade att taga sin sak på fullt allvar, på annat sätt få icke lärare och kandidater tillfälle att träda i den nära och ständiga beröring med hvarandra, som för ändamålets vinnande är nödvändig. Slutligen hafva, på grund af den i Tyskland sedan mer än 10 år tillbaka rådande bristen på elementarlärare, profkandidaterna mer och mer förvandlats till extra-lärare, hvilka mot ersättning fått öfvertaga full eller nära full tjenstgöring, ett förhållande som i väsentlig mon anses hafva motverkat det åsyftade ändamålet.

Äfven i Sverige har profåret onekligen medfört något verkligt gagn. Det har, huru man än må bedöma det, utgjort ett uppslag till förverkligandet af den högre lärarebildningens idé i vårt land, den blifvande läraren har deri haft ett tillfälle att förskaffa sig en, om ock hastig och ofullkomlig, öfverblick af *hela* läroverkets organisation och fått kännedom om undervisningen vid en läroanstalt, som är en trogen bild af det läroverk, der han sjelf en gång kommer att tjenstgöra. Bristerna i profårs-institutionen hafva dock äfven hos oss gifvit sig tydligt tillkänna. Dessa brister hafva varit dels de samma, som i Tyskland anförts, dels äfven andra, bland hvilka den förnämsta är saknaden af alla garantier för en teoretiskt-pedagogisk kurs, en brist hos oss så mycket känbarare, som vi icke hafva någon föregående examen pro facultate docendi, i hvilken teoretisk pedagogik ingår såsom obligatoriskt ämne. Det är visserligen sant, att föreläsningar i detta ämne tidtals hållits i Upsala och Lund, liksom på allra sista tiden i Stockholm, men denna i lärarekandidatens utbildning så ingripande undervisning har dock fått bero af tillfälligheter utan att vara på minsta sätt ordnad eller till sin fortvaro betryggad. Denna brist är med profårsinstitutionens bibehållande nästan omöjlig att aflägsna. Om man nämligen vill söka förskaffa alla profkandidater en god undervisning i teoretisk pedagogik, men tillfälle dertill endast vid några få läroverk kan påräknas, så måste äfven antalet af de elementarläroverk, till hvilka kandidater hänvisas för genomgående af sitt profår, betydligt inskränkas. Men dermed har man ock råkat på en svårighet för den praktiska öfningskursens ändamålsenliga anordning, som vissa läroverk i Sverige fått i rikt mått erfara. Det ojemförligt största antalet af profkandidater har nämligen hänvisats till de högre elementarläroverken i Upsala och Lund samt till Stockholms gymnasium. Till hvart och ett af dessa läroverk hafva hänvisats stundom ända till 8 kandidater under samma

termin, utan att någon åtgärd träffats, för att det skulle kunna i någon mon motsvara den förut okända uppgiften att gifva teoretisk och praktisk handledning åt blifvande lärare, om man undantager den undervisning i teoretisk pedagogik, som vid nämda läroverk genom särskilda anordningar tidtals kommit kandidaterna till del. Äfven den praktiska handledningen måste blifva mycket ofullständig, då läroverken äro stora, samt rektor och lärare sålunda äro strängt upptagna af sina ordinarie göromål. Äfven läroverkens egen organisation är föga egnad att främja kandidaternas ändamålsenliga utbildning: så t. ex. kan lärjungeantalet i en klass vara allt för stort; i den eller de klasser, der profkandidaterna skulle hafva största nyttan att följa undervisningen, mötas de måhända af en extralärare, jemnårig med dem sjelfva, stundom yngre. Under sådana ogynsamma förhållanden är det temligen gifvet, att å ena sidan kandidaternas nytta af profåret skall blifva mycket ringa emot hvad den kunde blifva, och att å andra sidan den ofullständiga praktiska öfning, de erhålla, måste medföra betydande olägenheter för läroverket, då inga åtgärder äro vid detsamma vidtagna, som kunna bilda en motvigt mot oerfarne och vexlande lärares ingripande i undervisningen.

De *pedagogiska statsseminarierna* i Berlin, Breslau, Königsberg och Stettin skilja sig i sjelfva verket endast derigenom från profårsinrättningen, att vederbörande seminariidirektor skall vaka öfver, att lärarekandidaten fortsätter såväl sina fackvetenskapliga som pedagogiska studier, för hvilket ändamål tvänne afhandlingar, en af hvartdera slaget, årligen affordras honom och underkastas granskning på den hvarje månad förekommande konferensen. Mellan de tre förstnämnda seminarierna å ena sidan och seminariet i Stettin förefinnes deremot den vigtiga skilnaden, att kandidaternas öfningsundervisning på de förstnämda ställena försiggår vid *flere* läroverk, i Stettin deremot vid blott ett enda, det nämligen, för hvilket seminariets direktor tillika är rektor.

Utom den brist på teoretiskt-pedagogisk undervisningskurs samt den brist i öfningsundervisningens anordning, som de trenne förstnämda seminarierna dela med profårsinrättningen, komma de nu derjemte att lida af de olägenheter, som uppstå genom öfningsundervisningens fördelning på flere läroverk, belägna i måhända långt ifrån hvarandra aflägsna delar af en större stad. Dessa olägenheter äro, i korthet sammanfattade, följande:

Då seminariets direktor är en annan person än den, under hvars ledning det läroverk står, vid hvilket kandidatens öfningsundervisning försiggår, är det för direktor ofta omöjligt att, hvad på honom ankommer, leda kandidaten i praktiskt-pedagogiskt hänseende. I den händelse direktor ej skulle komma öfverens med läroverkets rektor och facklärare angående didaktiska eller metodiska grundsatser, saknar han makt att vid det främ-

mande läroverket genomföra sin åsigt, hvaraf åter följden måste blifva, att kandidaten nödgas höra ett och göra ett annat, höra rektors eller vederbörande facklärares metod nagelfaras af direktor och dock nödgas i sin undervisning följa densamma, eller också tvärtom, höra direktors grundsatser förkastas af de förre; i bådadera fallen går han miste om den förnämsta af de med seminariikursen åsyftade fördelarne, nämligen att få tillämpa just den grundsats, han förut på teoretisk väg sökt begripa, hvarjemte han ej erhåller den fasta utgångspunkt, som hvarje nybörjare behöfver, innan han kan tänka på att utöfva en på egen granskning stödd sjelfständig verksamhet. Försatt i detta läge mellan tvänne stridiga auktoriteter, skall nybörjaren i de flesta fall, eller såvida han icke sjelf är i besittning af ett sällspordt sjelfständigt skaplynne, blifva missmodig i stället för intresserad, skeptisk i stället för kritisk, och sålunda på mer än ett sätt komma att erfara följderna af en planlöst anlagd seminariikurs.

Bästa sättet att förekomma denna olägenhet är utan tvifvel, att seminariidirektorn så litet som möjligt befattar sig med kandidaternas öfningsundervisning i andra läroverk än möjligen det, han sjelf förestår, hvilket å andra sidan nästan blir en nödvändighet derigenom, att direktor, som sjelf vanligen är rektor vid ett läroverk och i denna egenskap öfverhopad af göromål, svårligen kan hinna att rätt ofta, under de timmar, skolorna äro i verksamhet, besöka de i stadens skilda delar belägna läroverk, vid hvilka kandidaterna tjenstgöra; och då nu dertill kommer, att läroverkens samtliga rektorer och facklärare äro, en hvar på sitt sätt, strängt upptagne af eget arbete, och kandidaterna dessutom på grund af lärarebristen ej sällan äro nödgade att öfvertaga fullständig läraretjenstgöring, så skulle man vara frestad att instämma i det påstående, som man ej sällan får höra i Tyskland, nämligen att detta slags seminarier i allmänhet uträtta föga mera än profårsinrättningen, men att det deremot, om seminariets direktor verkligen skulle försöka att noga fullgöra sina åligganden och derunder råka i strid med vederbörande läroverksföreståndare, kunde utöfva till och med ett menligt inflytande. Tydligt är dock, att en seminariidirektor, som är utrustad med framstående personliga egenskaper, kan i betydlig mon minska eller förebygga dylika faror och, i trots af organisationens bristfälligheter, uträtta åtskilligt godt med de medel, som stå honom till buds.

Till den tredje och fullständigaste formen af högre lärarebildningsanstalter, som vi benämt de teoretiskt- och praktiskt-pedagogiska seminarierna, kunna hänföras följande, hvilkas organisation kan korteligen sammanfattas sålunda.

1. *Tillfälliga Utskottets förslag vid 1868 års riksdag:* Seminariet beläget i hufvudstaden; pedagogisk föreläsningskurs, föredragen af anstaltens direktor; öfningsundervisning vid flere af hufvud-

stadens läroverk, under ledning af dessas mest framstående lärare, med hvilka staten för sådant ändamål träffar öfverenskommelse; desse lärare jemte direktor bildande ett seminariikollegium, inför hvilket kompetensprof till lärareanställning vid rikets elementarläroverk afläggas.

2. *Det s. k. »utvecklade profåret» enligt sista läroverkskomiténs förslag, i närmaste öfverensstämmelse med det af 1843 års skolrevision framstälda:* Seminariianstalter företrädesvis vid universitetsstädernas elementarläroverk; pedagogisk föreläsningskurs, föredragen af en särskildt för detta ändamål anställd seminariiföreståndare; öfningsundervisning vid nämda läroverk, under ledning af rektor och vederbörande lärare.
3. *Det filologiskt-historiska institutet i Petersburg:* fackvetenskaplig uppgift; pedagogisk föreläsningskurs af en vid institutet anställd lärare; öfningsundervisning under 4 öfverlärare vid ett med institutet förenadt f. n. 5-klassigt gymnasium såsom öfnings- och normalskola.
4. *Det Zillerska privatseminariet i Leipzig:* Anstaltens direktor föredrager en pedagogisk föreläsningskurs vid universitetet; fullständigt ordnad öfningsundervisning under 3 öfverlärare; tvänne förberedande och en gymnasialklass som öfningsskola.
5. *Normallyceum i Helsingfors:* Anstaltens inspektor föredrager en pedagogisk föreläsningskurs vid universitetet; öfningsundervisning under 4 öfverlärare vid ett fullständigt elementarläroverk som öfnings- och normalskola.

Det gemensamma företrädet hos dessa anstalter eller förslag till sådana är redan angifvet. Hvad åter beträffar skilnaden dem emellan, deras inbördes förhållande af högre och lägre, mer eller mindre utvecklade lärarebildningsanstalter, så bestämmes den visserligen till en del af det sätt, hvarpå den teoretiskt-pedagogiska kursen ansluter sig till anstaltens praktiska verksamhet, men hufvudsakligast af det mer eller mindre fullständiga sätt, hvarpå den senare eller sjelfva öfningsundervisningen är anordnad, alldenstund i en anstalt för praktisk lärarebildning denna sida af dess verksamhet måste tillerkännas det främsta rummet. Men möjligheten åter af en dylik fullständigare anordning beror väsentligen dels derpå, huruvida anstalten eger särskilda för detta ändamål tillsatte öfverlärare, samt huruvida dessa finnas i ett tillräckligt antal, dels slutligen på beskaffenheten och omfånget af sjelfva öfningsfältet eller skolan, vid hvilken öfningsundervisningen försiggår.

Kasta vi nu, fasthållande dessa bestämningar, en blick på ofvan uppstälda former af seminarii-inrättning, så visar sig, att de tvänne förstnämda

(Tillfälliga Utskottets förslag och »det utvecklade profåret») lida af väsentliga brister dels i det afseende, att den teoretiskt-pedagogiska undervisningskursen svårligen kan träda i ett så innerligt förhållande till den praktiska delen af seminariets verksamhet, som den borde, alldenstund öfningsskolorna i båda förslagen utgöra sjelfständiga läroverk, hvilka ej stå i något verkligt organiskt samband med seminariet och dess ledare, läraren i pedagogik; dels och väsentligast, emedan öfningsundervisningen ej skall ledas af särskilda öfverlärare, utan af de vid skolan anstälde ordinarie lärarne, hvilket torde befinnas omöjligt, såvida desse samtidigt skola fullgöra alla eller största delen af sina egentliga skyldigheter. I dessa båda väsentliga punkter ega följaktligen de tre sista formerna ett afgjordt företräde framför de två första. Det inbördes förhållandet i formelt hänseende mellan institutet i Petersburg, det Zillerska seminariet och Normallyceum i Helsingfors, deras på organisationen beroende förmåga att mer eller mindre fullständigt uppnå sitt syfte kan åter endast genom en närmare undersökning af deras verkliga arbetssätt afgöras, alldenstund hvart och ett af dem eger företräden i ett eller annat afseende, som de öfriga sakna. Grunderna för bedömandet af ofvanstående former torde emellertid härmed blifvit angifna, och vi skola nu endast i korthet fästa uppmärksamheten på några enskildheter, för att ytterligare söka sätta dessa befintliga eller föreslagna anstalters organisation i den rätta belysningen.

1. *Tillfälliga Utskottets förslag vid 1868 års riksdag.*

En lärarebildningsanstalt enligt detta förslag skulle först och främst, genom bestämmelsen om öfningsundervisningens förläggande till flere af hufvudstadens skolor, komma att lida af samma olägenheter som t. ex. Statsseminariet i Berlin, men olägenheter af ännu svårare beskaffenhet, alldenstund, då seminariikursen utan tvifvel skulle vara obligatorisk, direktor i Stockholm skulle ega skyldighet att öfvervaka minst 30 lärarekandidater, fördelade på läroverk i olika trakter af hufvudstaden, då deremot direktor i Berlin endast har att göra med 10. Antager man emellertid, att staten skulle lyckas finna 7 lärare vid hufvudstadens läroverk, en för hvarje hufvudgrupp af undervisningsämnen, hvilka lärare vore villige och fullt vuxne den svåra uppgiften att leda lärarekandidater; antager man vidare, att det skulle lyckas direktor att med dessa till skilda läroverk hörande lärare samt vederbörande rektorer komma öfverens om undervisningsmetoder och pedagogiska grundsatser, hvilket svårligen låter tänka sig, men hvilket dock vore ännu mera af nöden här än vid Berlin-seminariet, alldenstund fordran på enhet i Stockholms-anstaltens verksamhet vore större, i samma mon den åsyftade att fullständigare än Berlin-seminariet befrämja båda hufvudsidorna af en dylik anstalts ändamål; antager

man slutligen, att de 30 kandidaterna skulle kunna någorlunda jemt fördelas på de 7 lärarne, hvilket svårligen låter sig göra, då ett långt större antal kandidater skulle komma att anmäla sig i vissa ämnen, t. ex. modersmålet, klassiska språk o. s. v., än i andra: så skulle hvarje lärare få på sin lott 4—5 kandidater, hvilkas öfningsundervisning han skulle leda och öfvervaka. I betänkandet heter det, att läraren skulle »dels meddela seminariets kandidater särskild undervisning i sitt läroämnes metodik, dels låta dem auskultera vid sina lektioner för att låta dem tid efter annan, den ene efter den andre, praktiskt deltaga i undervisningen, för så vidt detta utan olägenhet för skolans lärjungar låter sig göra». Om sålunda en af dessa rektorer eller lärare funne sig sakna tid att i någon vidsträcktare mon leda öfningsundervisningen, en annan funne, att öfningsundervisningen utöfver ett visst ringa mått skulle åstadkomma ett störande inflytande på skolan, hvarigenom det skulle kunna inträffa, att kandidaterna vid vissa skolor finge dubbelt så många öfningstimmar som vid andra, beroende på de enskilde lärarnes godtycke; så skulle från direktors sida intet kunna göras för att förebygga en dylik olägenhet, då ju denne ej egde någon bestämmelserätt i afseende på de särskilda läroverken. Öfningsundervisningens anordning skulle sålunda i hvarje hänseende blifva planlös. Antager man åter, att en bestämd plan fastställdes, så skulle antingen öfningsundervisningen komma att inskränkas till auskultation och ett minimum af öfningslektioner, då vederbörande lärare i första rummet måste sköta sin tjenst vid skolan, i hvilket fall seminariet skulle förfela sitt syfte ur praktisk synpunkt, eller också, om öfningslektionerna, för att blifva af någon nytta, skulle bestämmas till 2—3 i veckan för hvarje kandidat, och hvarje lärare behöfde 4 timmar i veckan för öfningslektionernas ordentliga förberedelse och granskning och dessutom blefve upptagen en eller annan timme hvarje vecka för seminariets öfrige angelägenheter, så skulle hans tjenstgöringsskyldighet för seminariets räkning uppgå till 15 eller 18 timmar i veckan, hvilken omständighet åter skulle vid de särskilda läroverken framkalla behofvet af en extra-lärare för hvar och en af seminariilärarne, på det att desse skulle kunna egna sin tjenst åt seminariet; härmed vore desse lärare faktiskt förvandlade till *särskilde öfverlärare*, som uppbure lön för den tjenst de egnade seminariet, eller detta hade med andra ord härigenom förlorat sin ursprungliga karakter i denna väsentliga punkt och tvingats öfver i en mera utvecklad form, utan att dock någon säkerhet funnes för öfningsundervisningens planmässiga anordning, då dessa många offentliga och privata skolor ej kunde med seminariet införlifvas.

De i seminariets tjenst anstälde lärarne skulle slutligen jemte direktor bilda ett seminariikollegium, inför hvilket prof för anställning vid elementarläroverken skulle aflägges. Utan afseende på åtskilliga mindre svårigheter,

såsom t. ex. huruvida, om tvänne eller flere seminariilärare behöfdes i samma ämne, der t. ex. 10 eller flere kandidater anmält sig att genomgå den praktiska kursen, alla desse skulle vara medlemmar af kollegiet eller icke; så vilja vi endast fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att utom de 30 till seminariet hörande kandidaterna skulle, enligt en af komiterade uppgjord sannolikhetsberäkning, omkring 60 andra profvande kunna årligen infinna sig, och då hvarje prof, i 3 ämnen, vanligen upptager 3 timmar, så skulle seminariets samtlige medlemmar på detta sätt blifva upptagna 270 timmar om året och just under den tid på dagen, som lärarne skulle hafva egnat antingen åt kandidaternas handledning eller åt undervisningen i skolorna, hvilka dessutom ej skulle kunna undgå att af dessa prof, äfven om de någorlunda jemt fördelades, röna ett i hög grad störande inflytande.

Bestämmelsen att öfningsundervisningen skulle försiggå vid flere af hufvudstadens läroverk under ledning af vid desamma anstälde lärare, tillkommen hufvudsakligen för att förebygga den ensidighet, som skulle kunna uppstå, om öfningen försigginge vid ett enda till seminariet hörande läroverk, visar sig följaktligen, så snart man försöker sätta sig in i enskildheterna af en dylik inrättnings arbetssätt, leda derhän, att organisationen antingen skulle vid första försök till förverkligande upplösa sig i alla fogningar eller också medföra ringa eller intet gagn.

2. *Det utvecklade profåret.*

Detta förslag eger onekligen ett stort företräde framför det föregående deruti, att öfningsundervisningen skulle försiggå vid blott ett enda läroverk å hvarje ort, men delar dock de fleste af det förras bristfälligheter. Först och främst skulle föreläsaren i pedagogik ställas i ett allt för löst förhållande till inrättningen, då denna befattning utan tvifvel i de flesta fall måste bestridas af en utom skolan stående person och vid läroverken i Upsala och Lund väl oftast af en akademisk lärare, hvilken i denna sin egenskap ej kunde egna hela sin verksamhet åt seminariets tjenst.

För det andra blefve den praktiska ledningen till sin beskaffenhet beroende af de lärarekrafter, som händelsevis funnes vid universitetsstädernas läroverk, bland hvilkas lärare åtskilliga visserligen kunde befinnas duglige, andra åter mindre passande eller mindre villige att åtaga sig en dylik verksamhet.

Vidare skulle ett dylikt seminarium blifva med hänsyn till öfningsundervisningens anordning försatt i ofvan anförda dilemma, nämligen att antingen denna öfning måste inskränkas till ett otillräckligt antal timmar och sålunda förfela sitt praktiska syfte, eller också de vid skolan anstälda lärarne, som skulle hafva kandidaternas praktiska ledning om händer, förvandlas till öfverlärare, genom hvilken förändring den utvecklade profårs-

inrättningen hade tagit första steget till att blifva ett utveckladt seminarium; man skulle på detta sätt få tvänne eller flere seminarier på en gång, hvilka dock skulle väsentligen bindas i sin verksamhet eller endast på ett ofullständigare sätt kunna verka för sitt syfte, derför att såväl föreläsaren i pedagogik som öfningsskolan komme att stå till seminariet i ett så lösligt förhållande, att den enhet, som utgör första vilkoret för en organisms kraftiga och harmoniskt afvägda verksamhet, derigenom ginge förlorad.

Slutligen fästa vi uppmärksamheten derpå, att, om 8 kandidater under nuvarande profårsinrättning vålla ett vanligt läroverk stora svårigheter, så skulle det ännu större antal kandidater, hvilka enligt detta förslag åtminstone till en början skulle fördelas på läroverken i Upsala och Lund, och hvilkas praktiska öfningar väl borde ega större utsträckning än de nuvarande profårskandidaternas, förorsaka så stora olägenheter, att antingen hvartdera seminariet skulle få lefva ett blott skenlif, eller också dessa stora läroverk helt och hållet ställas till seminariernas förfogande, utan att ändock de stora fördelar uppnåddes, som kunde vinnas, om seminariet finge så småningom organisera ett läroverk i enlighet med sitt ändamål och finge till sitt förfogande lärarekrafter, för detta syfte särskildt valde eller utbildade.

3. *Det filologiskt-historiska institutet i Petersburg.*

Denna storartade inrättning, för hvilken kostnaderna redan nu, då öfningsskolan ej ännu hunnit fullständigt utvecklas, uppgå till omkring 240,000 rdr rmt årligen, är visserligen bildad efter mönstret af de högre normalskolorna i Frankrike och Belgien, så till vida som den bereder sina 100 lärjungar jemte bostad och underhåll äfven fack-vetenskaplig undervisning, men måste å andra sidan hänföras till den fullständigaste formen af högre lärarebildningsanstalter, emedan den söker främja såväl pedagogisk insigt som färdighet genom medel, som stå i ett organiskt förhållande till hvarandra och till inrättningen i dess helhet.

Den förnämsta anmärkning, som skulle kunna framställas mot denna anstalt, gäller öfningsundervisningen, hvilken är alltför obetydlig, såsom endast förekommande under spridda timmar, och dessutom ej tillbörligt förberedd, alldenstund åt preparationen vanligen egnas blott några minuter före lektionstimmen; endast i det fall, att den har till föremål tolkningen af något svårare ställe hos en författare i ett främmande språk, sker preparationen aftonen före lektionen, men i båda fallen ej i närvaro af de öfriga lärarekandidaterna, utan blott inför vederbörande öfverlärare.

4. *Det Zillerska privatseminariet i Leipzig.*

Detta lilla seminarium är i formelt hänseende mönstervärdt. Å ena sidan ansluter sig den teoretiska undervisningen så nära till seminariets

praktiska verksamhet, att öfningsskolan såväl med afseende på lärometoder som tukt och ledning utgör ett troget uttryck af direktors pedagogiska grundsatser; å den andra är öfningsundervisningen fullständigt ordnad med tillhjelp af öfverlärare och på det sätt, att hvarje öfningslektion måste af kandidaten underställas öfverlärarens granskning, innan den får hållas, samt att planen till hvarje proflektion måste skriftligen uppsättas och underställas direktors pröfning, att slutligen sjelfva lektionen och framför allt det sätt, hvarpå kandidaten stält sig direktors råd och anvisningar till efterrättelse, på seminariikonferensen underkastas en granskning under de tre riktiga formerna: sjelfgranskning, granskning af medlärjungar och slutligen af lärare; mot hvarje anmärkning står det kandidaten fritt att söka försvara sig, hvarigenom en på meningsutbyte stödd kritisk uppfattning af de pedagogiska grundsatserna och deras tillämpning hos honom befordras.

Utom åtskilliga brister, beroende derpå, att denna inrättning är en privatanstalt, som hufvudsakligen har att tacka en enda mans uppoffrande verksamhet för sin tillvaro, och som ej förfogar öfver tillräckliga medel för att kunna anställa och qvarhålla framstående lärarekrafter, skulle äfven kunna mot densamma anmärkas, att öfningsskolan är till omfånget alltför inskränkt för att på något fullständigare sätt kunna tjena den högre undervisningens syfte, att klasserna, i synnerhet elementarklassen, eger ett alltför ringa lärjungeantal (6—8), att slutligen undervisningen i skolan, af brist på fasta lärare, under vissa tider, då kandidaternas antal varit stort (det har nämligen understundom uppgått till mer än 20), kommit att allt för mycket skötas af lärarekandidaterna, om också det menliga inflytandet häraf väsentligen motvägts af det planmässiga sätt, hvarpå öfningsundervisningen varit anordnad.

5. *Normallyceum i Helsingfors.*

Det mönstervärda i denna inrättnings organisation torde kunna hänföras under följande punkter:

att lärarebildningsanstalten eger till sitt förfogande ett fullt utbildadt elementarläroverk;

att för kandidaternas praktiska ledning finnas särskilda öfverlärare, som tillika deltaga i skolundervisningen;

att hvarje öfverlärare är föreståndare för en särskild afdelning kandidater, hvilken utgöres af alla dem, som genomgå seminariikursen i de till öfverläraren hörande undervisningsämnen, samt att hvarje sådan afdelning håller sina särskilda sammankomster, de s. k. veckokonferenserna; och

att slutligen månadskonferensen utgör ett medel att sammansluta eller sins emellan förbinda de särskilda afdelningarne och deras verksamhet.

Mot inrättningens organisation och arbetssätt skulle åter kunna anmärkas: att lärarebildningsanstalten ej erbjuder någon för densamma särskildt afsedd föreläsningskurs i pedagogik, utan att denna kurs är förlagd till universitetet, hvartill kommer, att enligt § 1 i normallycéets nu gällande stadga professoren i pedagogik, som är anstaltens inspektor, likväl ej eger att direkt taga befattning med anstaltens ledning och sålunda ej kan utöfva vederbörligt inflytande på dess verksamhet, hvilka omständigheter hänvisa på, att de båda hufvudsidorna af anstaltens uppgift ej stå till hvarandra i ett så innerligt förhållande, som dess syfte fordrar.

För det andra måste öfverlärarnes antal anses för litet. Så t. ex. finnes blott en öfverlärare för såväl modersmålet som de moderna och klassiska språken, hvilket synes föga lämpligt, då man besinnar, att, om också allmänna grundsatser finnas, som kunna och böra tillämpas vid undervisningen i hvarje språk, så måste dock denna allmänna metod i sina närmare bestämningar rätta sig efter hvarje språks eller språkgrupps särskilda beskaffenhet, hvilket åter förutsätter, att läraren eger en grundlig kännedom om hvart och ett, en insigt (här i 5—6 olika språk), hvilken, med hänsyn till nutidens fordringar i detta hänseende, ej utom i sällsynta undantagsfall torde kunna förutsättas hos en och samma person; särskildt måste modersmålets metodik anses vara så vidt omfattande och afvikande från de främmande språkens, att detta ämne inom seminariet fordrar sin egen målsman, och detsamma torde, ehuru i mindre grad, gälla om de moderna språken i förhållande till de klassiska.

Vidare måste anmärkas, att öfningsundervisningen ej är tillräckligt planmässigt och metodiskt ordnad. Denna undervisning är nämligen först och främst inskränkt till ett fåtal spridda timmar. Åt förberedelsen till kandidaternas öfningsundervisning hafva öfverlärarne, af brist på tid, ej alltid kunnat egna tillräcklig omsorg, så att den stundom endast bestått i rättandet af kandidaternas skriftligen författade undervisningsplan för den förestående lektionen, men understundom alldeles bortfallit. Och då härtill lägges, att hvarken kandidaternas auskultation eller deras öfningsundervisning varit noga bestämd, hvarför de på mycket olika sätt fullgjort sin skyldighet i dessa hänseenden såväl beträffande den tid, de derät egnat, som de ämnen, de valt för densamma, så synas dessa omständigheter häntyda på en brist i inrättningens organisation, hvilken ytterst måste anses ega sin grund i det otillräckliga antalet öfverlärare. Tydligt är nämligen, att det skulle vara omöjligt för det fåtal af dem, som finnes, att bestrida de åligganden, som en fullständigt ordnad öfningsundervisning tager i anspråk.

Som en brist måste äfven anmärkas, att ingen föreskrift stadgar, att seminariikursen skall begynna vid början af hvarje termin och fortgå under en sammanhängande tid, hvilket haft till följd, att ej sällan kandidater

först vistats vid seminariet en termin eller en del deraf och sedermera, understundom först efter flere års frånvaro, återkommit för att afsluta sin kurs, hvilken följaktligen ej kunnat undgå att blifva osammanhängande, då den senare delen väl ej alltid kunnat ordnas så, att den fullständigt anslutit sig till den föregående.

Än vidare har denna anstalts bestämmelse att utgöra den myndighet, inför hvilken prof till sökta lärareplatser vid elementarskolorna afläggas, ytterligare tagit öfverlärarnes, förut starkt anlitade krafter i anspråk på ett sätt, som måste menligt återverka på normallycéets sträfvande att uppfylla sina åligganden som lärarebildningsanstalt.

Slutligen har denna anstalt haft att kämpa äfven med ett yttre hinder af betänklig art, bestående deruti, att den saknat en egen för dess komplicerade verksamhet särskildt inrättad lokal.

Oaktadt de anförda bristerna måste dock, som ofvan är nämdt, denna inrättning anses som den i sitt slag mest fulländade högre lärarebildningsanstalten i Europa, helst dessa brister i ej ringa grad motverkats genom de framstående egenskaperna hos anstaltens ledare och lärare och framför allt genom den outtröttliga arbetsförmåga och det osparda nit, hvarmed de skött sitt ansträngande kall.

II.

Motiveradt förslag till anstalt för praktisk utbildning af blifvande lärare vid de svenska elementarläroverken.

Allmän organisation.

I det föregående hafva komiterade sökt visa behofvet af praktisk utbildning för blifvande elementarlärare och gifvit en kort redogörelse för det, som hittills blifvit gjordt, dels hos oss, dels hos andra kulturfolk för afhjelpandet af detta behof. Vidare hafva komiterade uppvisat de olägenheter, hvaraf hittills för detta ändamål vidtagna eller föreslagna åtgärder lidit, och till följd af hvilka det ernådda resultatet blifvit eller skulle hafva blifvit i ett eller annat afseende mindre tillfredsställande. Och slutligen hafva ur granskningen af de hittills på detta område vunna erfarenheterna många af de fordringar framgått, som böra ställas på en anstalt för praktisk lärarebildning. Men för att kunna komma till full insigt angående rätta formen för en dylik anstalt och särskildt för en sådan, som passar i vårt land, hafva komiterade ansett sig böra, med stadig hänsyn till de förhållanden, som hos oss förefinnas, noggrant fastställa den uppgift, som en dylik anstalt har att fylla, och derefter med ledning häraf söka angifva den lämpligaste formen för densamma.

Frågar man efter grunderna till det ofvan angifna förhållandet, att ingen af hittills försökta anstalter för praktisk utbildning af elementarlärare visat sig i stånd att till fullo lösa sin uppgift, så torde dessa grunder hafva varit af flere slag. Så synes man mångenstädes hafva ryggat tillbaka för de kostnader, ändamålsenligare anstalter af denna art skulle kräfva. Men å andra sidan kan det ej antagas, att i en tid, då man börjar allt mer inse, att okunnigheten är för samhället det dyraste af allt, man skulle vara blind derför, att lärarens okunnighet angående rätta sättet att sköta sitt kall är dyrare än hvarje annan. Det är derför sannolikt, att bristande in-

sigt i den praktiska lärarebildningens betydelse eller bristande förtroende till de föreslagna åtgärdernas ändamålsenlighet varit de väsentliga orsakerna till det mindre tillfredsställande skick, hvaruti dessa anstalter i allmänhet befinna sig. En undersökning af den praktiska lärarebildningens väsen och de fordringar, som till följd deraf måste ställas på en för detta ändamål afsedd anstalt, torde derföre blifva komiterades första uppgift.

Lätt torde det inses, att hvarje praktisk bildning förutsätter insigt och färdighet, insigt i ändamålet och rätta formen för den ifrågavarande verksamheten samt färdighet i att tillämpa denna insigt vid verksamhetens utöfning. Ty i samma mon en menniska arbetar utan *insigt* i målet för sin verksamhet och utan kännedom af grunderna för sitt förfaringssätt, i samma mon blir ock hennes arbete rent mekaniskt, och hon sjelf sjunker ned till ett osjelfständigt redskap utan kärlek till sitt kall och utan förmåga att deri fullkomna sig. Saknas åter *färdigheten*, uteblir dermed ock företagets framgång, äfvensom den glädje och förnyade kraft till verksamhet, som arbetets lyckliga resultat för med sig. Men utgöra insigt och färdighet nödvändiga beståndsdelar i *all* praktisk bildning, så blir här frågan, hvilken *den* insigt och *den* färdighet är, som för praktisk lärarebildning erfordras, samt huru dessa egenskaper skola förvärfvas. Tydligt är, att härvid ej åsyftas insigten i de särskilda vetenskaper, hvari undervisning skall meddelas, eller ens kännedomen af vetenskapens lagar och menniskans natur i allmänhet, ty dessa kunskaper hafva i det föregående hänförts till den del af lärarebildningen, som betecknats såsom företrädesvis *teoretisk*. Den insigt, om hvilken här är fråga, måste deremot vara *praktisk*, d. v. s. angå ändamålet för lärarens verksamhet samt rätta sättet att använda nämda kunskaper vid lärarekallets utöfning. Men då läraren har till ändamål att genom sin undervisning och ledning befordra lärjungarnes harmoniska utveckling, så förutsätter insigten häri kännedomen af lärjungens, d. v. s. den i moraliskt och intellektuelt hänseende ännu omyndiga menniskans, natur och utvecklingslagar, äfvensom af medlen för befrämjandet af hennes utveckling samt rätta sättet och tiden för dessas användning. De lärdomar, som genom föregående tiders erfarenhet vunnits på detta område, har den pedagogiska vetenskapen samlat, ordnat och förklarat. Genom studium af denna vetenskap kan således den blifvande läraren tillegna sig den skatt af insigt och erfarenhet, som menskligheten hittills i detta afseende förvärfvat; endast derigenom kan det blifva honom möjligt att icke stanna bakom sina föregångare eller samtida samt att föra sin konst ytterligare framåt. Ty huru begåfvad än en lärare må vara, så är dock föga troligt, att han blott genom sitt eget snille skall kunna upptäcka och undvika alla de af vetenskapen kända och angifna misstag, för hvilka en lärare är utsatt, samt utfinna alla de förbättringar, som genom tusendens

samverkan på detta område åstadkommits; åtminstone gäller detta antagande i afseende på andra konster och vetenskaper, och intet skäl förefinnes, hvarföre det skulle förhålla sig annorlunda med pedagogiken.

Måste således den pedagogiska vetenskapen anses utgöra en väsentlig del af den insigt, som ingår i den praktiska lärarebildningen, så vinnes dock icke genom studiet blott deraf hela denna insigt. Pedagogiken är nämligen, såsom hvarje vetenskap, städse i viss mon abstrakt; den meddelar de allmänna formerna och lagarne äfvensom de vanligaste fallen och reglerna, men den kan lika litet som någon annan vetenskap framställa enskildheterna eller angifva, huru dessa lagar och regler skola tillämpas vid hvarje särskildt tillfälle. Och då det i allmänhet är ganska svårt att utan särskild öfning upptäcka den allmänna form, till hvilken hvarje enskildt fall hör, samt att finna den lag eller regel, som vid hvarje tillfälle bör bringas till användning, skulle säkerligen nybörjaren ofta komma att stå rådvill och hjelplös eller göra sig skyldig till missgrepp, om han blott genom studium af den vetenskapliga pedagogiken inhemtat sin insigt i lärarekallet. Liksom den blifvande botanisten eller zoologen, för att vinna en säker och lefvande kunskap i sitt ämne, sjelf måste iakttaga växternas eller djurens lif i naturen samt jemföra sina iakttagelser med de vetenskapliga teorierna, så måste ock den blifvande läraren förbinda sina vetenskapliga pedagogiska studier med aktgifvande på, huru uppfostran och undervisning i verkligheten försiggå. Men då uppfostran och undervisning utgöra en fri verksamhet, hvilken icke alltid utöfvas på det rätta sättet, så fordras, att den blifvande pedagogen skall sättas i tillfälle att se, icke blott huru denna verksamhet försiggår vid hvilket läroverk som helst, utan äfven huru den *bör* försiggå. Skall åter ett dylikt tillfälle beredas den blifvande läraren, så förutsättes tydligen, att ett läroverk finnes, der såväl undervisningen som den dermed förbundna uppfostrande verksamheten äro så anordnade och så skötta, som den pedagogiska vetenskapen fordrar. Genom *auskultation* vid ett dylikt läroverk skulle nämligen lärarekandidaten, helst om han dervid erhölle nödig handledning, kunna vinna den detaljerade kunskap dels om läroverkets inrättning och verksamhet i dess helhet, dels om de särskilda läroämnenas och lärjungarnes behandling, som erfordras för att belysa och komplettera den genom vetenskapens studium vunna pedagogiska insigten. Bildar sålunda auskultationen en nödvändig fyllnad till de vetenskapligt pedagogiska studierna, och kan den, sålunda fattad, blifva af största gagn, i synnerhet då den eger rum vid ett väl inrättadt läroverk, så torde dock å andra sidan en auskultation, som utan dylika studier försiggår vid ett läroverk, der undervisningen ej är ordnad i noga öfverensstämmelse med pedagogikens fordringar, föga motsvara sitt ändamål. Ty utan stöd af vetenskaplig teori sväfvar auskultanten städse i fara att förvexla det riktiga med det oriktiga

samt att tillegna sig sina förebilders fel tillika med deras förtjenster, hans iakttagelseförmåga blifver outvecklad och hans intresse snart slappadt, emedan han saknar den kännedom af de allmänna formerna, hvilken skulle underlätta uppfattningen af de enskilda fallen, och det enskilda fallet får sin betydelse genom sitt förhållande till de allmänna lagarne.

Men om också den pedagogiska insigten utan tvifvel befordras genom en ändamålsenligt ordnad auskultation, så får den dock först då rätt betydelse och lif, när den sättes i samband med *egen undervisning*, ty först när man sjelf börjat lägga hand vid skolarbetet, erfar man rätt lifligt, hvad man på detta område behöfver lära, först då blir ens blick tillräckligt öppen för pedagogikens lärdomar. Dertill kommer, att lärarekandidaten endast genom meddelande af egen undervisning i en verklig skola kan vinna något af den färdighet, som utgör den praktiska lärarebildningens fulländning. Ty färdighet vinnes endast genom öfning, och färdighet i att undervisa och sköta en klass endast genom *öfningsundervisning i en verklig klass*. Men för att öfningsundervisningen skall kunna fylla sin uppgift att på samma gång lifva intresset för pedagogiska studier samt leda till verklig färdighet i lärarekallets utöfning, fordras, dels att lärarekandidaten så mycket som möjligt försättes i samma ställning som en verklig lärare, dels att han erhåller den hjelp och ledning, hvaraf han är i behof. Den fordrade likställigheten med den verklige läraren kan åstadkommas derigenom, att kandidaten får öfvertaga undervisningen i ett visst ämne och en viss klass för en något längre tid (t. ex. en lästermin eller en större del deraf) och derunder utöfva alla en ordinarie lärares funktioner med afseende på lärjungarne. De fördelar, en dylik sammanhängande öfningsundervisning erbjuder i jemförelse med s. k. fingerade lektioner och spridda öfningstimmar, ligga i öppen dag. Endast derigenom att kandidaten får sysselsätta sig någon längre tid med samma lärjungar och samma ämne, kan han lära känna sina lärjungars ståndpunkt och individualitet tillräckligt för att kunna taga hänsyn dertill vid deras undervisning och behandling samt vinna det herravälde öfver sitt ämne, som är nödvändigt för en säker tillämpning af dess metod. Endast derigenom kan han dessutom få det intresse för sina lärjungar och den känsla af ansvarighet för deras utveckling och förkofran, utan hvilka hans lärareverksamhet skulle sakna sin förnämsta sporre.

Vid den sammanhängande öfningsundervisningen äro dock flere vigtiga omständigheter att iakttaga. Först och främst är det af mycken vigt, att kandidatens undervisning icke må erhålla större utsträckning, än att han hinner väl *förbereda sig* och efter hållen lektion noggrant begrunda densamma, ty går en oöfvad lärare utan grundlig förberedelse till sin undervisning, och saknar han tillfälle att efteråt granska den, råkar han lätt in på afvägar, som snart leda till dåliga vanor. Vidare måste man tillse, att *lärjunge-*

antalet i den klass, hvari öfningsundervisning skall försiggå, icke må vara alltför stort, emedan svårigheten att upprätthålla ordningen samt att se hvarje lärjunge vid undervisningen till godo växer i samma mon, som lärjungarnes antal, hvarförutom allt för lång tid skulle förflyta, innan kandidaten hunnit lära känna en talrik skara lärjungar och deras olika skaplynnen.

Ett tredje hufvudvilkor för en gagnelig verkan af öfningsundervisningen är slutligen, att kandidaten dervid erhåller en omsorgsfull och pålitlig *handledning*. Under förutsättning att de förut angifna vilkoren i afseende på pedagogiska studier och auskultation äro uppfylda, skulle denna handledning egentligen komma att bestå i det biträde, som en erfaren lärare kan lemna vid preparationen och granskningen af de särskilda öfningslektionerna samt i ledning vid förvärfvandet af vissa speciela färdigheter, som vid undervisningen i de särskilda läroämnena äro nödvändiga, om densamma skall vinna den åskådlighet och det lif, som den bör hafva. Bland dessa speciela färdigheter kunna nämnas kartritning för undervisningen i historia och geografi, geometrisk teckning för undervisningen i matematik, god prononciation för undervisningen i främmande lefvande språk, växt- och djur-anatomi för den botaniska och zoologiska undervisningen samt färdighet i anställande af experiment för undervisningen i fysik och kemi.

Af det sålunda i korthet framstälda torde hafva framgått, att de vigtigaste medlen för befordrandet af praktisk lärarebildning äro att söka i *vetenskapligt pedagogiska studier*, *auskultation* och *öfningsundervisning*, äfvensom att dessa böra vara väl anordnade och ledda samt sättas i den innerligaste förbindelse och vexelverkan med hvarandra, för att ett godt resultat skall kunna motses. Också torde såsom den allmännaste bristen uti redan befintliga anstalter för praktisk lärarebildning kunna angifvas, att de anförda medlen mer blifvit använda hvart för sig än i sammanhang med hvarandra, och särskildt att öfningsundervisningen i allmänhet lidit af en felaktig anordning, i det att den antingen utgjorts dels af s. k. fingerade lektioner, d. v. s. en undervisning utan verkliga lärjungar, dels af enstaka lektioner i en skola, ofta först efter långa mellantider återkommande samt i olika ämnen och klasser, eller ock bestått i en vanlig extra-lärare-tjenstgöring utan egentlig ledning och tillsyn. Att undvika dessa fel måste derföre blifva en af hufvuduppgifterna vid inrättandet af en ny anstalt för sagda ändamål.

Sedan härmed förutsättningarna för praktisk lärarebildning blifvit undersökta, hafva vi att med dessa stadigt i sigte söka finna, huru en anstalt bör vara inrättad, der ett större antal lärarekandidater skall kunna erhålla praktisk utbildning för sitt kall. Af det föregående framgår härvid omedelbart, att kandidaterna vid en dylik anstalt böra ega tillgång till vetenskaplig undervisning i pedagogik, didaktik och metodik samt till en ända-

målsenlig auskultation och öfningsundervisning, och deraf följer åter, att vid anstalten måste finnas dels ett visst antal lärare för kandidaternas undervisning i nämda ämnen samt för deras handledning vid auskultation och öfningsundervisning, dels en skola, der auskultationen och öfningsundervisningen kunna ändamålsenligt anordnas. Den ifrågavarande anstalten skulle således närmast få formen af ett utveckladt *pedagogiskt seminarium med tillämpningsskola.*

Frågar man nu, hvilka lärarekrafter som på grund af ofvanstående erfordras för ett dylikt seminarium, så måste för det första finnas *en lärare i pedagogik* för att leda och öfvervaka kandidaternas vetenskapligt pedagogiska studier, och hvilken det derföre skulle åligga att dels genom föreläsningar, dels genom särskilda sammanträden för detta ändamål meddela undervisning i den vetenskapliga pedagogikens och didaktikens historia och system äfvensom i skolväsendets och särskildt det svenska skolväsendets utveckling och närvarande ståndpunkt, allt med stadig hänsyn till kandidaternas praktiska öfningar och kommande verksamhet. Vidare erfordras tydligen lärare, som hafva att meddela de särskilda läroämnenas metodik samt att anordna, leda och öfvervaka kandidaternas auskultation och öfningsundervisning. Ty om också läraren i pedagogik, för att rätt kunna fylla sin uppgift, måste hafva en allmän kännedom af hvarje läroämnes metodik, och om han äfven bör så mycket som möjligt följa kandidaterna i deras praktiska verksamhet, så skulle det dock blifva honom omöjligt att ensam öfvertaga alla dessa åligganden. Hans tid och arbetskraft skulle nämligen ej räcka till för detta ändamål, och dertill kommer, att, om undervisningen i ett ämnes speciela metodik skall blifva tillförlitlig och lefvande, måste undervisaren sjelf ega grundliga vetenskapliga studier i det ifrågavarande ämnet; men med den utveckling, de särskilda vetenskaperna i vår tid vunnit, torde det icke blott vara hardt nära omöjligt att finna någon, som beherskar *samtliga* vid den lärda skolan förekommande undervisningsämnen, utan det torde till och med vara svårt att finna någon, som eger för detta ändamål tillräckliga insigter i *flere* bland dem. Det vanliga förhållandet är nu mer, att den, som eftersträfvar grundligare vetenskapliga insigter, måste inskränka sig till en enda eller till några få nära sammanhängande vetenskaper. Med detta förhållande för ögonen hafva komiterade ansett sig böra föreslå antalet af de ofvan nämda lärarne, hvilka torde kunna kallas *öfverlärare*, till *sju*, nämligen en för kristendom, en för modersmålet och filosofi, en för de klassiska språken, en för de moderna språken, en för historia och geografi, en för matematik och fysik samt en för naturalhistoria och kemi. Ett mindre antal öfverlärare lär ej böra ifrågasättas dels af redan nämda skäl, dels med hänsyn till det stora antal lärarekandidater, som skall handledas, och dertill kommer vidare, att öfver-

lärarne utom sin handledning af kandidaterna måste hafva till åliggande att ordna och öfvervaka undervisningen vid seminariiskolan, hvar och en i sina ämnen, och slutligen äfven att sjelfva deri meddela undervisning. Detta sistnämda är af mycken vigt, ty derigenom ega öfverlärarne ett förträffligt tillfälle att pröfva sina pedagogiska grundsatser och metoder samt att visa, huru dessa kunna användas och tillämpas i praktiken; utan ett sådant deltagande i undervisningen skulle de lätt kunna förfalla till ett abstrakt och opraktiskt teoretiserande, och endast derigenom att undervisningen i de särskilda ämnena hela skolan igenom ordnas af vederbörande öfverlärare, kan man vinna den enhet och likformighet i hvarje läroämnes behandling på de olika skolstadierna, som är nödvändig för en fruktbringande auskultation och en ändamålsenlig inrättning af öfningsundervisningen. Tydligt är dock, att hvarje enskild öfverlärare härvid ej kan få förfara helt och hållet efter sin egen mening, emedan undervisningen i hvarje ämne måste vara på det noggrannaste afpassad efter den i alla de öfriga, och emedan seminariiskolans hela verksamhet bör stå i bästa möjliga öfverensstämmelse med de grundsatser, som af läraren i pedagogik och didaktik bibringas kandidaterna. Endast i samråd med denne lärare och de öfriga ledande lärarne bör derföre den enskilde öfverläraren kunna bestämma gången och sättet för undervisningen i de åt honom anförtrodda ämnena, och den högsta myndigheten i frågor af denna art bör således tillkomma det af samtlige seminariilärarne bestående kollegiet eller *seminariikollegiet*. Till följd af hela sin sammansättning och ställning torde för öfrigt detta kollegium vara egnadt att utgöra anstaltens högsta lokala myndighet, om ock den närmaste ledningen af densamma måste uppdragas åt en af dess medlemmar i egenskap af *direktor*.

Hvad åter beträffar *seminariiskolan*, så måste dess närmaste uppgift från anstaltens synpunkt vara att bereda lärarekandidaterna tillfälle till lämplig auskultation och öfningsundervisning. Men för att kandidaten skall kunna hafva sa mycket omedelbart gagn som möjligt af dessa sina öfningar, bör denna skola tydligen vara af samma art, som de skolor, vid hvilka han sedermera kommer att verka. Detta vill med andra ord säga, att hon bör vara ett a bada linierna fullständigt elementarläroverk med samma allmänna läsordning, samma årliga arbetstid och samma bestämmelser angående disciplin och lärjungarnes intagning, uppflyttning m. m., som gälla för rikets öfriga läroverk af detta slag. Med afseende på styrelse och lärare måste dock åtskilliga afvikande anordningar vidtagas till följd af denna skolas egendomliga uppgift och ställning, hvartill kommer att, såsom redan blifvit antydt, lärjungeantalet i dess särskilda klasser ej får vara alltför stort. Den största svårighet, som en dylik seminariiskola har att bekämpa, ligger utan tvifvel deri, att hon måste på samma gång erbjuda kandidaterna till-

fälle till en fruktbringande auskultation och tillika utgöra ett öfningsfält för deras första försök i skolundervisning. För att skolan skall kunna motsvara sitt ändamål med afseende på auskultationen, fordras nämligen, icke blott att undervisningen i de särskilda ämnena skall försiggå efter de bästa metoder samt vara ordnad med vederbörlig hänsyn till ämnenas inbördes förhållande och de särskilda skolstadiernas behof, utan äfven att resultatet med afseende på lärjungarnes framsteg och hållning blir tillfredsställande, så att kandidaterna kunna vinna erfarenhet af hvad som kan och bör åstadkommas i en skola af detta slag äfvensom på hvart och ett af dess särskilda stadier. Men det inses lätt, att resultatet med afseende på lärjungarne kan lida afbräck derigenom, att ett större antal oöfvade och ständigt vexlande lärare sysselsättes med undervisningen. Man måste derföre tillse, på hvad sätt denna olägenhet må kunna, så vidt möjligt är, förebyggas. Ett kraftigt medel för detta ändamål torde vara, att kandidaten får börja sin öfningsundervisning, först sedan han vunnit tillräcklig insigt i den vid skolan använda metoden och genom auskultation blifvit förtrogen med dess tillämpning äfvensom med lärjungarnes ståndpunkt, samt att hvarje lektion föregås af en grundlig, af vederbörande öfverlärare ledd preparation. Vidare bör öfningsundervisningen göras så mycket som möjligt sammanhängande, så att hvarje kandidat för en längre tid öfvertager hela undervisningen i ett visst ämne och en viss klass. Väl torde afvikelser från denna regel i åtskilliga fall böra förekomma, och spridda öfningslektioner icke alldeles kunna undvikas, då dels kandidaterna böra ega tillfälle att försöka sig i andra ämnen och stadier af skolan än dem, i hvilka de erhållit sin sammanhängande öfningsundervisning, dels ock seminariilärarne utan dylika proflektioner ej kunna bilda sig ett säkert omdöme om kandidaternas lärareduglighet. Men i hvarje fall torde nämda afvikelser kunna så inskränkas, att någon större betydelse icke behöfver tillmätas dem. Då således den betydligaste delen af öfningsundervisningen skulle blifva på nämda sätt sammanhängande, och då denna öfningsundervisning skulle utgöra det för den ifrågavarande anstalten utmärkande i förhållande till de flesta öfriga anstalter af detta slag, torde det vara af nöden att något närmare redogöra för, huru komiterade tänkt sig densamma ordnad. Den skulle försiggå ungefär på följande sätt.

Sedan seminariikollegiet vid hvarje termins början bestämt, i hvilka ämnen och klasser de särskilda kandidaterna skulle hafva sin sammanhängande öfningsundervisning, skulle vederbörande öfverlärare, eller i hans ställe annan ordinarie lärare, inleda hvarje kandidats undervisning genom att i dennes närvaro under två eller tre veckor sköta den för honom bestämda undervisningen. Samtidigt härmed skulle öfverläraren å särskilda sammanträden en eller två gånger i veckan meddela kandidaten den del

af ämnets metodik, som vore mest af nöden för honom att känna, samt gifva honom de anvisningar, han kunde behöfva för att på lämpligt sätt förbereda sig till sin undervisning. Med ledning häraf borde derpå kandidaten utarbeta grundliga preparationer för sina lektioner och å det sammanträde, som närmast föreginge hans öfvertagande af undervisningen, redogöra för dessa preparationer, så vidt de rörde följande veckas lektioner, inför öfverläraren och de kandidater, hvilka hade auskultation eller öfningsundervisning i samma ämne. Vid den diskussion, som med anledning af nämda redogörelse kunde uppstå, finge öfverläraren tillfälle att närmare utveckla och förklara den metod, som borde följas, samt att rätta de misstag, till hvilka kandidaten möjligen kunde hafva gjort sig skyldig. Dylika preparationssammanträden skulle sedermera allt framgent hvarje vecka hållas, och vid dessa tillfällen följande veckas öfningsundervisning förberedas. Till denna förberedelse skulle dessutom höra kandidatens öfning i de speciela färdigheter (kartritning, geometrisk teckning etc.), som för undervisningen i hans ämnen kunde vara af nöden. De första veckorna borde kandidatens undervisning ständigt öfvervakas af den, som inledt densamma, och skulle de anmärkningar, hvartill kandidatens förfaringssätt gifvit anledning, dels meddelas honom efter lektionens slut, dels tagas i akt vid följande preparation. Då kandidaten på detta sätt blifvit inledd i sin verksamhet och vunnit någon säkerhet i dess utöfning, skulle det oafbrutna öfvervakandet upphöra, på det att kandidaten måtte få tillfälle att mera fritt utveckla sin förmåga att undervisa samt att på egen hand sköta en klass. Dock torde äfven under denna tid öfverläraren böra understundom besöka hans lektioner för att öfvertyga sig om, att allt ginge, som sig borde. Mot slutet af terminen skulle en mer oafbruten tillsyn ånyo vidtaga; ty sedan kandidaten vunnit tillräcklig kännedom af sina lärjungar och färdighet i tillämpandet af de allmänna reglerna för en god undervisning, vore tiden inne att göra honom uppmärksam äfven på obetydligare saker, som kunna utöfva inverkan på undervisningens gång och resultat, men som förut blifvit förbigångna, emedan icke allt kan läras på en gång, och bisakerna eljest lätt kunnat blifva till men för hufvudsaken. Genom en jemförelse mellan kandidatens förfarande och lärjungarnes ståndpunkt vid början och vid slutet af öfningsundervisningen torde också det säkraste omdömet om kandidatens lärareverksamhet kunna vinnas.

Genom en dylik anordning af öfningsundervisningen skulle, enligt komiterades mening, kandidaterna hafva det största gagn af densamma, och tillika dess menliga inflytande på skolan till stor del förebyggas, i det att samma plan och metod vid denna undervisning noggrant följdes som i skolan för öfrigt; hvarförutom den inledande och öfvervakande läraren skulle vara skyldig att sjelf öfvertaga undervisningen, om densamma till

följd af bristande förmåga eller af annan anledning vansköttes. Tydligt är dock, att öfverlärarnes tid måste tagas strängt i anspråk vid genomförandet af denna anordning, och att de bland dem, som hade ett större antal kandidater sig anförtrodda, skulle för dessas handledning behöfva biträde af skolans öfrige lärare. Häraf följer åter, att man vid anställandet af dessa lärare måste se till, att de ega för detta ändamål erforderliga egenskaper. Men icke blott från denna synpunkt är det af vigt, att seminariiskolans lärare och i första rummet öfverlärarne besitta en framstående duglighet — detta är äfven nödvändigt derför, att å ena sidan deras undervisning skall tjena kandidaterna såsom mönster, å andra sidan den ofördelaktiga inverkan, som öfningsundervisningen, trots alla försigtighetsmått, i viss mon kan komma att utöfva, måste genom den goda beskaffenheten af den öfriga undervisningen så motvägas, att denna skolas resultat med hänsyn till lärjungarne snarare blefve bättre än sämre än de öfriga läroverkens. För detta ändamål är det likaledes nödvändigt, att öfningsundervisningens utsträckande står i tillbörlig proportion till den undervisning, som handhafves af skolans egna lärare.

Den vigtigaste anmärkning, som kan riktas mot en på angifvet sätt ordnad öfningsundervisning, torde vara, att kandidaterna derigenom icke skulle få tillfälle att öfva sig mer än i ett eller ett par ämnen i en eller annan klass, såvida icke deras kurs vid seminariet skulle göras oskäligt lång. Man måste dock komma ihog, att för lärarekallets utöfning fordras vissa allmänna egenskaper, som äro lika nödvändiga, i hvilken klass än undervisningen skall meddelas, och som också kunna vinnas genom öfningsundervisning i hvilken klass som helst eller åtminstone i en klass å hvart och ett af skolans stadier. Och om kandidaten också ej erhållit öfningsundervisning i ett eller annat af de ämnen, i hvilka han kan komma att såsom lärare undervisa, så torde han dock genom vetenskapligt pedagogiska studier och auskultation samt deltagande i veckosammanträdena hafva äfven med afseende på sådana ämnen erhållit tillräcklig ledning för att på egen hand kunna förvärfva sig den erforderliga färdigheten, i synnerhet om han genom aflägganden af en eller annan öfningslektion kommit i tillfälle att vinna kännedom af hvad han vid undervisning i dessa ämnen företrädesvis har att iakttaga. För öfrigt torde det böra erinras, att anstalten ingalunda kan hafva till uppgift att hos kandidaterna utbilda *all* den insigt och färdighet, hvaraf de i sin framtida läraréverksamhet kunna komma i behof, utan snarare att sätta dem i stånd att sjelfva förvärfva sig dessa egenskaper.

Slutligen torde det lyckliga resultatet af seminariiskolans arbete kunna väsentligen betryggas derigenom, att för densamma förordnas en särskild rektor, hvilken det skulle åligga att uppmärksamt följa hela hennes verksamhet och söka afhjelpa de olägenheter, som vid densamma kunde yppa

sig, hvarjemte det måste blifva såväl seminariikollegiets och direktors som skolkollegiets angelägna omsorg, att seminariiskolans fördel så mycket som möjligt tillgodoses.

Sedan komiterade härmed angifvit grunddragen till en högre lärarebildningsanstalt, som skall kunna motsvara sitt ändamål, anse de sig, innan de öfvergå till detaljbestämmelserna, böra till bemötande upptaga några anmärkningar, som man ofta hör riktas mot en anstalt af denna art. Antaget äfven, heter det nämligen, att anstalten är i och för sig ändamålsenligt organiserad och ledd af utmärkta krafter, så skall dock lätteligen inträffa med en dylik anstalt, i synnerhet om den är den enda af detta slag inom landet, att den råkar in på en ensidig riktning, d. v. s. missriktning, såväl i afseende på pedagogiska grundsatser i allmänhet som med hänsyn till de särskilda ämnenas metodik, och denna ensidighet skall från seminariet småningom utbreda sig till hela Sveriges lärarekorps, allt eftersom denna hinner af seminariet utbildas; hela Sveriges högre undervisningsväsen skall på detta sätt stöpas i samma form, och den fria sjelfständiga utvecklingen på detta område qväfvas. Denna farhoga synes dock komiterade vara temligen ogrundad eller åtminstone öfverdrifven. Under erkännande deraf, att tvänne eller flere lärarebildningsanstalter skulle genom inbördes täflan kunna fördelaktigt inverka på hvarandra och derigenom framkalla ett rikare, mångsidigare lif på det pedagogiska området, vilja komiterade fästa uppmärksamheten på vissa förhållanden inom anstaltens organisation, som äro egnade att motverka och förhindra den befarade ensidigheten, äfven om blott en enda högre lärarebildningsanstalt komme till stånd. Det är redan nämdt, att den ensidighet, som ligger i ett abstrakt teoretiserande, är tillräckligt förebygd genom den teoretiskt-pedagogiska undervisningens nära anslutning till den praktiska öfningen samt genom öfverlärarnes omedelbara deltagande i skolarbetet. Hvad åter beträffar den ensidighet, som skulle kunna uppkomma genom seminariets stelnande i ensidiga system eller metoder och dess sträfvande att trycka sin prägel på de blifvande lärarne och dermed på hela landets undervisningsväsen, så finnas äfven mot en dylik missriktning icke mindre kraftiga korrektiv. Ett sådant ligger till en början i de vetenskapligt pedagogiska studier, som seminariilärarne för att kunna fylla sin uppgift måste oaflåtligt fortsätta, samt den bekantskap med nya åsigter och metoder, som de derigenom måste förvärfva. Vidare erinre man sig, att sjelfva anstaltens organisation ställer seminariilärarne i en liflig vexelverkan dels med hvarandra, dels med lärarekandidaterna, hvarigenom hvarje öfverlärares verksamhet blir föremål för ständig uppmärksamhet och granskning från medlärares och kandidaters sida, för att icke tala om den uppmärksamhet, hvarmed en dylik anstalt komme att följas af hela landets lärarekorps, och den kritik, som dess verksamhet utan

tvifvel blefve underkastad, då dess elever skulle vid andra läroverk tillämpa de vid seminariet inhemtade grundsatserna. Dessutom kan det ej antagas, att kandidaterna, hvilka först vid stadgad ålder och efter afslutad universitetskurs inträda vid seminariet och der tillbringa endast ett år, skulle låta sig ens af den kraftfullaste lärare så beherskas, att deras fria utveckling deraf toge skada. Hvad slutligen beträffar den farhoga, som stundom uttalas med afseende på det centraliserande tvång, som ett dylikt seminarium skulle kunna utöfva, ifall det tillika blefve den anstalt, vid hvilken alla lärareprof skulle aflägga och bedömas, så må erinras, att en dylik pröfvande verksamhet alldeles ej hör till seminariets väsen, utan att lärareprofven kunna anordnas antingen oberoende af detsamma, eller så att dess inflytande på dessa prof ej blifver ensamt bestämmande.

En annan anmärkning, som föranledt åtskilliga betänkligheter, är den, som rör de betydliga kostnaderna för en fullständig seminarii-inrättning. Med afseende härpå vilja komiterade erinra om följande omständigheter: först att, såsom redan är visadt, en god praktisk lärarebildning är för hela samhället af så ingripande betydelse, att den knappt kan för dyrt betalas; vidare att, såsom ock redan är visadt, alla de försök, som hos oss blifvit gjorda till ordnande af denna angelägenhet — såsom skolrevisionens förslag 1843, profårsinrättningen enligt 1865 års stadga, tillfälliga Utskottets förslag 1868 samt det utvecklade profåret enligt sista läroverkskomiténs förslag — att dessa försök, ifall de utvecklades, så att de erhölle en fastare form och kunde medföra något större gagn, i sjelfva verket öfverginge i den form, som komiterade anse för den enda fullt ändamålsenliga, nämligen pedagogiskt seminarium med tillhörande öfningsskola och öfningsundervisning under särskilda öfverlärare; på grund hvaraf komiterade hysa den öfvertygelse, att den statsutgift, som nu föreslås till inrättande af ett dylikt seminarium, förr eller senare blir en nödvändighet. Beloppet af en sådan utgift är naturligtvis beroende deraf, huruvida en enda seminariianstalt gör tillfyllest för hela landets behof eller icke. I detta afseende hafva komiterade efter noggranna beräkningar kommit till det resultat, att, om också två eller flere seminarier måhända skulle bättre än ett enda kunna fylla den förelagda uppgiften, en enda dylik anstalt dock är i stånd att emottaga och utbilda hela det antal lärarekandidater, som våra läroverk under närvarande förhållanden behöfva. Men tydligt är, att denna seminariianstalt i sådant fall måste vara i alla afseenden fullständig. — Hvad angår den lämpliga platsen för en enda större anstalt af denna art, så hafva komiterade ansett, att *hufvudstaden* genom sitt centrala läge och många andra fördelar i detta afseende hade ett afgjordt företräde framför hvilken annan ort som helst. Bland de öfriga fördelar, som härigenom vunnes, må här särskildt nämnas, att hufvudstaden genom den föreslagna seminarii-

skolans inrättande erhölle en välbehöflig tillökning i sina läroverks antal, en tillökning, som väl i alla fall inom kort tid skulle visa sig oundviklig. Denna omständighet måste äfven tagas i betraktande, om man vill rätt uppskatta kostnaderna för den föreslagna seminarii-inrättningen.

Anstaltens styrelse.

Liksom alla åtgärder för elementarlärares praktiska utbildning hittills blifvit anordnade omedelbart af kongl. Ecklesiastik-departementet, så torde ock den ifrågavarande, för samma ändamål afsedda, anstalten, böra lyda omedelbart under nämda departement, helst det skulle vara mycket svårt att finna en förmedlande myndighet med tillräcklig sakkunskap, och anstaltens närmaste styrelse dessutom torde kunna så ordnas, att en dylik förmedlande myndighet göres öfverflödig. Den närmaste ledningen af anstalten i dess helhet skulle nämligen öfverlåtas åt en direktor jemte det af seminariets lärare bestående kollegiet. *Direktorn*, hvilken i första hand skulle leda och öfvervaka anstaltens hela verksamhet, skulle det tillkomma att vidtaga alla de åtgärder, som kräfde ett omedelbart afgörande, såväl hvad seminariet som hvad seminariiskolan beträffar, samt att tillse, det lärare och kandidater ordentligt fullgjorde sina åligganden, vidare att föra ordet vid seminarii-kollegiets sammanträden och verkställa de dervid fattade besluten, att mottaga och besvara lärarekandidaternas ansökningar om inträde m. m. samt att årligen afgifva tryckt berättelse öfver anstaltens verksamhet.

Seminariikollegiet åter skulle det åligga att årligen uppgöra arbetsordning för såväl seminariet som seminariiskolan, att afgifva förslag till besättande af lediga seminariilärare- och lektorsplatser vid anstalten, att anställa öfningslärare, att antaga och afskeda extra-lärare, att besluta om intagning af nya kandidater samt att afgifva betyg öfver kandidaternas verksamhet vid anstalten och deras derunder ådagalagda duglighet för lärarekallet, att upptaga och afgöra alla af direktor till detsamma hänskjutna frågor, som angå lärare eller lärarekandidater, äfvensom slutligen att rådgöra angående de för anstaltens utveckling och förkofran nödiga åtgärder, för att med afseende derå antingen sjelft besluta, då den ifrågavarande åtgärden låge inom dess befogenhet, eller i annat fall ingå till kongl. Ecklesiastik-departementet med motiveradt förslag i ämnet.

Vården om seminariiskolans särskilda angelägenheter skulle åter tillkomma en *rektor* jemte det af skolans samtliga lärare bestående *kollegiet*, och skulle såväl rektor som skolkollegiet hafva samma rättigheter och skyldigheter som motsvarande myndigheter vid rikets öfriga högre elementarläroverk, ehuru med de inskränkningar, hvilka följa af de åligganden, som ofvan blifvit tillagda direktor och seminariikollegiet. Tillräckliga skäl för

sistnämda myndigheters ställning till seminariiskolan och hennes styrelse torde å ena sidan ligga i nödvändigheten af en sträng enhet och öfverensstämmelse i anstaltens verksamhet och å andra sidan deruti, att de med afseende på seminariiskolan skulle komma att på visst sätt ersätta eforsembetet. Såväl anstaltens direktor som seminariiskolans rektor skulle, i likhet med elementarläroverkens rektorer och af samma skäl som dessa, utan föregående ansökning eller förslag, af Kongl. Maj:t på viss tid förordnas. Båda dessa embetsmän torde efter komiterades antagande i vanliga fall komma att bland seminariilärarne utses. Till direktorsbefattningen hafva komiterade ansett läraren i pedagogik vara genom hela sin ställning företrädesvis lämplig, alldenstund denne å ena sidan ensam bland seminariilärarne komme att stå i direkt lärareförhållande till samtliga kandidaterna och å andra sidan icke representerade något visst af skolans läroämnen, utan pedagogiken i dess helhet, hvars allmänna grundsatser han borde söka göra lefvande i anstaltens hela verksamhet. Men skulle denne af ett eller annat skäl icke kunna eller vilja tjenstgöra såsom direktor, torde seminariiskolans rektor dernäst vara den lämpligaste att bestrida direktorsbefattningen, helst denne, om han verkligen egde de för rektorsembetet erforderliga egenskaperna, utan svårighet borde kunna öfvertaga den med rektoratet temligen likartade befattningen såsom direktor för hela anstalten. Den olägenhet, som genom en dylik förening af dessa magtpåliggande befattningar skulle uppkomma så till vida, som i detta fall rektors läraretjenstgöring måste i väsentlig mon minskas, torde ej ega någon större betydelse, då nämligen rektor i sistnämda afseende komme att biträdas af någon bland skolans öfriga lärare. Af samma skäl, som ofvan blifvit anfördt, borde rektor tjenstgöra såsom vice-direktor, ifall direktor vore af laga förfall hindrad eller hans embete vore ledigt. Inträffade samma fall med rektor, skulle en af chefen för kongl. Ecklesiastik-departementet utsedd vice rektor träda i hans ställe.

Seminariets lärare.

Såsom redan är nämdt, skulle seminariets lärarepersonal utgöras af en lärare i pedagogik och sju öfverlärare, en i kristendom, en i modersmålet och filosofi en i klassiska språk, en i främmande lefvande språk *),

*) Med afseende på öfverläraren uti främmande lefvande språk har inom komitén uppmärksamhet fästs vid svårigheten att uti *en* lärares hand förena tyska, franska och engelska språken, i sammanhang hvarmed framhållits önskligheten deraf, att tyska språket kunde i de lägre klasserna ställas i nära förbindelse med modersmålet, helst enligt den nya skol-organisationen undervisningen i dessa tvänne ämnen måste i nämda klasser bestridas af *en* lärare; men då antalet kandidater, som för sin öfningsundervisning komme att välja modersmålet och tyska språket, torde blifva alltför stort för att kunna ledas af *en* öfverlärare, hvaremot antalet af dem, som valde franska och engelska sannolikt blefve jemförelsevis mindre, hafva komiterade ansett sig böra föreslå ofvanstående fördelning af ämnena.

en i historia och geografi, en i matematik och fysik samt en i naturalhistoria och kemi.

Då öfverlärarne, om de skola vara sin uppgift vuxna, förutom grundliga och i detalj gående vetenskapliga studier i sina ämnen måste ega noggrann kännedom af dessa ämnens metodik samt färdighet i deras behandling vid undervisningen, så har vid fördelningen af skolans läroämnen mellan öfverlärarne hänsyn i första rummet tagits till de särskilda ämnenas inre samhörighet. Visserligen kunde det sättas i fråga, om icke äfven andra förhållanden härvid borde tagas i betraktande, såsom antalet af skolans undervisningstimmar i de särskilda ämnena samt det antal kandidater, som antagligen komme att genomgå sin seminariikurs i hvarje ämne, och om icke till följd deraf de minst betungade bland öfverlärarne tillika borde tjenstgöra såsom biträdande öfverlärare i sådana ämnen, som antagligen blifva de mest ansträngande. Men ehuru härigenom ett väl behöfligt biträde kunde vinnas åt öfverlärarne i sistnämda ämnen, skulle dock denna anordning förorsaka tvänne betydande olägenheter, som göra det rådligare att på annat sätt förskaffa de ifrågavarande öfverlärarne det biträde, de möjligen behöfva. Å ena sidan skulle nämligen svårigheten att finna fullt lämpliga personer till öfverlärare i hög grad ökas, om olikartade ämnen hos dem förenades, och å andra sidan skulle det motverka den med rätta fordrade enheten i de särskilda läroämnenas behandling såväl i seminariet som i skolan, ifall undervisningen i samma ämne komme att anordnas och ledas af tvenne öfverlärare.

Läraren i pedagogik skulle hafva att leda och öfvervaka kandidaternas vetenskapligt pedagogiska studier och öfningar. Honom skulle det derföre åligga dels att genom en bestämd föreläsningskurs meddela undervisning i sin vetenskap och att å särskilda sammanträden verka för ett lifligare och grundligare tillegnande af dess läror, dels att genom särskilda prof söka utröna de framsteg, de från seminariet afgående kandidaterna gjort i hans vetenskap, samt deröfver afgifva betyg, hvarförutom han skulle hafva skyldighet att, så mycket hans tid det medgåfve, följa undervisningen i seminariiskolan och åhöra kandidaternas öfnings- och proflektioner. Föreläsningarnas antal torde hvarken behöfva eller böra bestämmas till flere än 4 i hvarje vecka. Af den årliga föreläsningskursen borde större delen utgöra en öfversigtlig framställning af ämnets hufvudafdelningar, och blott en mindre del deraf egnas åt en mer detaljerad behandling af speciela afdelningar och frågor. Så kunde t. ex. ena terminen lemnas en öfversigt af pedagogikens och didaktikens system samt en utförligare framställning af någon framstående pedagogs lefnad och verksamhet eller någon period af skolväsendets historia, under det att den andra terminen egnades åt en öfversigt af skolväsendets utveckling och närvarande ståndpunkt såväl i

Sverige som i öfriga kulturländer, jemte en detaljerad redogörelse för någon del af den vetenskapliga pedagogikens historia eller någon pedagogisk fråga af särskildt intresse. Kursens anordning kunde naturligtvis vexla, blott den erbjöde kandidaterna den åsyftade ledningen vid deras studier.

Särskilda sammanträden eller s. k. *månadskonferenser* skulle af läraren i pedagogik hållas med kandidaterna tvänne gånger i månaden. Å dessa skulle förekomma diskussion öfver pedagogiska, didaktiska och metodologiska frågor, granskning af de uppsatser och afhandlingar, kandidaterna författat, referat af pedagogiska skrifter m. m. Äfven skulle frågor och ämnen till diskussion och skriftlig behandling samt pedagogisk litteratur till studium och referat å dessa sammanträden föreslås. För att kunna sätta sin undervisning i samband med det praktiska skolarbetet, måste läraren i pedagogik så mycket som möjligt närvara vid undervisningen i seminariiskolan, men de anmärkningar som han med afseende derpå ansåge sig böra göra, borde han ej framställa omedelbart till den lärare eller kandidat de gälde, utan till rektor, vederbörande öfverlärare eller seminariikollegiet.

Öfverlärarnes skyldighet skulle vara att, hvar och en med afseende på sina ämnen, uppgöra förslag till detaljerad läsplan för hela skolan och årligen underställa densamma seminariikollegiets pröfning och godkännande; att leda och öfvervaka undervisningen hela skolan igenom; att inleda och följa kandidaternas öfnings- och profundervisning; att å ett eller tvänne sammanträden i veckan, s. k. *veckokonferenser*, preparera och granska nämda undervisning samt meddela de särskilda läroämnenas metodik; vidare att anordna och leda kandidaternas öfningar i de speciela färdigheter, som för deras undervisning kunde erfordras; att biträda läraren i pedagogik såväl vid utdelandet af ämnen för kandidaternas uppsatser som vid dessas granskning, och slutligen att i seminariiskolan undervisa i ett eller flere af sina ämnen 6—12 timmar i veckan. Med afseende på öfverlärarnes undervisningsskyldighet i seminariiskolan, måste ett temligen stort spatium föreslås, emedan några öfverlärare antagligen komme att få ett vida större antal kandidater att handleda och dermed vida större tjenstgöring i seminariet än de öfriga, hvilka senare således vore i tillfälle att öfvertaga en mer utsträckt undervisning i skolan än de förstnämde.

Enligt komiterades mening borde såväl läraren i pedagogik som öfverlärarne efter af seminariikollegiet afgifvet förslag tillsättas af Kongl. Maj:t på förordnande tills vidare. Då seminariets lärare utan tvifvel komma att utöfva ett stort inflytande på lärarebildningen i landet, måste det nämligen för hela vårt undervisningsväsen vara af vigt, att dessa platser alltid äro besatta med de bästa lärarekrafter, som stå till buds, och att derföre ingen seminariilärare längre qvarhålles på sin plats, än han är i besittning af sin fulla styrka och oförsvagad kan verka för seminariets ändamål. Ock-

så torde det kunna antagas, att, om äfven dessa befattningar till följd af det högre anseende och den bättre aflöning, de medförde, blefve eftersträfvansvärda mål för landets mest framstående lärare, så skulle dock mången efter någon tids utöfning af den ansträngande seminariiverksamheten, vid framskriden ålder och aftagande krafter längta tillbaka till den jemförelsevis lugna lärarebefattning, som han möjligen lemnat, och som i sådant fall under tiden uppehållits genom vikarie.

Seminariiskolan, dess lärare och lärjungar.

Enligt hvad ofvan blifvit sagdt, skulle seminariets tillämpningsskola utgöras af ett å såväl klassiska som reala linien fullständigt elementarläroverk, hvilket med afseende på läroämnenas antal och undervisningens fördelning, lärotider, lärjungars intagning, flyttning och afgång, offentliga förrättningar, ordning och tukt samt ekonomiska stadganden skulle vara helt och hållet likartadt med landets öfriga högre elementarläroverk, endast med det undantag att ett maximum vore bestämdt för lärjungeantalet i hvarje klass.

Då nämda undantag i synnerhet föranledts deraf, att ett för stort lärjungeantal i de särskilda klasserna skulle menligt inverka på kandidaternas öfningsundervisning, så torde med afseende härå ifrågavarande maximiantal ej för någon klass böra sättas högre än 30. Ty så beskaffade klasser skulle å ena sidan kunna med framgång skötas äfven af en oöfvad lärare, om han vore noggrant förberedd, och å andra sidan skulle de kunna delas i tvänne afdelningar, utan att hvardera blefve allt för liten och förlorade sin karakter af verklig klass. En sådan delning måste sannolikt ofta förekomma i de klasser, i hvilka öfningsundervisning meddelades, i synnerhet i de ämnen, med hvilka ett större antal kandidater komme att sysselsättas; på detta sätt kunde nämligen såväl öfverlärarnes arbete som öfningsundervisningens menliga inverkan på skolan i ej ringa grad minskas, det förra derigenom, att kandidaterna, två och två, hade samma pensum att preparera, den senare dels derigenom, att antalet af de timmar, som egnades åt öfningsundervisning, betydligt minskades i förhållande till det antal timmar, under hvilka undervisningen upprätthölles af skolans egna lärare, dels derigenom att kandidaterna med ett mindre antal lärjungar kunde kraftigare bedrifva sin undervisning och genom täflan måste eggas till större ansträngningar. Också torde de olägenheter med afseende på öfningsundervisningens inledning och öfvervakning, som vid första påseendet synas uppkomma af en dylik klassens delning, temligen lätt kunna undanrödjas. Medan den inledande undervisningen påginge, hölles nämligen klassen tillsammans, och sedan kandidaterna öfvertagit undervisningen i hvar sin afdelning, finge den öfvervakande läraren dela sin tid mellan dem båda. Visade det sig härvid, att den ene kandidaten icke utan allt för stort men

för sina lärjungar kunde fortfara med sin undervisning, kunde båda afdelningarna åter sammanslås och öfverlemnas åt den andre; skulle äfven denne befinnas oduglig, hvilket dock högst sällan torde inträffa, måste den öfvervakande läraren sjelf öfvertaga klassens undervisning. För att gifva kandidaterna tillfälle att höra hvarandra och jemföra de resultat, till hvilka hvar och en kommit, kunde antingen afdelningarna under vissa timmar sammanslås eller den öfvervakande läraren sköta några lektioner först för den ene och derpå för den andre kandidaten. För möjligheten af en dylik klassernas delning förutsättes naturligtvis en rymlig och med hänsyn härtill inredd lokal.

Då seminariiskolan, såsom redan är visadt, ej kan fylla sin uppgift med hänsyn till vare sig lärarekandidaterna eller sina egna lärjungar, utan att å ena sidan hvarje kandidats öfningsundervisning öfvervakas af en särskild lärare, och å andra sidan skolans egna lärare äro mer än vanligt framstående i vetenskaplig insigt och läraregluglighet, så följer, att man vid bestämmandet af lärarebefattningarnas antal och beskaffenhet vid seminariiskolan måste tillse, dels att alla timmar å skolans lässchema äro upptagna af skolans egna lärare, dels att skolans lärarebefattningar blifva af den art, att de verkligen kunna besättas med de utmärktare lärarekrafter, som erfordras. Komiterade hafva derföre ansett, att samtliga seminariiskolans ordinarie lärare, naturligtvis med undantag af öfningslärarne, borde vara lektorer, men att i stället för adjunkter kunde användas ett mindre antal extra-lärare, valde bland de dugligaste af de lärarekandidater, som under de närmast föregående åren genomgått seminariet. Om sålunda största delen af seminariiskolans undervisning komme att bestridas af öfverlärare och lektorer samt framstående och pedagogiskt bildade extra-lärare, torde härigenom nödig garanti för den tillfredsställande beskaffenheten af seminariiskolans undervisning vara vunnen. Genom att sålunda bereda åtskilliga bland de utmärktare lärarekandidaterna tillfälle att efter slutad seminariikurs under ett eller flere år stanna såsom extra-lärare vid seminariiskolan, vunne man åtskilliga ej obetydliga fördelar. För att icke tala om den större billigheten af dessa lärarekrafter, skulle dessa extra-lärare genom sin längre vistelse vid seminariet kunna erhålla en grundligare utbildning än flertalet och blifva fullt förtrogne med de metoder och förfaringssätt, som vid seminariiskolan tillämpades. Härigenom skulle således det samma ernås, som åsyftas genom de flesta tyska, särskildt de preussiska, pedagogiska seminarierna, nämligen att en stam af utmärktare lärarekrafter utbildades, på samma gång som anstalten i desse extra-lärare finge ett yngre och rörligare element, som kunde bidraga till att inom densamma underhålla en friskare och lifligare ande.

Emedan öfverlärarne tydligen måste förlägga sin undervisning till de klasser, der den kunde vara af största gagn för kandidaternas auskultation, och derför ofta torde komma att sysselsättas i de lägre och mellanklasserna, så måste lektorerna företrädesvis tagas i anspråk för den afslutande undervisningen i de högsta klasserna, äfvensom för att biträda de öfverlärare, som hade ett större antal kandidater att handleda, vid inledandet och öfvervakandet af dessas öfningsundervisning. Till följd häraf torde det komma att erfordras en lektor i kristendom, en i modersmålet och filosofi, två i klassiska språk, en i tvänne af de främmande lefvande språken, en i historia och geografi samt två i matematik och fysik. Alldenstund de klassiska språken samt matematik och fysik hafva ett stort antal timmar i de högsta klasserna, och derjemte ett stort antal kandidater i dessa ämnen är att vänta, lära tvänne lektorer i hvar och en af dessa grupper blifva behöfliga; deremot synes lektor i naturalhistoria och kemi kunna undvaras, enär öfverläraren i dessa ämnen, hvilken antagligen får att handleda ett ganska ringa antal kandidater, till största delen sjelf torde kunna bestrida undervisningen i de högsta klasserna. Beträffande lektionen i lefvande språk hafva komiterade ansett, att man lättare skulle kunna finna fullt lämplig person för densamma, om endast två af de tre vid våra skolor upptagna främmande lefvande språken blefve dermed förenade. Utom de redan nämde åtta lektorerna torde ännu en nionde erfordras för undervisningen å det lägsta stadiet och särskildt i första klassen. Då undervisningen i skolans lägsta klass både är synnerligen vigtig och förenad med särskilda svårigheter, emedan lärjungarne genom densamma skola införas i skolans ordning och arbetssätt, torde såväl skolans som kandidaternas fördel erfordra, att denna undervisning handhafves af en ordinarie lärare, som, jemte det att han hos lärjungarne lägger en god grund för deras kommande studier, kunde på samma område biträda öfverlärarne i deras handledning af kandidaterna. Ett sådant biträde blir af synnerlig vigt med afseende på det nära samband, som vid undervisningen i första klassen bör ega rum emellan modersmålet och tyskan, så mycket mer som dessa ämnen komme att skötas af särskilda öfverlärare.

Lektorernas skyldighet skulle vara att undervisa i seminariiskolan 18—26 timmar i veckan och utföra de med deras undervisning i samband stående hemarbeten, att, när så erfordrades, biträda öfverlärarne vid inledandet, öfvervakandet, preparationen och granskningen af kandidaternas öfnings- och profundervisning samt att vid laga förfall för öfverlärarne träda i deras ställe. Antalet af de undervisningstimmar, som inom de angifna gränserna komme att tilldelas de särskilda lektorerna, skulle bero af det skolstadium, å hvilket undervisningen skulle försiggå, hemarbetenas om-

fång samt antalet af öfningslektioner, som vore förlagda å de särskilda lektorernas undervisningstimmar.

Extra-lärarne skulle i allmänhet hafva samma åligganden som lektorerna, med den skilnad att de mera sällan skulle tagas i anspråk för inledande och öfvervakande af kandidaternas lektioner och dithörande göromål. Såsom lätt låter sig uträkna och dessutom framgår af det i bilagan *Litt. D.* upptagna schemat, skulle extra-lärarnes antal, sedan seminariiskolan blifvit med hänsyn till klassantalet fullständig, uppgå till 5.

Slutligen skulle seminariiskolan, i likhet med landets öfriga högre elementarläroverk, hafva tre *öfningslärare*, en för gymnastik, en för musik och en för teckning, hvilka hade att hvar i sitt ämne leda lärjungarnes öfningar.

Lektorerna borde enligt komiterades mening ega fast anställning och på förslag af seminarii-kollegiet utnämnas af Kongl. Maj:t. Extra-lärare skulle af seminariikollegiet förordnas för ett år i sender, och öfningslärarne af samma kollegium tillsättas. Då de skäl, som föranledt komiterade att föreslå, det seminariets lärare skulle anställas på förordnande, icke ega samma giltighet med afseende på lektorer och öfningslärare, så hafva komiterade ansett dessa böra i likhet med motsvarande lärare vid de öfriga läroverken tillsättas på fast stat; deremot synes det ej lämpligt att åt seminariikollegiet öfverlemna rätten att tillsätta lektorer, enär det lätt skulle kunna inträffa, att den på förordnande tillsatte öfverläraren sökte fast lektorsbefattning vid seminariiskolan, för att vid afgång från öfverlärareplatsen icke sakna anställning.

Lärarekandidaterna.

Såsom vilkor för lärarekandidats inträde vid seminariet skulle fordras, att han vid universitetet aflagt de teoretiska prof, som i skolstadgan föreskrifvas för kompetens till lärareplatser vid elementarläroverken. Denna fordran framgår omedelbart af anstaltens uppgift att meddela praktisk utbildning för lärarekallet, hvarvid tydligen måste förutsättas, att den erforderliga teoretiska fackbildningen redan är vunnen.

Hvad åter angår seminariikursens längd och det antal ämnen, hvari densamma skall genomgås, så hafva komiterade ansett, att den förra borde bestämmas till två på hvarandra följande läseterminer, der ej sjukdom eller af seminariikollegiet godkändt förfall föranledde undantag, och det senare i allmänhet utgöra tre af de vid elementarläroverken förekommande undervisningsämnena. Inskränktes seminariikursens längd till blott en lästermin, skulle ingalunda allt det kunna medhinnas, som en kandidat under en dylik kurs borde inhemta, och utsträcktes den öfver ett år, skulle betydliga olägenheter uppstå å ena sidan för kandidaterna, som redan haft en lång teoretisk kurs att genomgå, och å andra sidan för anstalten sjelf,

emedan densamma i detta fall nödgades samtidigt gifva handledning och sysselsättning åt ett allt för stort antal kandidater. Två på hvarandra följande läseterminer borde åter seminariikursen omfatta, emedan verksamheten vid ett läroverk är i viss mon olika den första och andra terminen af läsåret, äfvensom derföre att endast under denna förutsättning en ändamålsenlig anordning af kandidaternas verksamhet vore möjlig att åstadkomma. Med frågan om seminariikursens längd står, såsom lätt inses, den om antalet ämnen, hvari densamma bör genomgås, i närmaste förbindelse. Och då det blifvit föreslaget, att dessa ämnen i allmänhet skulle utgöra tre, så har det skett, dels på grund af hvad kandidaten under ett år kunde anses medhinna, dels emedan lärarebefattningarna vid elementarläroverken hittills medfört undervisningsskyldighet i tre ämnen, i hvilka ock de praktiska profven måst afläggas.

Men då de vid elementarläroverken förekommande lärarebefattningarna äro af olika slag, nämligen lektorat, adjunkturer för undervisningen i mellanklasserna och adjunkturer för undervisningen i de lägsta klasserna eller företrädesvis så kallade klasslärarebefattningar, och då undervisningsämnena blifvit på det mest olikartade sätt förbundna med de särskilda befattningarna, uppstå tydligen de frågorna, huruvida befattningarnas olikhet bör vid seminariikursens ordnande för kandidaterna afses, och huru ämnesgrupperna dervid skola bestämmas. Den förra af dessa frågor låter sig lättast besvara. Då nämligen innehafvare af lektorsbefattning är skyldig att öfvervaka undervisningen hela skolan igenom i de ämnen, som tillhöra hans befattning, och klasslärarne i de lägsta klasserna skola lägga grund till den undervisning, som i mellanklasserna meddelas, så är det af nöden för båda dessa slag af lärare att väl känna undervisningen i mellanklasserna, och då dessutom kan antagas, att de, som eftersträfva lektors- eller klasslärarebefattningar, komma att någon tid tjenstgöra såsom adjunkter å mellanstadiet, innan de kunna erhålla dylika platser, så framgår häraf, att alla kandidater äro i behof af utbildning för undervisning å detta stadium. Lägger man härtill, att mellanstadiet är det lämpligaste fältet för den begynnande läraren, så torde den ändamålsenligaste anordningen i detta afseende vara, att kandidaten under första terminen af sin vistelse vid seminariet sysselsättes å skolans mellanstadium, för att under den andra mer egna sig åt undervisningen å det lägre eller högre stadiet efter eget val. Likväl borde detta val ej utöfva något inflytande på hans kompetens till de olika slagen af skolbefattningar, enär det hufvudsakliga af kursen blir gemensamt i ena och andra fallet, och en väl genomgången seminariikurs å ett skolstadium måste anses medföra åsyftadt gagn äfven för undervisningen å ett annat.

Hvad den senare af de uppkastade frågorna beträffar, så erbjuda sig för dess lösning tvänne utvägar, den ena att låta kandidaten sjelf bestämma ämnena för sin seminariikurs, den andra att fastställa bestämda grupper, mellan hvilka han hade att välja. Af dessa utvägar skulle dock den förra kunna leda till många oegentligheter, hvilka kunde blifva lika skadliga för läroverken som hinderliga för anstalten. Så kunde åtskilliga ämnen komma att alldeles försummas, under det att ett allt för stort antal kandidater egnade sig åt andra, eller kunde ämnen sammanföras, hvilka hvarken i sig egde något närmare samband eller faktiskt vore förenade hos någon lärare vid läroverken, och hvilkas förening skulle göra en god anordning af seminariikursen omöjlig. Beträffande åter den andra utvägen möter den stora svårigheten att finna en tillfredsställande gruppering af ämnena, då ännu icke fasta ämnesgrupper för de särskilda skolplatserna blifvit stadgade. Men skulle ock den antagna grupperingen lemna åtskilligt öfrigt att önska, torde likväl denna utväg böra väljas, sedan den förra visat sig alldeles oantaglig.

Genom att beräkna*) behofvet af lärarekrafter i de särskilda läroämnena vid de olika slagen af elementarläroverk och, såvidt möjligt, sammanföra de ämnen, som äro närmast likartade, hafva komiterade kommit till följande grupper:

för adjunkturer vid de treklassiga elementar-läroverken:
svenska, tyska och kristendom,
svenska, tyska och historia,
svenska, matematik och naturalhistoria;

för adjunkturer vid de femklassiga och fullständiga elementarläroverken:
svenska, tyska och kristendom,
svenska, tyska och historia,
svenska, tyska och matematik,
matematik, fysik och naturalhistoria,
tyska, franska och engelska,
latin, grekiska och historia,
latin, grekiska och svenska
(den sista endast vid de fullständiga);

för lektorat:
latin och grekiska,
svenska och filosofi,
tyska, franska och engelska,
historia och svenska,

*) Vid denna liksom vid andra beräkningar af detta slag hafva komiterade lagt till grund ett lässchema, hvilket nära öfverensstämmer med det, som af kongl. Ecklesiastik-departementet öfverlemnades åt Särskilda Utskottet vid 1873 års riksdag.

matematik och fysik,
naturalhistoria och kemi,
kristendom*).

Vid en blick på denna gruppering visar sig, att grupperna för adjunkturer kunna inskränkas till 8 och de för lektorat till 7, samt att ämnena i hvarje lektoratsgrupp tillsammans ingå i någon af grupperna för adjunkturer, för så vidt dessa ämnen förekomma på det lägre stadiet.

Antager man nu en sådan gruppering, skulle kandidaten först utbilda sig för adjunktur i en af de nämda grupperna och derpå ega fritt val att vända sig åt det lägre eller högre stadiet. Visserligen skulle på detta sätt åtskilliga lektorsaspiranter, nämligen de, som valt svenska och filosofisk propedevtik eller naturalhistoria och kemi, få fyra ämnen för sin seminariikurs, alldenstund kemi och filosofisk propedevtik icke förekomma i någon adjunktursgrupp; men till följd af den ringa utsträckning, dessa ämnen hafva inom skolan, kan detta förhållande näppeligen förorsaka någon egentlig olägenhet. Lika litet torde det väcka någon betänklighet, att de, som egna sig åt klasslärarebefattning i de lägsta klasserna, måste sysselsätta sig med de flesta ämnena på detta stadium, helst lättnader i andra afseenden torde kunna beredas dessa kandidater.

Vid bestämmandet af det antal kandidater, som skola kunna samtidigt vinna inträde vid anstalten, måste dels tagas i betraktande läroverkens årliga behof af nya lärarekrafter, dels beräknas, huru många kandidater vid anstalten kunna samtidigt erhålla handledning och sysselsättning, utan att densamma genom ett för stort antal hindras i sin verksamhet. Enligt uppgifter, som blifvit komiterade meddelade från kongl. Ecklesiastik-departementet, har profårskandidaternas antal under åren 1869—1873 vexlat mellan 31 och 43 samt i medeltal för hvarje år utgjort 35,4; antalet åter af de lektors-, adjunkts- och kollega-befattningar, som under de fem åren 1868—1872 blifvit tillsatta med förut obefordrade lärareaspiranter, har vexlat mellan 26 och 43 samt i medeltal för hvarje år uppgått till 33,4. Och då intet skäl finnes att antaga, att dessa förhållanden i den närmaste framtiden komma att undergå någon betydligare förändring, skulle således anstalten kunna fylla läroverkens behof af lärarekrafter, om den årligen utbildade mellan 30 och 40 kandidater. I anledning häraf hafva komiterade undersökt, hvilket inflytande det skulle utöfva på anstaltens och särskildt på seminariiskolans verksamhet, om ett så stort antal kandidater måste samtidigt der utbildas, och har härvid visat sig, såsom framgår af det i bil. *Litt. A.* upptagna schemat, att ända till 40 kandidater kunna erhålla vederbörlig

*) Då lektor i kristendom torde komma att undervisa endast i detta ämne, har intet annat dermed blifvit förenadt.

handledning och sysselsättning vid seminariiskolan, utan att öfverlärareantalet behöfver ökas, och utan att fullt en fjerdedel af skolans hela undervisningstid eller mer än en tredjedel af undervisningstiden i någon klass behöfver tagas i anspråk för kandidaternas öfningsundervisning, och det oaktadt den högsta klassen å båda linierna derifrån alldeles befriats. Men för att detta, i det hela taget, ganska gynsamma resultat skall kunna uppnås, fordras, att icke flere än 20 kandidater emottagas hvarje termin, samt att kandidaterna äro någorlunda jemt fördelade på de särskilda ämnena. Mottages nämligen ett större antal endera terminen, skulle de klasser, hvari öfningsundervisningen borde taga sin början, under denna termin blifva öfverfylda af kandidater och de öfriga lida samma olägenhet under den andra terminen; dertill kommer, att flere af öfverlärarne skulle få svårt att fullgöra sina åligganden under den första terminen, alldenstund öfverläraren måste sysselsätta sig ej obetydligt med hvarje särskild kandidat under första tiden af hans vistelse vid seminariet. Vid beräkningen af kandidaternas sannolika fördelning på de särskilda ämnena hafva komiterade utgått från det antal undervisningstimmar, som hvarje ämne enligt den nya skolorganisationen skulle komma att erhålla vid Sveriges samtliga elementarläroverk (bil. *Litt. B.*), och antagit, att lärarekandidaterna skulle fördela sig på de särskilda ämnena i samma proportion, som dessa kräfde lärarekrafter. Såsom bilagan *Litt. C.* visar, har af denna beräkning framgått, att kandidaternas sannolika fördelning på de särskilda läroämnena på det närmaste stämmer öfverens med det för seminariiskolan gynsammaste förhållandet, d. v. s. står i direkt proportion till det antal timmar, som å undervisningsplanen är tilldeladt hvarje särskildt ämne.

Men måste det således anses vara af stor vigt för anstalten, att icke flere än 20 kandidater hvarje termin mottagas, blir det tydligen nödvändigt, ifall ett större antal anmält sig till inträde, att de öfvertalige uteslutas. Dessa skulle dock hafva rätt att vid början af derpå följande termin i första rummet vinna inträde. Vid kandidaternas intagning skulle dessutom afseende fästas vid deras fördelning å de särskilda ämnena, och företräde gifvas dem, som aflagt högre examen eller förut tjenstgjort vid läroverken. Lärarekandidat, som önskade vinna inträde vid anstalten, borde derföre vid ansökan härom bifoga såväl betyg om aflagda akademiska examina jemte åldersbetyg och testimonium academicum eller tjenstgöringsbetyg i bestyrkta afskrifter som uppgift rörande den ämnesgrupp, i hvilken han ville genomgå sin seminariikurs. Ansökan jemte dertill hörande bilagor skulle inlemnas hos seminariets direktor senast den 15 Juni, om den afsåge inträde vid början af följande hösttermin, och senast den 31 December, om inträde söktes för följande vårtermin. Vid dessa tidpunkter torde nämligen seminariikollegiet kunna antagas ännu vara samladt, och några veckor äro

förflutna, sedan de akademiska examina afslutats. Skulle en kandidat icke kunna mottagas vid anstalten, kunde han sålunda genom direktor erhålla underrättelse derom så tidigt, att han blefve i tillfälle att för den följande terminen söka sig annan sysselsättning.

Enligt hvad redan blifvit antydt, skulle lärarekandidaternas verksamhet vid anstalten hufvudsakligen bestå i åhörande af föreläsningar i pedagogik och didaktik jemte eget studium af dessa ämnen, författande af uppsatser öfver ämnen, valda i samråd med läraren i pedagogik eller vederbörande öfverlärare, samt deltagande i diskussion öfver såväl dessa uppsatser som andra ämnen, hvilka å månadskonferenserna kunde förekomma, vidare i auskultation samt öfnings- och prof-undervisning vid seminariiskolan jemte derför nödiga förarbeten enligt vederbörande öfverlärares anvisning, äfvensom deltagande i sammanträdena för preparation och granskning af ofvannämda undervisning; slutligen skulle de äfven biträda klassföreståndarne i deras göromål och närvara vid skolkollegiets sammanträden, i synnerhet då frågor rörande lärjungarne behandlades.

I anseende till mängden af de göromål, som sålunda ålades lärarekandidaterna, torde det vara af nöden att genom en uppskattning af den tid, dessa göromål hvart för sig kunde kräfva, söka utröna, huruvida kandidaten vore i stånd att medhinna dem alla, samt på hvad sätt hans arbete lämpligen borde fördelas. Hvad först beträffar *den teoretiska kursen*, och hvad till denna närmast hör, såsom uppsatserna och deras granskning, blefve kandidaten upptagen af de pedagogiska föreläsningarna 4 timmar i veckan och af deltagandet i månadskonferenserna omkring 3 timmar hvarannan vecka. Det härför erforderliga hemarbetet torde visserligen ej blifva obetydligt, enär uppsatserna måste omsorgsfullt utarbetas, och ett prof i pedagogikens teori komme att vid kursens slut afläggas, men om fordringarna icke ställdes allt för högt, om kandidatens arbete underlättades genom en ändamålsenlig anordning af föreläsningskursen samt ett lämpligt val af ämnen för uppsatserna, och om antalet af dessa uppsatser inskränktes till 1 à 2, så borde detta hemarbete kunna så inskränkas, att det ej behöfde göra intrång på kandidatens öfriga göromål.

Till *auskultation* torde 6 à 7 timmar i veckan böra anslås. Hvarje kandidat skulle nämligen hafva att auskultera å alla skolstadier i de ämnen han för sin seminariikurs valt, om ock antalet auskultationstimmar i de särskilda ämnena och å de olika stadierna finge bestämmas med hänsyn till det slag af lärarebefattning, för hvilket han företrädesvis önskade utbilda sig.

Vända vi oss derpå till *öfningsundervisningen*, så borde denna i allmänhet för hvarje kandidat omfatta alla ett ämnes undervisningstimmar i en klass under en hel termin eller åtminstone större delen deraf, men följande termin borde densamma meddelas i annat ämne och annan klass.

Häraf följer, att den tid, som denna öfning komme att upptaga, blefve något olika för de särskilda kandidaterna och för hvarje kandidat under den ena och andra terminen, men såsom medeltal för densamma torde kunna antagas 3 à 4 timmar i veckan.

Ännu svårare är dock att beräkna den tid, *veckokonferenserna* komme att upptaga, ty utom den olikhet, de särskilda ämnenas olika beskaffenhet i detta hänseende betingar, och utom det att veckokonferenserna i början af terminen, då de metodiska anvisningarna företrädesvis måste gifvas, och kandidaterna ännu äro alldeles oöfvade, komme att kräfva vida mer tid än längre fram, så blefve veckokonferensernas längd äfven beroende af det antal kandidater, hvilkas undervisning dervid skulle prepareras och granskas. Men om de öfverlärare, som hade ett större antal kandidater att handleda, delade dessa i tvänne afdelningar, och hvarje kandidat blott vore skyldig att närvara vid den ena afdelningens sammanträden, skulle antagligen de särskilda veckokonferensernas längd kunna inskränkas till i medeltal 2 à 3 timmar i veckan, deri äfven inberäknad tiden för öfningarna i de speciela färdigheterna, såsom kartritning, geometrisk teckning etc. Under förutsättning deraf, att hvarje kandidat auskulterade å de särskilda skolstadierna i det ämne, hvari han hvardera terminen hade öfningsundervisning, men delade auskultationen i det tredje ämnet på båda terminerna, samt att han för att inhemta detta ämnes metodik vore närvarande vid veckokonferenserna äfven för detsamma, skulle han alltså blifva upptagen omkring 5 timmar i veckan af veckokonferenser.

För *profundervisningen* åter behöfver ingen särskild tid beräknas, enär densamma, inskränkt till 4 à 6 timmar under hela kursen, kan lämpligen försiggå å de till auskultation anslagna timmarne. Med afseende på profundervisningen torde dock här böra nämnas, att komiterade ansett densammma böra förekomma företrädesvis i det ämne, hvari kandidaten icke komme att erhålla öfningsundervisning, men, i fall öfverläraren funne det erforderligt för att stadga sitt omdöme om kandidaten, äfven i ämne, hvari denne meddelat öfningsundervisning, ehuru i sådant fall på ett annat skolstadium, än der denna egt rum; äfven bör tilläggas, att profundervisningen städse skulle föregås af noggrann auskultation och på det närmaste ansluta sig till den föregående undervisningen, så att klassen så litet som möjligt deraf måtte störas.

Hvad slutligen angår kandidatens skyldighet att *biträda klassförestånd-darne* vid deras göromål samt att bevista skolkollegiets sammanträden, så torde den tid fullgörandet af denna skyldighet kräfver, om den fördelas lika på hela läsåret, knappast kunna uppgå till mer än $^1/_2$ à 1 timme i veckan.

Sammanlägges nu den tid, som blifvit beräknad för kandidatens särskilda åligganden, så visar sig, att han skulle komma att upptagas vid an-

stalten 20 à 22 timmar i veckan. Kan han derföre å ena sidan anses hafva tillräcklig tid öfrig för sina hemarbeten, så måste man dock å andra sidan, då dessa sistnämda tagas med i beräkningen, anse honom hafva full sysselsättning.

Efter slutad seminariikurs skulle kandidaten erhålla ett af anstaltens direktor utfärdadt betyg, upptagande seminariikollegiets vitsord angående såväl hans ådagalagda insigter i pedagogikens teori som det sätt, hvarpå han fullgjort sina åligganden vid anstalten, samt den duglighet, han dervid visat sig ega för lärarekallet. (Formulär till dylikt betyg finnes upptaget i bil. *Litt. J.*)

En med nöjaktigt betyg genomgången seminariikurs skulle medföra kompetens till fast anställning vid rikets elementarläroverk, hvad såväl lektors- som adjunkts- och kollegabefattningar angår, och utan afseende på de ämnen eller de skolstadier, åt hvilka kandidaten under sin kurs företrädesvis egnat sig; den skulle dock ej medföra befrielse från aflägganden af praktiskt lärareprof inför den tillsättande myndigheten, med mindre än att denna myndighet sjelf sådant medgåfve.

Kommission för bedömande af praktiska lärareprof.

Då frågan om en kommission, inför hvilken samtliga praktiska prof för sökta lärareplatser vid elementarläroverken skulle aflägggas, blifvit satt i samband med tidigare förslag till praktiska lärarebildningsanstalter, och då man annorstädes, der dylika praktiska prof förekomma, funnit det lämpligt att låta dem aflägggas inför en central myndighet, så hafva komiterade icke kunnat undgå att i någon mon taga äfven denna fråga i betraktande. Men ehuru komiterade finna det högeligen önskvärdt, om bedömandet af de praktiska profven erhölle den enhet och likformighet samt den giltighet för hela landet, som genom en dylik kommission kunde ernås, och ehuru de hålla före, att man genom inrättandet af den föreslagna praktiska lärarebildningsanstalten skulle betydligt underlätta en tillfredsställande lösning af denna vigtiga fråga, så hafva de dock ej ansett, att den ifrågavarande kommissionen borde sättas i omedelbar förbindelse med anstalten. Väl vore nämligen seminariets lärare, hvar i sina ämnen, lämpliga medlemmar af en dylik kommission, men deri torde äfven ett motsvarande antal utom seminariet stående sakkunniga personer böra ingå, på det att all möjlig garanti för ett objektivt och allsidigt bedömande skulle kunna vinnas. Något bestämdt förslag i detta hänseende hafva dock komiterade icke velat framställa, då det icke kan anses ingå i det uppdrag, som blifvit dem gifvet.

Utbildning af blifvande öfningslärare.

Hittills hafva komiterade uteslutande sysselsatt sig med den praktiska utbildningen af lärare för de egentliga undervisningsämnena. Men vid våra

elementarläroverk finnes äfven en annan klass af lärare, *öfningslärarne*, och det torde kunna sättas i fråga, huruvida icke äfven dessa vore i behof af en praktiskt-pedagogisk utbildning för sitt kall. Tager man i betraktande den vigt, som öfningsämnena allt mer visat sig ega för lärjungarnes allsidiga utveckling, och det nära samband, som eger rum emellan dem och flere af de egentliga läroämnena, äfvensom att hvart och ett af öfningsämnena har sin egen metodik, hvari undervisaren måste ega insigt för att med framgång kunna leda öfningarna, så kan man näppeligen vara tveksam angående behofvet af särskild pedagogisk utbildning äfven för lärarne i dessa ämnen. Också hafva förslag i detta afseende blifvit inom komitén väckta och diskuterade. Så har det blifvit föreslaget, att, liksom förhållandet är i Finland, tillfälle skulle beredas de lärarekandidater, som det önskade, att utbilda sig till lärare i något af öfningsämnena, för att jemte sin egentliga tjenstgöring kunna öfvertaga undervisningen äfven i detta, om de vunne anställning vid något af de lägre elementarläroverken. Vidare har det blifvit yrkadt, att alla blifvande öfningslärare borde, sedan de afslutat sin kurs vid de särskilda anstalterna för deras fackbildning, hänvisas till seminariiskolan för att under ledning af dess öfningslärare erhålla den erforderliga pedagogiska utbildningen. Men ehuru komiterade varit ense derom, att tillfälle till en sådan utbildning kunde och borde vid anstalten beredas, så hafva de dock icke velat derom afgifva bestämdt förslag, alldenstund denna angelägenhet erfordrar en särskild utredning, som komiterade ej tilltrott sig att nu åstadkomma, och de hafva så mycket mer ansett sig kunna lemna denna fråga å sido, som någon omfattande åtgärd i nämda syfte näppeligen torde kunna vidtagas, förr än seminariiskolan vunnit fullständig utveckling.

Anstaltens stat.

Då direktors- och rektors-befattningarna, enligt hvad komiterade tänkt sig, skulle på förordnande skötas af tvänne eller i vissa fall af en bland anstaltens lärare, så torde dessa befattningar endast böra aflönas genom arvoden, hvilka deras innehafvare hade att uppbära utöfver den lön, de såsom lärare åtnjöte. Med hänsyn till såväl det arbete och ansvar som den representationsskyldighet, dessa befattningar måste medföra, hafva komiterade velat föreslå ifrågavarande arvoden till 1,000 R:dr hvartdera, hvarjemte rektor skulle, i likhet med rektorerna vid rikets öfriga elementarläroverk, åtnjuta fri bostad. Vore rektor tillika direktor, skulle han dock blott uppbära hälften af direktorsarvodet. Hvad angår seminariilärarnes aflöning, så hafva komiterade ansett lönen för läraren i pedagogik böra anslås till 4,500 R:dr med förhöjning af 500 Rdr hvart femte år, tills den uppgår till 5,500 R:dr, och öfverlärares lön böra bestämmas till 4,000 Rdr

med enahanda förhöjning, tills den uppgått till 5,000 Rdr, hvarförutom lektor, som befordras till öfverlärare, alltid borde såsom sådan erhålla 1,000 Rdr mer, än han skulle uppbära såsom lektor, dock så att hans lön ej borde öfverstiga 5,000 eller understiga 4,000 Rdr. Då läraren i pedagogik onekligen får en svårare uppgift och en mer omfattande verksamhet än någon af öfverlärarne, så torde det vara billigt, att hans aflöning sättes något högre än desses. Jemföras åter öfverlärarne med lektorerna vid våra vanliga elementarläroverk, torde de större fordringar, som måste ställas på de förre, äfvensom det mer ansvarsfulla och ansträngande arbete, som af dem kräfves, berättiga dem till de högre löneförmoner, som blifvit föreslagna, helst de måste så aflönas, att de kunna undvara privat förtjenst och egna hela sin kraft och hela sitt intresse åt anstalten, hvilken endast derigenom kan blifva i stånd att fylla sin uppgift. Och lägger man härtill, att öfverlärarne företrädesvis torde komma att väljas bland de utmärktare af lektorerna vid elementarläroverken, så inses lätt, att sådana lärare näppeligen skulle kunna för anstalten vinnas, om icke något högre löneförmoner kunde med den nya befattningen erbjudas; det är nämligen föga troligt, att en lektor skulle vilja lemna sin tjenstgöring å en måhända billigare ort, för att på förordnande öfvertaga den besvärliga öfverläraresysslan i hufvudstaden, så vida icke en lämplig ersättning derför bereddes honom.

Emedan lektorer och öfningslärare i det hela taget kunde anses likstälda med motsvarande lärare vid rikets öfriga högre elementarläroverk, så hafva för dem samma löner, som dessa åtnjuta, blifvit upptagna, under förutsättning att den löneförhöjning, som kan blifva de senare medgifven, äfven skall beviljas de förre. Då likväl åtskilliga af lektorerna till följd af det biträde, de hade att lemna öfverlärarne vid kandidaternas handledning, komme att tagas mer i anspråk än deras embetsbröder vid de öfriga läroverken, torde någon godtgörelse derföre böra dem tilldelas, och hafva komiterade med afseende härpå velat föreslå, att i staten upptoges en summa af 2,000 Rdr, hvaraf arvoden kunde efter seminariikollegiets förslag af chefen för kongl. Ecklesiastik-departementet tilldelas de lektorer, som ansåges böra deraf komma i åtnjutande, liksom dylika arvoden, innan seminariiskolan hunnit blifva fullständig, torde blifva behöfliga åt de lärare vid Stockholms läroverk, hvilkas biträde måste anlitas vid öfvervakandet och ledandet af kandidaternas auskultation och proflektioner. Hvad öfningslärarne beträffar, så är det gifvet, att en vida högre aflöning måste dem tilldelas, på samma gång som större fordringar skulle på dem ställas, ifall de äfven finge till åliggande att leda den praktiska utbildningen af blifvande öfningslärare, men då komiterade icke afgifvit något direkt förslag i detta hänseende, har denna omständighet naturligtvis icke heller kunnat i fråga om staten afses. På det att anstalten måtte kunna till extra-lärare erhålla de mera fram-

stående kandidater, som slutat sin kurs vid anstalten, och för att dessa lärare ej alltför ofta skulle behöfva ombytas, torde deras lönevilkor böra göras något bättre än öfriga extra-lärares; med afseende härpå hafva dock komiterade trott det göra tillfyllest, om extra-lärarne erhölle arvoden till samma belopp som lägsta adjunktslön, jemte rätt att för löneförhöjning inom adjunktsgraden räkna sig till godo de år, under hvilka de varit såsom extra-lärare vid seminariiskolan anstälde. I de fall att någon af lektorerna vid anstalten förordnades till öfverlärare, borde den extra-lärare, som förordnades att såsom vikarie uppehålla lektorstjensten, vara berättigad till lektors lön och lönetursberäkning.

För att bereda direktor och rektor så mycken tid som möjligt för deras egentliga åligganden, hafva komiterade ansett sig böra föreslå särskilda biträden med afseende på de med dessa befattningar förenade ekonomiska och kamerala göromålen, samt för dessa biträden i staten upptagit arvoden till sammanlagdt belopp af 700 Rdr. Och då det är af vigt, att anstalten med afseende på undervisningsmateriel och bibliotek kan följa med sin tid och förskaffa sig det bästa, som å detta område årligen utkommer, torde slutligen för detta ändamål ett årligt anslag af 2,000 Rdr blifva erforderligt, bibliotekariens lön deri inberäknad.

Den för anstalten föreslagna *normalstaten* skulle sålunda blifva:

Direktors arvode	1,000	Rdr.
Rektors d:o	1,000	»
Läraren i pedagogik	4,500	»
7 Öfverlärare à 4,000 Rdr	28,000	»
9 Lektorer à 2,000 Rdr	18,000	»
5 Extra-lärare à 1,000 Rdr	5,000	»
Gymnastikläraren	800	»
Musikläraren	500	»
Teckningsläraren	500	»
Biträde för direktor och rektor vid de ekonomiska och kamerala göromålens bestridande	700	»
Biträden åt öfverlärarne vid lärarekandidaternas handledning	2,000	»
Till bibliotek och undervisningsmateriel	2,000	»
Summa Rmt	64,000	Rdr.

Anm. 1. Till ofvanstående belopp bör läggas hyra för skollokal och rektors bostad.

Anm. 2. De årliga kostnaderna för ett mot seminariiskolan svarande läroverk med rektor, 9 lektorer, 8 adjunkter, 3 lärare i öfningsämnena, sekreterare (500 Rdr) och bibliotekarie (100 Rdr) skulle uppgå till 32,400 Rdr.

Öfvergångstiden.

Att låta seminariiskolan på en gång med alla sina klasser träda i verksamhet skulle tvifvelsutan vara mindre välbetänkt; å ena sidan behöfde nämligen anstaltens lärare närmare lära känna hvarandra och vänja sig vid samfäldt arbete samt stadga sina åsigter om de förfaringssätt, som vore att iakttaga, innan ett allt för stort fält öppnade sig för deras verksamhet; å andra sidan måste skolans lärjungar från ett tidigare stadium undervisas efter de metoder, som vid seminariiskolan komme att användas, om de skulle hafva fullt gagn af sin skolkurs, och slutligen torde en för den fullständiga inrättningen lämplig lokal ej tillräckligt snart kunna anskaffas. Seminariiskolan borde derföre enligt komiterades mening vid sitt öppnande inskränkas till det antal klasser, som då vore ordnade enligt den nya skolorganisationen, så att densamma, om hon trädde i verksamhet höstterminen 1875, skulle börja med fyra klasser. Följande året skulle en femte klass tillkomma och derefter årligen en klass å hvardera linien, till dess skolan blefve å båda linierna fullständig, hvilket under den angifna förutsättningen skulle, hvad den klassiska linien angår, komma att inträffa år 1880 och året förut med afseende på den reala, ifall den senare, såsom komiterade antagit, blefve ett år kortare än den förra. Huruvida en raskare utveckling af seminariiskolan vore möjlig och önsklig, finge bero af den erfarenhet, som med hänsyn härtill kunde vid anstalten vinnas, eller af andra omständigheter, som för närvarande icke låta sig bestämmas.

Då sålunda seminariiskolan kan börja endast med ett fåtal klasser, följer tydligen, dels att icke fulla antalet kandidater kan under de första åren mottagas, hvarför det torde vara nödvändigt att under denna tid bibehålla den nu varande profårsinrättningen för de kandidater, som icke kunna vinna inträde vid seminariet, dels att seminariets alumner — under förutsättning att, af de i normalstaten upptagna 2,000 R:dr till biträden åt öfverlärarne, skälig ersättning bereddes vederbörande lärare — måste under öfvergångstiden hänvisas till öfriga läroverk i hufvudstaden för auskultation och profundervisning i de högre klasser, som ännu saknades vid seminariiskolan. Att härigenom vissa olägenheter komma att uppstå, är onekligt; men då seminariet redan första året torde kunna upptaga 20 kandidater, 10 vid hvardera terminens början, andra året 24 och tredje året 30, halfva antalet vid början af hvarje termin, samt redan under fjerde året hela kandidatantalet, och då med detta år behofvet att anlita hufvudstadens öfriga läroverk för kandidaternas auskultation och profundervisning nästan helt och hållet komme att upphöra, så torde nämda olägenheter, såsom snart öfvergående, icke behöfva anses vara af betänkligare art. Under de tre år, då seminariet icke kunde mottaga fulla antalet kandidater, borde kandidaternas

ansökningar om inträde icke inlemnas till seminariets direktor, utan till chefen för kongl. Ecklesiastik-departementet, som hade att bestämma, hvilka bland kandidaterna borde genomgå sin praktiska kurs vid seminariet, och att hänvisa de öfriga till lämpliga elementarläroverk för att på hittills öfligt sätt genomgå profår. För detta ändamål kunde dock endast de i landsorten belägna läroverken användas, alldenstund hufvudstadens läroverk under denna tid toges i anspråk för seminariets kandidater.

Det är äfven tydligt, att fullständig lärarepersonal först då komme att erfordras, när seminariiskolan erhållit sitt fulla antal klasser. Men *en* afdelning af lärarepersonalen måste redan vid anstaltens öppnande vara fullständigt representerad, nämligen seminariilärarnes. Ty redan under första året af sin verksamhet måste seminariet mottaga ett ganska betydligt antal kandidater och kunna från början erbjuda dem handledning i samtlige skolans ämnen jemte undervisning i teoretisk pedagogik, och dertill kommer, att undervisningen i de särskilda ämnena redan från början måste af öfverlärarne på ett fullt planmässigt sätt ordnas. Men då seminariigöromålen under de första åren i följd af det ringare antalet kandidater blefve mindre betungande, kunde några bland öfverlärarne åtaga sig en något ökad tjenstgöring i seminariiskolan.

Utom seminariilärarne och bland dem direktor och rektor skulle, såsom af de under *Litt. F, G, H, I* upptagna bilagorna visas, under första läsåret för undervisningen i seminariiskolan erfordras en lektor och en extra-lärare jemte de tre öfningslärarne; under andra läsåret skulle tillkomma en lektor och en extra-lärare, under det tredje två lektorer, under det fjerde tre lektorer samt under det femte två lektorer och en extra-lärare. Sedan derpå med det sjette läsåret två extra-lärare ytterligare tillkommit, vore anstaltens lärarepersonal fullständig. Med den sålunda beräknade lärarepersonalen skulle, enligt hvad bilagan *Litt. E* visar, anstaltens stat under första året uppgå till 44,000 Rdr, deri dock ej inberäknade hyran för lokal och kostnaden för erforderliga skolmöbler. Till den första uppsättningen af bibliotek och undervisningsmateriel torde dessutom under detta år särskildt erfordras en summa af 5,000 Rdr. För de följande åren skulle staten komma att upptaga respektive 47,000 Rdr, 51,000 Rdr, 57,000 Rdr och 62,000 Rdr.

Af lätt insedda skäl måste anstaltens första uppsättning af lärare utan förslag af Kongl. Maj:t förordnas, och önskligt vore, att de utsåges så tidigt som möjligt, på det att de måtte erhålla någon tid att bereda sig för sitt magtpåliggande värf. Utan tvifvel skulle det äfven vara af stort gagn, om åtminstone några bland dem sattes i tillfälle att före sitt inträde i tjenstgöring genom resor i utlandet inhemta kännedom af nyare metoder, undervisningsmateriel, pedagogisk litteratur m. m. Den rikare erfarenhet, hvarmed de härigenom kunde börja sin verksamhet vid anstalten, skulle säker-

ligen i fullt mått uppväga de kostnader, som derpå användts. Medel att bereda anstaltens blifvande lärare tid till förberedelse för sitt kall och tillfälle att genom utländska resor rikta sin erfarenhet skulle enligt komiterades mening lämpligen kunna erhållas derigenom, att, ehuru anstalten först vid höstterminens början skulle träda i verksamhet, beloppet af första årets stat likväl finge utgå för hela det kalenderår, under hvilket anstalten komme att öppnas, samt för detta ändamål ställdes till Kongl. Maj:ts förfogande.

Återblick.

Om komiterade slutligen söka sammanfatta det, som ofvan blifvit anfördt, torde hufvudpunkterna deraf kunna på följande sätt angifvas.

Anstalten för praktisk utbildning af blifvande elementarlärare skulle bestå af ett pedagogiskt seminarium med tillämpningsskola, förlagdt till hufvudstaden.

Seminariets lärarepersonal skulle utgöras af en lärare i pedagogik och sju öfverlärare, hvar och en i sin särskilda ämnesgrupp.

Seminariiskolan skulle vara ett å båda linierna fullständigt elementarläroverk, som till sin allmänna organisation hufvudsakligen vore öfverensstämmande med rikets öfriga läroverk, men der lärjungeantalet i de särskilda klasserna ej finge öfverskrida ett visst maximum. Undervisningen vid seminariiskolan skulle bestridas förutom af de sju öfverlärarne, af nio lektorer, fem extra-lärare och tre lärare i öfningsämnena.

Anstalten skulle lyda omedelbart under kongl. Ecklesiastik-departementet, men den närmaste styrelsen öfver densamma handhafvas af en direktor och seminariikollegiet. Närmaste ledningen af seminariiskolans särskilda angelägenheter skulle tillkomma en rektor jemte skolkollegiet.

Såväl direktor och rektor som seminariilärarne och lektorerna skulle tillsättas af Kongl. Maj:t, direktor och rektor på förordnande för viss tid, seminariilärarne på förordnande tills vidare och lektorerna på fast stat. Lärarne i öfningsämnena och extra-lärarne skulle anställas af seminariikollegiet.

Seminariilärarne skulle hafva att meddela lärarekandidaterna undervisning i den vetenskapliga pedagogiken samt att handleda och öfvervaka deras praktiskt-pedagogiska öfningar, vidare att anordna och leda seminariiskolans verksamhet äfvensom att sjelfve der undervisa. Seminariiskolans öfrige lärare skulle det tillkomma att biträda seminariilärarne samt att under dessas öfverinseende sköta dem anvisade göromål vid skolan.

Såsom vilkor för lärarekandidats inträde vid anstalten skulle gälla, att han vid universitetet aflagt de för fast anställning vid elementarläroverken erforderliga examina.

Seminariikursen skulle af hvarje kandidat genomgås under tvänne på hvarandra följande läseterminer, och skulle kandidaten derunder företrädesvis egna sig åt tre af skolans till samma grupp hörande undervisningsämnen.

Lärarekandidater skulle till ett antal af högst 20 vid början af hvarje termin mottagas vid anstalten, och således kunde högst 40 kandidater samtidigt vid densamma vinna praktisk utbildning för sitt blifvande kall.

Den pedagogiska insigt och färdighet, som anstalten hade att bibringa, skulle lärarekandidaten vinna genom vederbörligen ledda vetenskapligt pedagogiska studier och på lämpligt sätt anordnad och öfvervakad auskultation samt öfnings- och profundervisning jemte deltagande i vården om lärjungarne och bedömandet af deras framsteg.

Betyg öfver en nöjaktigt genomgången seminariikurs skulle medföra kompetens till alla lärarebefattningar vid rikets elementarläroverk, till hvilkas sökande kandidaten på grund af aflagda akademiska examina vore berättigad, utan att dock befria kandidaten från aflägganden af praktiskt prof för sökt lärarebefattning, om dylikt prof af den tillsättande myndigheten fordrades.

Anstaltens normalstat skulle, sedan anstalten blifvit fullständigt utvecklad, uppgå till 64,000 Rdr, men om kostnaden för ett fullständigt, seminariiskolan motsvarande elementar-läroverk derifrån afräknas, skulle kostnaden för lärarebildningsanstalten såsom sådan uppgå till 31,600 Rdr.

Anstalten skulle höstterminen 1875 börja sin verksamhet med en fyrklassig seminariiskola, fulltalig seminariilärarepersonal, en lektor, tre öfningslärare och en extra-lärare samt tio lärarekandidater under första och tjugo under andra terminen; och skulle dess stat för detta år uppgå till 44,000 Rdr, hvartill skulle komma, utom hyra för lokal och kostnaden för dess inredning, en summa af 5,000 Rdr att användas till första uppsättningen af bibliotek och undervisningsmateriel.

Stockholm den 13 December 1873.

C. T. ODHNER. G. F. GILLJAM. M. M. FLODERUS.

ERNST G. F. OLBERS. O. SVAHN. E. F. GUSTRIN.

Bilagor.

Litt.

Undervisningsplan, exempelvis angifvande det till öfningslektioner hvarje ämne i

	Gemensamma klasser.					Linien A.			
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.
Kristendom	3	3	3	3	2	2	2	2	2
Modersmålet	3+ 2	6	4+ 2	4	3	2	2	3	3
Filos. proped.	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Historia och Geografi	4	5	5	5	4	3	3	3	3
Matematik	4	5	5	5	3+ 2	3	3	3	3
Naturlära och Naturalhistoria	2	2	2	2	2	—	—	—	—
Fysik och Kemi	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tyska	6	4+ 3	7	3	3	—	—	—	—
Latin	—	—	—	4+ 4	8	4+ 5	9	4+ 4	8
Engelska	—	—	—	4+ 4	8	—	—	—	—
Franska	—	—	—	—	3	4	4	4	4
Grekiska	—	—	—	—	—	7	3+ 4	6	6
Summa timmar	**3 + 21**	**9 + 19**	**9 + 19**	**10 + 20**	**5 + 25**	**9 + 21**	**10 + 20**	**8 + 22**	**30**
Procent af hela undervisningstiden	12,5	32,1	32,1	33,3	16,7	30,0	33,3	26,7	0,0

Timtalen till venster afse öfningslektioner; de med mindre siffror betecknade timtalen utmärka, att klassen för

A.

anslagna timantalets förhållande till sammanlagda timantalet för hvarje klass.

Linien B.				Real-linien.			Summa timmar.			
VI.	VII.	VIII.	IX.	VI.	VII.	VIII.	Linien A.	Linien B.	Real-linien.	Summa Summarum.
(2)	(2)	(2)	(2)	2	2	2	5 + 17	5 + 17	3 + 17	5 + 23
(2)	(2)	(3)	(3)	2	2	3	10 + 24	10 + 24	7 + 24	10 + 31
—	—	(1)	(1)	—	—	1	1 + 1	1 + 1	1	1 + 2
(3)	(3)	(3)	(3)	3	3	3	8 + 27	8 + 27	8 + 24	11 + 33
(3)	(3)	(3)	(3)	9	3 + 6	8	11 + 25	11 + 25	11 + 39	14 + 48
2	2	2	2	1	1	1	2 + 8	4 + 14	2 + 11	4 + 17
2	2	1	1	3 + 2	3 + 2	4	—	6	6 + 8	6 + 14
1	1	1	1	2	2	2	7 + 19	7 + 23	9 + 23	9 + 27
(4) + (5)	(9)	(4) + (4)	(8)	—	—	—	12 + 38	12 + 38	—	12 + 38
2	2	2	2	3	3	3	—	2 + 6	7 + 18	9 + 24
(4)	(4)	(4)	(4)	3	3	3	4 + 15	4 + 15	12	4 + 24
—	—	—	—	—	—	—	3 + 23	—	—	3 + 23
9 + 21	**9 + 21**	**10 + 20**	**30**	**9 + 21**	**8 + 22**	**30**	**63 + 197**	**64 + 196**	**53 + 177**	**88 + 304**
30,0	30,0	33,3	0,0	30,0	26,7	0,0	24,2	24,6	23,0	22,4

tillfället är delad i parallelafdelningar; ( ) betyder: gemensamt med linien A.

Litt. B.

Sammandrag af undervisningsplanen för de särskilda Elementarläroverken.

	Antal lektionstimmar vid hvarje läroverk.				Summa lektionstimmar vid samtliga läroverken.				
	3-klassigt.	5-klassigt.	Realgymnasium.	Latingymnasium.	3-klassiga.	5-klassiga.	Realgymnasier.	Latingymnasier.	Summa Summarum.
Kristendom	9	14	6	8	216	714	90	248	1,268
Modersmålet	17	24	7	10	408	1,224	105	310	2,047
Filos. proped.	—	—	1	2	—	—	15	62	77
Historia och Geografi	14	23	9	12	336	1,173	135	372	2,016
Matematik	14	24	26	12	336	1,224	390	372	2,322
Naturlära och Naturalhistoria	6	10	3	8	144	510	45	248	947
Fysik	—	—	7	6	—	—	105	186	291
Kemi	—	—	7	—	—	—	105	—	105
Tyska	20	26	6	4	480	1,326	90	124	2,020
Engelska	—	16	9	8	—	816	135	248	1,199
Franska	—	3	9	16	—	153	135	496	784
Latin	—	16	—	34	—	816	—	1,054	1,870
Grekiska	—	—	—	26	—	—	—	806	806
Summa	**80**	**156**	**90**	**146**	**1,920**	**7,956**	**1,350**	**4,526**	**15,752**

Vid ofvanstående beräkning hafva de treklassiga läroverkens antal uppskattats till 24; de femklassigas till 51, då deri jemväl inberäknats samtliga fullständiga läroverks fem nedersta klasser; realgymnasiernas (R. VI—VIII) till 15 och latingymnasiernas (L. VI—IX) till 31; inga parallelklasser äro tagna i beräkning.

Litt. C.

Tabellarisk öfversigt öfver lärarekandidaternas fördelning, då deras hela antal beräknas till 30 eller 40.

	Antal lärarekandidater, som komma att gifva öfningslektioner i nedanst. ämnen, beräknadt med hänsyn till lektionstimmarnes antal vid samtliga läroverken.		Fördelaktigaste fördelningen af lärarekandidaterna, med hänsyn till lektionstimmarnes antal vid seminarii öfningsskola.	
Kristendom	2,42 = 2	3,22 = 3	2,14 = 2	2,86 = 3
Modersmålet och Filos. proped.	4,04 = 4	5,39 = 5	3,37 = 3	4,49 = 5
Historia och Geografi	3,84 = 4	5,12 = 5	3,37 = 3	4,49 = 5
Matematik	4,42 = 4	5,90 = 6	4,75 = 5	6,33 = 6
Naturlära och Naturalhistoria	1,30 = 2	2,40 = 2	1,61 = 2	2,14 = 2
Fysik	0,56 = 1	0,74 = 1	1,00 = 1	1,33 = 1
Kemi	0,20 = 0	0,27 = 1	0,53 = 1	0,71 = 1
Tyska	3,85 = 4	5,13 = 5	2,75 = 3	3,67 = 4
Engelska	2,28 = 2	3,04 = 3	2,53 = 2	3,37 = 3
Franska	1,49 = 1	1,99 = 2	2,14 = 2	2,86 = 3
Latin	3,56 = 4	4,75 = 5	3,82 = 4	5,10 = 5
Grekiska	1,54 = 2	2,05 = 2	1,99 = 2	2,65 = 2
Summa	**30 =30**	**40 =40**	**30 =30**	**40 =40**

Talen till höger i hvarje kolumn angifva en jemnad beräkning af motstående tal till venster.

Litt.

Tabell, exempelvis angifvande fördelningen

	Gemensamma klasser.				
	I.	II.	III.	IV.	V.
Öfverlärare.					
1. I Kristendom	—	3 Kristend.	3 Kristend.	3 Kristend.	2 Kristend.
2. » Modersmålet och Filos. proped.	—	—	—	4 Modersm.	—
3. » Historia och Geografi	—	—	—	—	4 Historia.
4. » Matematik och Fysik	—	—	—	—	5 Matematik.
5. » Naturalhistoria och Kemi	—	—	—	—	—
6. » Moderna språk	—	—	—	3 Tyska.	3 Tyska.
7. » Latin och Grekiska	—	—	—	8 Latin.	—
Lektorer.					
1. I Kristendom och Grekiska	—	—	—	—	—
2. » Modersmålet och Filos. proped.	—	—	—	—	3 Modersm.
3. » Historia och Geografi	—	—	5 Historia.	5 Historia.	—
4. » Matematik och Fysik	—	—	—	—	—
5. » Fysik och Matematik	—	—	—	—	—
6. » Franska och Engelska	—	—	—	—	—
7. » Latin och Grekiska	—	—	—	—	—
8. » Grekiska och Latin	—	—	—	—	—
9. Lärare i första klassen	24 timmar.	—	—	—	—
Extra-lärare.					
1. I Naturvetenskap m. m.	—	2 Naturvet.	2 Naturvet.	2 Naturvet.	2 Naturvet. 3 Franska.
2. » Tyska och Engelska	—	—	—	8 Engelska.	—
3. » Latin och Franska	—	—	—	—	8 Latin.
4. Lärare i andra klassen	—	6 Modersm. 5 Historia. 7 Tyska.	—	—	8 Engelska.
5. Lärare i tredje klassen	—	5 Matematik.	6 Modersm. 5 Matemat. 7 Tyska.	5 Matematik.	—
Summa	**24**	**28**	**28**	**30 + 8**	**30 + 8**

Timtalen till venster i sista kolumnen afse öfningslektioner; de i tabellen för öfrigt begagnade mindre siffrorna med den under Litt. A upptagna undervisningsplanen.

D.

af lärarnes tjenstgörings-skyldighet.

Linierna A och B.				Real-linien.			Summa timmar.	
VI.	VII.	VIII.	IX.	VI.	VII.	VIII.		
—	—	—	—	—	—	—	11 =	3 + 8
—	—	3 Modersm. 1 Filos.	—	—	—	—	8 =	4 + 4
3 Historia. 3 Matemat. 2 Fysik.	3 Historia.	—	—	—	—	—	10 =	3 + 7
	—	—	—	—	—	—	10 =	3 + 7
—	—	2 Nat.	2 Nat.	1 Nat.	1 Nat. 3 Kemi.	1 Nat. 2 Kemi.	12 =	5 + 7
—	—	—	—	—	2 Tyska.	2 Tyska.	10 =	5 + 5
—	—	—	—	—	—	—	8 =	4 + 4
2 Kristend. 7 Grekiska.	2 Kristend.	2 Kristend.	2 Kristend.	2 Kristend.	2 Kristend.	2 Kristend.	21 =	2 + 19
2 Modersm.	2 Modersm.	—	3 Modersm. 1 Filos.	2 Modersm.	2 Modersm.	3 Modersm. 1 Filos.	19 =	19
—	—	3 Historia.	3 Historia.	3 Historia.	3 Historia.	3 Historia.	25 =	8 + 17
—	3 Matemat. 2 Fysik.	3 Matemat. 1 Fysik.	3 Matemat. 1 Fysik.	9 Matemat.	—	—	22 =	3 + 19
—	—	—	—	—	9 Matemat. 2 Fysik.	8 Matemat. 2 Fysik.	21 =	3 + 18
—	4 Frauska. 2 Engelska.	—	4 Franska.	—	3 Franska. 3 Engelska.	3 Franska. 3 Engelska.	22 =	6 + 16
9 Latin.	—	8 Latin. 6 Grekiska.	—	—	—	—	23 =	8 + 15
—	7 Grekiska.	—	6 Grekiska. 8 Latin.	—	—	—	21 =	3 + 18
—	—	—	—	—	—	—	24 =	3 + 21
2 Naturvet.	2 Naturvet.	—	—	2 Kemi. 3 Fysik. 3 Franska.	—	—	23 =	5 + 18
1 Tyska. 2 Engelska.	1 Tyska.	1 Fysik. 2 Engelska.	1 Tyska. 2 Engelska.	2 Tyska. 3 Engelska.	—	—	23 =	7 + 16
4 Franska.	9 Latin.	4 Franska.	—	—	—	—	25 =	25
—	—	—	—	—	—	—	26 =	4 + 22
—	—	—	—	—	—	—	28 =	9 + 19
30 + 7	**30 + 7**	**30 + 6**	**30 + 6**	**30**	**30**	**30**	**392 =**	**88 + 304**

beteckna, att antingen hela timantalet eller en del deraf beräknats för öfningslektioner, såsom närmare synes vid jemförelse

Litt. E.

Öfvergångs-stat för Seminarium och Öfnings-skolan.

		Rmt Rdr.
I.	Under första läsåret, då normalstaten minskas med lönebeloppen för 8 Lektorer (16,000 Rdr) och 4 Extra-lärare (4,000 Rdr), erfordras	44,000.
	Anm. Härtill bör likväl läggas (utom hyresmedlen) kostnaden för inredningsmateriel.	
II.	Under andra läsåret, då normalstaten minskas med lönebeloppen för 7 Lektorer (14,000 Rdr) och 3 Extra-lärare (3,000 Rdr), erfordras	47,000.
III.	Under tredje läsåret, då normalstaten minskas med lönebeloppen för 5 Lektorer (10,000 Rdr) och 3 Extra-lärare (3,000 Rdr), erfordras	51,000.
IV.	Under fjerde läsåret, då normalstaten minskas med lönebeloppen för 2 Lektorer (4,000 Rdr) och 3 Extra-lärare (3,000 Rdr), erfordras	57,000.
V.	Under femte läsåret, då normalstaten minskas med lönebeloppen för 2 Extra-lärare (2,000 Rdr), erfordras	62,000.
	Anm. Från och med det sjette läsåret blir normalstaten gällande.	

Litt. F.

Tabell, exempelvis angifvande lärarnes tjenstgöringsskyldighet under öfningsskolans första läs-år.

Lärare.	Gemensamma klasser.				Summa timmar.
	I.	II.	III.	IV.	
Öfverlärare.					
1. I Kristendom	3 Krist.	3 Krist.	3 Krist.	3 Krist.	12
2. » Modersmålet	—	6 Mdm.	6 Mdm.	—	12
3. » Historia och Geografi	—	—	5 Hist.	5 Hist.	10
4. » Matematik och Fysik	—	—	5 Mat.	5 Mat.	10
5 » Naturalhistoria och Kemi	—	2 Nat. 5 Mat.	2 Nat.	2 Nat.	11
6. » Moderna språk	—	—	7 Tyska.	3 Tyska.	10
7. » Latin och Grekiska	—	—	—	8 Latin. 4 Mdm.	12
Lektor.					
1. Lärare i första klassen	21 timr.	—	—	—	21
Extra-lärare.					
1. I Moderna språk	—	5 Hist. 7 Tyska.	—	8 Eng.	20
Summa	24	28	28	30+8	118

Anm. Tjugu lärarekandidater mottagas, näml. 10 vid början af hvardera terminen. Hvar och en af dessa erhåller öfnings-undervisning, åtminstone under en termin, vid seminarii öfningsskola. För auskultering och prof-undervisning i klasserna V—IX anlitas Stockholms läroverk.

Litt. G.

Tabell, exempelvis angifvande lärarnes tjenstgöringsskyldighet under öfningsskolans andra läs-år.

Lärare.	Gemensamma klasser.					Summa timmar.
	I.	II.	III.	IV.	V.	
Öfverlärare.						
1. I Kristendom	—	3 Krist.	3 Krist.	3 Krist.	2 Krist.	11
2. » Modersmålet	—	—	6 Mdm.	4 Mdm.	—	10
3. » Historia och Geografi	—	—	—	5 Hist.	4 Hist.	9
4. » Matematik och Fysik	—	—	—	5 Mat.	5 Mat.	10
5. » Naturalhistoria och Kemi	—	2 Nat.	2 Nat. 5 Mat.	2 Nat.	2 Nat.	13
6. » Moderna språk	—	—	—	3 Tyska.	3 Tyska. 3 Fr.	9
7. » Latin och Grekiska	—	—	—	—	8 Latin 3 Mdm.	11
Lektorer.						
1. Lärare i första klassen	20 tim:r.	—	—	—	—	20
2. I Moderna språk	—	—	7 Tyska.	8 Eng.	8 Eng.	23
Extra-lärare.						
1. I Latin och Historia	4 Hist.	5 Hist.	5 Hist.	8 Latin.	—	22
2. » Matematik	—	6 Mdm. 5 Mat. 7 Tyska.	—	—	—	18
Summa	**24**	**28**	**28**	**30+8**	**30+8**	**156**

Anm. Tjugufyra lärarekandidater mottagas, näml. 12 vid början af hvardera terminen. Hvar och en af dessa erhåller öfnings-undervisning, åtminstone under en termin, i seminarii öfningsskola. För auskultering och prof-undervisning i klasserna VI—IX anlitas Stockholms gymnasium.

Litt. H.

Tabell, exempelvis angifvande lärarnes tjenstgöringsskyldighet under öfningsskolans tredje läs-år.

Lärare.	Gemensamma klasser.					Linien A och B.	Real-linien.	Summa timmar.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VI.	
Öfverlärare.								
1. I Kristendom	—	—	3 Krist.	3 Krist.	2 Krist.	2 Krist.	2 Krist.	12
2. » Modersmålet	—	—	—	4 Mdm.	3 Mdm.	2 Mdm.	2 Mdm.	11
3. » Historia och Geografi	—	—	—	—	4 Hist.	3 Hist.	3 Hist.	10
4. » Matematik och Fysik	—	—	—	—	5 Mat.	3 Mat. 2 Fysik	2 Fysik	12
5. » Naturalhistoria och Kemi	—	—	2 Nat.	2 Nat.	2 Nat.	2 Nat.	1 Nat. 3 Kemi	12
6. » Moderna språk	—	—	—	—	3 Tyska	1 Tyska 2 Eng.	2 Tyska 3 Eng.	11
7. » Latin och Grekiska	—	—	—	—	—	9 Lat.	—	9
Lektorer.								
1. Lärare i första klassen	20 timm.	3 Krist. 2 Nat.	—	—	—	—	—	25
2. I Moderna språk	—	—	—	8 Eng.	8 Eng. 3 Fr.	4 Fr.	—	23
3. » Matematik och Fysik	—	5 Mat.	5 Mat.	5 Mat.	—	—	9 Mat.	24
4. » Latin och Grekiska	—	—	—	8 Latin	8 Lat.	7 Grek.	—	23
Extra-lärare.								
1. I Historia och Geografi	4 Hist.	6 Mdm. 5 Hist.	5 Hist.	5 Hist.	—	—	—	25
2. » Moderna språk	—	7 Tyska	6 Mdm. 7 Tyska	3 Tyska	—	—	3 Fr.	26
Summa	**24**	**28**	**28**	**30 + 8**	**30 + 8**	**30 + 7**	**30**	**223**

Anm. Tretio lärarekandidater mottagas, nämligen 15 vid början af hvardera terminen. För auskultering och profundervisning i klasserna VII—IX anlitas Stockholms gymnasium.

Litt. I.

Tabell, exempelvis angifvande lärarnes tjenstgöringsskyldighet under öfningsskolans fjerde läs-år.

Lärare.	Gemensamma klasser.					Linien A och B.		Reallinien.		Summa timmar.
	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VI.	VII.	
Öfverlärare.										
1. I Kristendom	—	—	—	3 Krist.	2 Krist.	2 Krist.	2 Krist.	2 Krist.	2 Krist.	13
2. » Modersmålet	—	—	—	4 Mdm.	3 Mdm.	2 Mdm.	—	—	—	9
3. » Historia och Geografi.	—	—	—	—	4 Hist.	3 Hist.	3 Hist.	—	—	10
4. » Matematik och Fysik	—	—	—	—	5 Mat.	3 Mat. 2 Fysik	2 Fysik	—	—	12
5. » Naturalhist. och Kemi	—	—	—	—	—	2 Nat.	2 Nat.	1 Nat. 3 Kemi	1 Nat. 2 Kemi	11
6. » Moderna språk	—	—	—	3 Tyska	3 Tyska	—	—	2 Tyska	2 Tyska	10
7. » Latin och Grekiska	—	—	—	—	8 Lat.	—	—	—	—	8
Lektorer.										
1. Lärare i första klassen	18 tim:r	3 Krist.	3 Krist.	—	—	—	—	—	—	24
2. I Moderna språk	—	—	—	—	—	4 Fr. 2 Eng.	4 Fr. 2 Eng.	3 Fr. 3 Eng.	3 Fr. 3 Eng.	24
3. » Matematik och Fysik	—	—	—	—	—	—	—	9 Mat. 2 Fysik	9 Mat. 3 Fysik	23
4. » Latin och Grekiska	—	—	—	—	—	7 Grek.	7 Grek. 9 Lat.	—	—	23
5. » Historia och Geografi	—	5 Hist.	5 Hist.	5 Hist.	—	1 Tyska	1 Tyska	3 Hist.	3 Hist.	23
6. » Modersmålet och Latin	—	—	—	8 Lat.	—	9 Lat.	2 Mdm.	2 Mdm.	2 Mdm.	23
7. » Fysik och Matematik	—	—	6 Mdm. 5 Mat. 2 Nat.	5 Mat. 2 Nat.	2 Nat.	—	3 Mat.	—	—	25
Extra-lärare.										
1. Lärare i andra klassen	4 Mat. 2 Nat.	6 Mdm. 7 Tyska 5 Mat. 2 Nat.	—	—	—	—	—	—	—	26
2. I Moderna språk	—	—	7 Tyska	8 Eng.	3 Fr. 8 Eng.	—	—	—	—	26
Summa	24	28	28	30 + 8	30 + 8	30 + 7	30 + 7	30	30	290

Anm. Fyratio lärarekandidater mottagas, nämligen 20 hvardera terminen. Endast undantagsvis torde Stockholms gymnasium behöfva aulitas för auskultering.

Litt. J.

Formulär

till betyg öfver genomgången seminariikurs.

Utdrag af protokollet, hållet i kollegium vid Seminarium i Stockholm för bildande af lärare vid rikets elementarläroverk den .....

Filosofie Kandidaten (Licentiaten, Doktorn)
som född den .....
student den .....
filosofie kandidat den .....
filosofie licentiat den .....
filosofie doktor den .....
.....terminen 187... intogs vid härvarande Seminarium för bildande af lärare vid rikets elementarläroverk, har under nämda termin och .....terminen 187... i enlighet med gällande föreskrifter genomgått sin seminariikurs och efter afslutade prof ansetts förtjena följande vitsord:

Den teoretiska kursen,

för insigter i teoretisk pedagogik	Berömlig.
» författande af pedagogiska uppsatser	
Den praktiska kursen,	
för öfnings- och profundervisning i (modersmål) inom klasserna	Med beröm godkänd.
» » » » i (matematik) » »	Godkänd.
» proflektioner i (tyska) i klass ...	Försvarlig.
» flit och ordning i fullgörandet af sina åligganden	
» förmåga att behandla och bedöma lärjungarne	
» allmän duglighet för lärarekallet	

Särskilda anmärkningar: .....

Stockholm den .....

.....
Direktor.